

1392

ЛЕВ БИКОВСЬКИЙ

З ГЕНЕРАЛЬНОЇ
ГУБЕРНІЇ
ДО ВАРТЕГАУ

СПОМИНИ
1944 ~ 1945

1973

Дов Вилювський

З ГЕНЕРАЛЬНОЇ ГУБЕРНІЇ

ДО ВАРТЕГАУ

U K R A I N I A N C O N T I N E N T A L I N S T I T U T E

- - - - - 24 - - - - -

FROM GENERAL GOVERNMENT TO WARTHEGAU

MEMOIRES

1944-1945

BY

LEO BYKOVSKY

1973

DENVER

COLORADO

УКРАЇНСЬКИЙ СУХОДОЛОВИЙ ІНСТИТУТ

- - - - - 24 - - - - -

ЛЕВ ВІКОВСЬКИЙ

З ГЕНЕРАЛЬНОЇ ГУВЕРНІЇ ДО ВАРТЕГАУ

СПОМИНИ

1944-1945

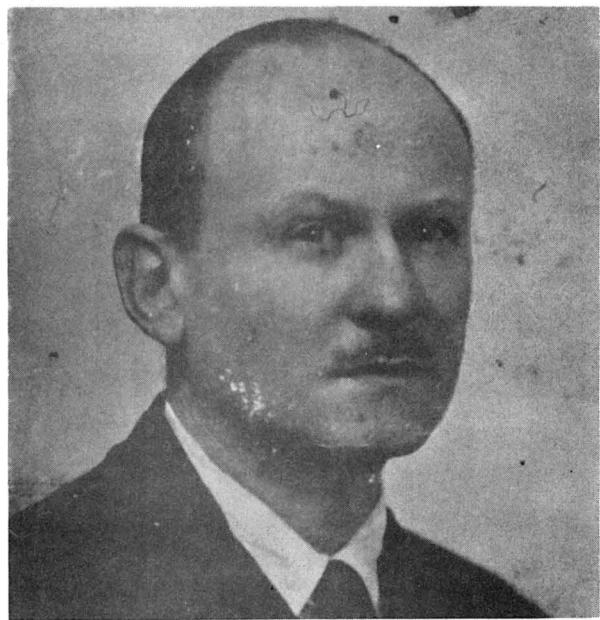
1973

- - - - -
ДЕНВЕР

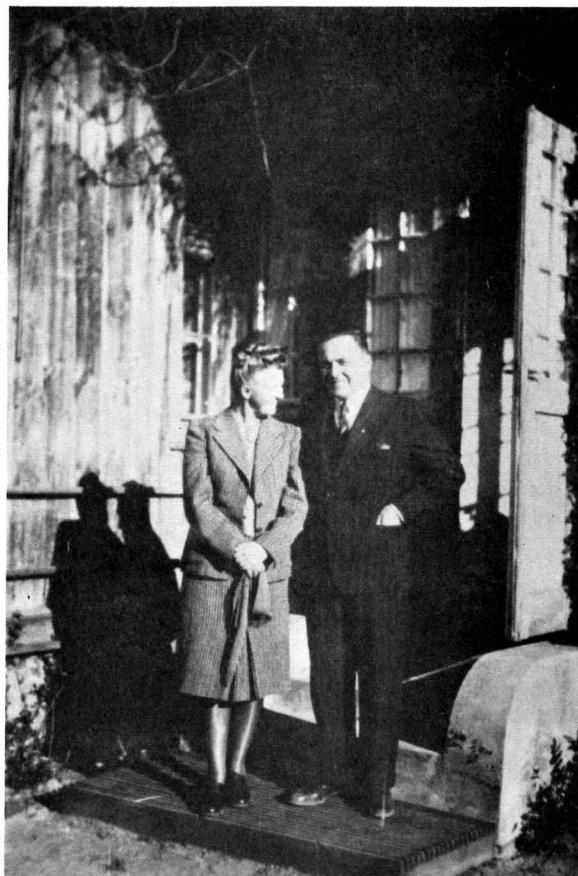
КОЛОРАДО

ОБГОРТКА МИСТЦЯ ЮРІЯ СЛАСТЮНА

Відбито 300 примірників коштом пані Марії Биковської
SILERS. Printing, Duplicating, Mailing. 800 Acoma Street.
Denver, Colorado, 80204

Лев Ю.Биковський у 1944 році

Марія та Сергій Куніці восени 1943 року в Сендзейовицях

ПРИСВЯЧУЮ ЦІ СПОМИНИ ДОБРОДІЯМ МАРІЇ ТА СЕРГІЄВІ КУНИЦЯМ-
МОЇМ ОПІКУНАМ У МАНДРІВКАХ З ПОЛЬЩІ В НІМЕЧЧИНУ.

АВТОР

ПЕРЕДМОВА

1/

Український журналіст, етнограф і мемуарист Олекса Воропай в черговому розділі свого цікавого й цінного "Щоденника нового поселенця" п. з. "Англія зблизька", в розділі 16-ому, повідомляє, що він працює/майже 20 літ тому, у 1952 році!/ над розвідкою про "Мемуарну літературу". У цьому повідомленні Ол. Воропай коротко згадує про форми, чи види мемуарної літератури, ілюструючи їх відповідними прикладами.

"Первісною формою", пише Воропай, "є щоденник або періодичні записки автора. В записках звичайно описуються події особистого життя на тлі сучасної дійсності. Щоденник має ту хіру, що в ньому відсутня загальна перспектива подій і окремі оповідання поєднуються між собою лише особою автора та системою його поглядів. Щоденник має велике значення для вивчення автора і його доби"/ стор. 1320/.

"Складнішою і частішою формою мемуарної літератури є спогади", про довжує свої міркування Воропай", ця форма дає можливість авторові дивитись на описані події з певної перспективи, охопивши більший відрізок часу. Крім того, в спогадах автор має можливість аналізувати події з погляду його ідейної концепції. У спогадах менше випадкового матеріалу, в них більші можливості для підбору, відсіву подій"/ стор. 1320/.

"Третією формою", вважає Воропай, "є автобіографія. Якщо спогади розповідають про дійсність взагалі й при цьому автор може стояти збоку,

1/ Див. Воропай Олекса / псевд. О. Степовий/. "ЕУ", т. 1, 1955, стор. 319.

2/ Див. "Визвольний Шлях", Лондон, кн. XI-XII, 1970, стор. 1320-1322.

то в автобіографії автор є в центрі тих подій, про які йде мова. Автобіографії, переважно пишуть в зв"язку з певною потребою, напр. приступі до якоїсь школи чи організації. Правда, іноді вчений або письменник, переглядаючи свій творчий шлях теж пише автобіографію. Часом такі автобіографії називаються сповідлю" /стор.1321/.

"І нарешті", додає Воропай, "спогади про близьку особу, написані з приводу її смерти, дають нам нову форму мемуарного твору, що називається некрологом" /стор.1321/.

Продовжуючи свої міркування про "Мемуарну літературу" Воропай пише що "в мемуарах більше ніж у будь-яких інших творах відзеркалюється національна свідомість і соціальна приналежність автора. Такі чинники визначають тематику спогадів, з'ясовують роль чи відношення автора до описаних подій. Вибір самих фактів, що їх записує автор у своїх мемуарах, теж залежить від його національної і соціальної позиції" /стор.1321/.

О.Воропай вказує на -"Зв"язок мемуарів із художньою літературою, бож", каже він, "мемуари, як джерело відомостей про певну добу, постачають важливий матеріал з історії політичного, громадського, наукового і особливо літературного життя" /стор.1322/.

"Мемуарна література", додає Воропай, "може постачати великий і важливий матеріал не тільки для літературознавчих дослідів, а й для самих митців слова. Мемуарні твори дають великий простір для вивчення побуту, історичних подій, а також і психології окремих історичних осіб. Інакше кажучи, записи сучасників дають більше для уяви письменника, ніж сухий науково-історичний матеріал. Ось чому автори історичних романів", гадає Воропай, "охоче звертаються до мемурних джерел" /стор.1322/.

Лінчаючи свої записи про "Мемуарну літературу" Воропай висловлює думку, що "мемуари мають не менше значення ніж твори художньої літератури" /стор.1322/.

До якого роду/виду/мемуарних творів, за класифікацією Воропая, належ

хати предложені елогади з ГЕНЕРАЛЬНОЇ ГУБЕРНІЇ ДО ВАРТЕГАУ та жко скажати. Правдоподібне вони є міланого характеру. Їх можна назвати загальною, збиркою, називою - "мемуарами".

Автор намагався у своїх записах подати матеріал для дослідників, істориків та соціологів у першу чергу, новітньої доби української історії. Наскільки йому пощастило виконати поставлене собі завдання судитимуть читачі, а передовсім сучасники тих подій, ознайомившись зі змістом споминів.

Автор

ВСТУП

Визначний український науковець проф.д-р Володимир Михайлович Кубанович в нещодавній виданій авто-біо-бібліографії писав про організацію своєї наукової праці, виконані за пляном твори й про ті завдання, що чекають на здійснення.

У своїй скромній, порівняючи, публіцистичній та білянауковій діяльності автор цих рядків приступаючи до списування споминів намагався до тримуватися того роду методологічних вказівок світочів української науки. Для того, передовсім, укаяв собі, за пливом часу, плян і виконував його в міру спроможності. Наслідком того з'явилася низка статей, причин ків, бібліографій і окремих бромур та книжок з царини мемуаристики.

За цим пляном дитячим і молодечним рокам автора присвячено було напис п.з. "Від Привороття до Трапезунду". Спомини, 1895-1918, Мюнхен 1969, 24x17, 133 ст., ілюстр., з передмовою проф.д-ра Олександра Огло

з/Проф.д-р В.Кубанович- Мені 70. "арих, Мюнхен 1970, 21x15, 134 ст. ілю

стр., вид.НТШ.

4/

бліна.

"Доповідь його, попередньо видана, публікація п.з. "На Кавказько-Турецькому Фронті". Спомини, 1916-1918. Вінніпег 1968, 23x15, 152 ст., рівнох ілюстр., з передмовами проф. М.Л. Боровського та проф. інж. В.Іваниса." 5/

Про наступний, київський, період моого життя є мова в нарисі п.з. "Книгарні, Бібліотеки, Академія. Спомини, 1918-1922. Мюнхен 1971, 24x17, 152 ст., ілюстр., з передмовою проф. д-ра Наталії Полонської-Василенко 6/ вої.

Часам перебування автора в Чехословаччині, впродовж 1922-1928 рр., поза опублікованими вже частковими згадками про це, має бути присвячений підсумковий еляборат.

Послідовним часам моого перебування й діяльності в Польщі, від 1928 по 1944 рр. ~~включно~~, маю на думці рівнох присвятити окрему розвідку. Цей шмат авторового життя почався з перїздом з Чехословаччини в Польщу, влітку 1928 р. Після майже 16-тилітнього перебування у цій країні він скінчився "Варшавським Повстанням" поляків проти німців в кінці літа 1944-го року. Автор був мимовільним учасником тої трагічної події. Наслідком того опублікував розвідку п.з. "Польське Повстання у Варшаві 1944 року". Спомини очевидця. Лондон 1963, 23x16, 47 ст. 7/

Вихопившись в половині жовтня 1944-го року з руїн Варшави до Ченстохови я все ще перебував в межах властивої Польщі, або т.зв. за німецької окупації "Генеральної Губернії". Переїхавши звідтам до Сендзє Йоєць опинився поза її межами в тодішній німецькій провінції Варте
4/ Вид. "Українського Історичного Товариства", в серії "Мемуаристика", ч. 1.
5/ Вид. "Інституту Дослідів Волині", як ВОЛИНІЯНА ч. ХУІІ.
6/ Вид. "Українського Історичного Товариства", в серії "Мемуаристика", ч. 2.
7/ Видано як відбиток з місячника "Визвольний Шлях", Лондон.

лянд /Вартегау/. Вона була викроєна зі Західної Польщі й присдана до т.зв. тоді "Великонімеччини". Цьому переходовому, польсько-німецькому періодові моїх скитань, впродовж 1944-1945 рр. і присвячена ця брошюра.

Про часи перебування в Німеччині, від 1945 по 1948 рік, на "скитальщині", я опублікував все кілька часткових спогадів. З того про початок мандрівки по Німеччині, впродовж 1945-го року, див. в брошурі п.з. "Ваймарські часи", Спомини 1945. Денвер, Колорадо, 1970, 28x22, 52 ст., з обкладинкою мистця Ю. Сластіона й передовою Ю. Лавріненка.

Про перебування по таборах скитальців в Німеччині/Displaced Persons, Di-Pe / в Оффенбасі, 1945-1946 та в Майнц-Кастелі, 1946-1948, на Великій Гессенщині, буде реферовано в окремій розвідці. Спомини про кінець цього періоду, а саме про виїзд з Німеччини до ЗДА, літом 1948 року, були опубліковані на сторінках часописів-пісочниці "Батьківщини" за 1957 рік, а зде більшого місячника "Визвольний Шлях", за 1957-1958 рр. Мається на увазі доповнити їх і оформити в окремій книзі, з передовою д-ра Тимоша Олесіюка-Олесевича.

Лишається авторові ще написати останню книжку про перебування його, від літа 1948 по нині, на "Вільній Землі Вашингтона". ^{9/} Окремі фрагменти споминів і різні причинки за цей час все опубліковані.

Закінчується увесь задум твором підсумкового характеру п.з. "У Службах Українській Книжці". Це свого роду авторська біо-бібліографічна розповідь. Денвер, Колорадо. 1972, 28x22, 284 ст., ілюстр., з передовою проф. д-ра Любомира Винара та обкладинкою мистця "рія Сластіона.

8/ Вид. в серії "Українського Суходолового Інституту", ч. 23.
9/ За прикладом інж. полк. Василя Проходи, що уклав свої спомини п.з. "Записки Непокірливого..." у трьох частинах: I. В Україні/опублікована/. II. На Чукіні/друкується/ і III. У Вільному Світі/в машинопису/.

10/ Опубліковано в серії видань "Українського Бібліологічного Інституту".

У той спосіб мав би бути виконаний цикл моїх споминів за час від 1895 до 1972 рр. включно. З вищеподаного видно - що все виконано, над чим я працюю, а що перебував в стані збирання матеріалів. Здійснення задуму залежить від фізичного, умового й почасти від фінансового стану автора, який від 10 квітня 1972-го року розпочав все 77-ий рік свого життя.

Запланована організаційна канва моїх "споминів" окреслює також і місце в ній цієї брошури п.з.з ГЕНЕРАЛЬНОЇ ГУБЕРНІЇ ДО ВАРТЕГАУ. Зміст цієї виправила й доповнила, разом зі світлинами своєї родини, Марія Куниця, вдова по сл.п.інж. С.Куниці. Ліна Савякова-Криштальська, вдова по сл.п. В. Савякові, подала відомості про свого чоловіка А.Москаленю, в Бронксі, Н. Й., своїми причинами доповнив відомості про родину М. та С. Куниців. Місцевець В.Мошинський, з Денверу, Колорадо, поділився споминами про своє перебування в Ченстохові у 1920-21 рр. Інж. К. Туркало, в Нью Йорку, Аркадій Трачук, в Бронксі, Н. Й., інж. М. Гадзяцький, в Сан Дієго, Каліфорнія, проф. М. Боровський, в Вінніпезі, Канада, пані М.К., в Денвері, Колорадо й О.В., в Нью Йорку та Музей-Архів при УВАН у США помогли в описі життя й діяльності Т.Бульби-Боровця. Д-р Т.Олесюк провірив і доповнив матеріали про своє життя та діяльність. Пполк. М.Битинський, з Торонто, Канада, а особливо Український Воєнно-Історичний Інститут ім. М.Садовського при УВАН у Вінніпезі, Канада, в особі його директора по к.майора О.Навоцького, своїми відомостями й матеріалами значно спричинились до оформлення життєписів ген. М. Садовського та отамана Т.Бульби-Боровця. Виконаний Орган Української Національної Ради, в Мінхені, Німеччина, в особі інж. Сп.Довгала, доповнив бракуєчі відомості про ген.-поручника М. Садовського. Український Чорноморський Інститут позичив власноручний життєпис та листування капітана-лейтенанта Св.Шрамченка. Український Історичний Музей майора П.Поржи-Олексіенка, в Денвері, Колорадо, подбав про світлини: М. Садовського, В.Мія

ковського, Президента А.М.Лівицького й У.Воровця, Лані Катерина Денисенко відома помогла бібліографічними розмуками в книгохранищі Конгресу ЗДА у Вашингтоні. Д-р Олекса Воропай дозволив використати свої матеріали для "Передмови". Ред. Іван Світ переглянув макети споминів і вчинив річеві завважання в справі Його оформлення. Мистець Юрій Сластіон, в Денвері, Колорадо, зладив обкладинку. Побачила світ ця моя чергова "паперова дитина" через зрозуміння й зичливість моєї дружини Марії Биковської, коштом якої вона й видана. Всім згаданим тут і незгаданим особам і установам автор щиро дяkuє за те, що вони помогли порадами, матеріалами та фінансово виконати Йому свій обов'язок. Але інтерпретація подій та описаних взаємовідносин є на відповідальності автора й є Його власною...

- ДО ЧЕНСТОХОВИ/17.Х.-21.Х.1944/

11/

Ми виїхали під опікою полк. Михайла Вікентієвича Садовського з Варшави біля полуночі дня 17-го жовтня 1944-го року вантажним самоходом інж. С. Куниці з почуттям людини воскресаючої з довгої, жахливої летаргії.

Підвечір доїхали до Прушкова, що під Варшавою. Ніч з 17/18 жовтня пereбули в самоході, а другого дня, 18 жовтня, рано рушили в дальшу путь до

11/ Полк. Михайл Садовський/згодом генерал/, якого автор цих рядків знав з 1922-го року, був тоді Начальником Військової Похідної Канцелярії Головного Отамана/при Президенті А.М.Лівицькому/та Начальником Персональної Управи Військового Міністерства УНР в екзилі. Він не тільки провадив евіденцію/карточку/ всіх військових, особливо старшин, армії УНР, але й опікувався ними особисто повсякчасно помагаючи їм у усіх хиттєвих клоопатах. Автор не був військовим, але тісно співпрацював з пок. полк. М. Садовським і завдачус Йому чимало у своєму житті.

12/ Див. Л. Биковський - Польське повстання у Варшаві 1944 року. Спомини очевидця. Лондон 1963, стор. 42.

якогось недалекого села, звідки мали забрати п. С.Н. і п. З. Тут забарилися до полуудня, а потім поїхали до Сохачева. У ньому, направляючи самохід

Полк./згодом генерал/ Михайло Вікентієвич Садовський у початках 1950-их рр.

/Зі збірок Українського Історичного Музею ма
йора П.І.Поржи-Олексієнка, в Денвері, Колорадо/

просиділи до вечора. В Сохачеві уперше, після двомісячної голодівки, ми "нормально" пообідали в якісь господі. Я замовив ковбасу з капустою, а дружина моя - скраб з картоплею. Це коштувало нас по 60.- злотих польських за порцію. Потім купили ще 1 кг гр. яблук за 40.- і один білий хліб на дорогу за 50.- злотих.

Після сварки М. Садовського з водієм самоходу, який намірявся в осостіх справах поїхати ще до містечка Ловіча, ми рушили до П'ятркова. Була вже ніч, як по дорозі ми доїхали до Жирардова, де зупинились на но-

чівлю. Ранком дня 19 жовтня, знову після сварки з водієм, що таки намагався завернути до Ловіча, ми поїхали далі й опівдні дісталися до П'ястркова.

М. Садовський, як ми домовились, залишив мене з дружиною і своїм зятем Володиславом Жонсніцьким, у П'ястркові. Після того Садовський, разом з полк. Олександром Вишнівським, мистцем Петром Холодним та іншими, подався самоходом, зі збірками Українського Військово-Історичного Товариства, далі че рез кордон Генеральної Губернії до м. Ласку, що біля Лодзі/тодішнього Літцманнштадту/^{13/} Ще того ж дня, перед від'ездом, Садовський відвідав разом з нами місцевий німецький транспортовий уряд і запевнив нам можливість дальшої подорожі до м. Ченстохови.

Ми переноочували в придорожній селянській хаті. Другого дня, 20-го жовтня ранком, я відправив свою дружину залізницею до Ченстохови, де ми мали намір зупинитися на довший час. Потім пішов з В. Жонсніцьким до німецького транспортового уряду в П'ястркові, прохавчи відставити нас і наші клунки до Ченстохови.

Німці наше прохання, згідно попередньому домовленню, полагодили прихильно і на другий день, уранці 21-го жовтня, користаючи з нагоди ми виїхали до Ченстохови й прибули туди перед полуноччю.

— — — — —
13/ Де він мешкав з родиною тому що належав до почту Президента А. М. Лівицького.

МАТЕРІАЛИ ДЛЯ ЖИТТЕПИСУ

Михайла Вікентієвича Садовського, ген.-поручника Армії УНР, вояка, воєнно-організаційного, громадсько-політичного та церковного діяча, наукового, культурного і харитативного працівника, публіциста.

Рід ген. М. Садовського був польського шляхетського походження, гербу НА ЛЕНЧ. Батько генерала, Вікентій Садовський, брав участь у польському протиросійському повстанні 1863 р. За це був якийсь час на засланні в Середній Азії, де проживав серед українців. Там же одружився з українкою Надією Прокоповичівною і з "українізувався". У 80-их рр. повернувся він на Київщину, де й народився ген. М. Садовський, та його молодший брат Федір. Вони були вже православного віровизнання.

- 1867-Нар. Михайло Садовський 29 липня 1887 р. в м. Білій Церкві, в Україні. Про дитинство М. Садовського немаємо відомостей. Рівнох в якій початковій школі він, з братом, вчився. М. Садовський вчився потім в Реальній Школі в Києві, але скільки років і чи закінчив він Реалку, чи вийшов з 6-ої класи, також невідомо. З 6-ої класи приймали тоді до Юнкерських Учіліщ в кол. Рос. Імперії. Правдоподібно від 1909-1912. Навчався він в рос. Чугуєвській Юнкерській Школі в м. Чугуєві, на Слобожанщині.
- 1913-1914. Служба в 167-му Острозькому полку рос. армії в Черкасах, в Україні.
- 1914-1917. Служба в тому ж Острозькому полку рос. армії на фронтах Першої Світової Війни, був ранений, отруєний газами, тричі був підвищений в рангах аж до капітана, нагороджений п'ятьма звичайними і вищими на городами. В рос. армії займав різні старшинські командні посади, від командира роти/сотні/до замісника командира полку.
- 1917-1967/до смерті/. Служба в укр. армії УНР: в ранзі спочатку полк., потім ген.-хср. і ген.-поручника.
- 1917-1920. Доривчо ступіював право в Ім'єському й Кам'янечсько-Подільському Університетах.
- 1919-1920. В ранзі полк. армії УНР займав штабові становища: послідовно був приділений до Культ.-Освітньої Управи Упрвління Ген. Штабу, до Гол. Штабу, до Похідної Канцелярії Військового Міністерства при ставці Гол. Отамана С. Петлюри.
- 1920-1967. На еміграції: в Польщі/від XI. 1920 до VII. 1944/, в Німеччині /від 29. VII. 1944 до 1950/ і в Канаді/від 21. VI. 1950 до 1967/.
- 1920-1944. По таборах інтернованих вояків армії УНР, а потім від 1. I. 1929 в Варшаві. Був головою і членом багатьох культ.-освітніх, до помігових і політично-громадських установ та організацій в Польщі.
- 1921-1926. Начальник Персональної Управи Військ. Міністерства/при Гол. Отамані С. Петлюрі/.
- 1924-1945. Основник і заступник голови Українського Воєнно-Історичного Товариства. Від 1937 його голова.
- 1926-1950. Спочатку в Польщі, а потім в Німеччині: начальник Військової Похідної Канцелярії Гол. Отамана/при През. А. М. Лівицькому/, Начальник Персональної Управи Військ. Мін., член Вищої Військової ради Хреста Симона Петлюри, заступник голови Спілки Воєнних Інвалідів в Польщі.

- 1927-1966. Головний редактор науково-популярних збірників ЗА ДЕРЖАВНІСТЬ /тт.1-11/, Каліш, Варшава, Торонто/1927-1966/ та багатьох інших видань Укр.Воєнно-Істор.Т-ва і Укр.Воєнно-Істор.Інституту. Автор чи сленних статтів, причинків, головно з царини воєнної мемуаристики.
- 1944/29.УІІ.-1950/У-УІ/.На еміграції в Німеччині.
- 1944/29.УІІ.-1945/18.І./Перебував в м.Ласку, коло м.Лодзі/Літцманнштадту/при ставці Президента УНР А.М.Лівицького, в екзилі, виконуючи різні відповідальні доручення.
- 1945/від 15.III/.Був підвищений до ранги ген.-хорунжого.
- 1946.Основник і член Укр.Воєнно-Істор.Інституту.Інститут заснували група старшин армії УНР в таборі скитальців Майнц-Кастелі у 1946/47р./Ген.М.Садовський, полк.М.Стечин, майор М.Битинський, Захар Івашишин, Маслівець, Зябенко, пполк. В.Філонович/. При Інституті був музеї, архів, образарня, книгозбірня, видавництво.
- 1946-1967.Згадана група основоположників вибрала ген.М.Садовського досмертним головою й директором Укр.Воєнно-Істор.Інституту.
- 1949-1967.Уповноважений Гол. Комісаріяту Позики Визволення України.
- 1950/21.УІ./-1967.На еміграції в Канаді. Ведення й керування Укр.Воєнно-Істор.Інститутом до смерти.
- 1950-1957.Фінансовий Уповноважений ВО УНРАди й Голова Представництва екзильного Уряду УНР на Канаду. Голова Товариства Сприяння УНРАДІ.
- 1950-1967.Член Консисторії УГПЦ в Канаді, член Епархії УГПЦ Східньої Канади та почесний член Катедральної Шарафії Св.Володимира в Торонто.
- 1951-1956. Голова Генеральної Управи Союзу Бувших Вояків Армії УНР в Канаді.
- 1961/від 1.УІ./Підвищений до ранги ген.-поручника, Армії УНР.
- 1967.Помер ген.М.Садовський на 81-му році життя, дня 29.XII.1967 у військовому шпиталі в Торонто, Канада; похований дня 2.I.1968 року на цвинтарі "Проспект".

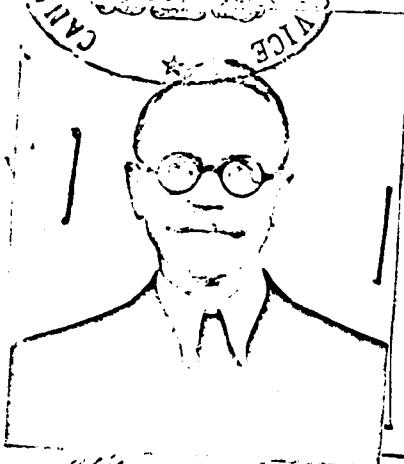
Примітка. До кладніші відомості про ген.-пор.М.Садовського див.передові сім в причинках-некрологах пера перважно пполк.Миколи Битинського по часописах: 1/ДОРОГОВКАЗ. орган вояцької думки і чину. Торонто, Канада, ч.18/37/, за жовтень-грудень 1967, стор.22-23; ВІСТИ КОМБАТАНТА. Український військовий журнал. Торонто, Канада, Нью Йорк, ЗДА, ч.1/32/, 1968, стор.60-62; СВОБОДА, щоденник, Джерси Сіти, за початок 1968р.2/Потім в розвідці проф. д-ра Льва Шанковського -Нарис української воєнної історіографії/1921-1939/. "Український Історик", ч.3-4, 1971, стор.83-88.3/Поза тим матеріали про життя й діяльність ген.-поручника Михайла Вікентієвича Садовського знаходяться в "Українському Воєнно-Історичному Музей Фм.ген.М.Садовського" при УВАН-Українській Вільній Академії Наук у Вінніпезі, Канада.

34
INTERNATIONAL REFUGEE ORGANIZATION

U. S. Zone of Germany

Certificate of identity for the purpose of immigration to CANADA

1. The holder of this Certificate is the concern of the International Refugee Organization.
2. This Certificate is issued by the International Refugee Organization to Refugees and Displaced Persons recommended for emigration to CANADA. It is issued without prejudice to and in no way affects the holder's nationality.
3. This Certificate is NOT valid for travel unless it bears the signature of the I.R.O. certifying officer AND a Canadian visa, and the appropriate military exit permit has been granted.

FAMILY NAME SADOWSKY J CHRISTIAN NAMES Michael
 NAME
 MAIDEN NAME (where applicable)
 DATE OF BIRTH 29.7.1887 SEX M DP NO. 642658
 PLACE AND COUNTRY OF BIRTH Bila Cerkwa, Ukr (form. Russia)
 NATIONALITY Nansen
 OCCUPATION cashier
 FATHER'S NAME Vicentij Sadowsky j
 MOTHER'S MAIDEN NAME Nadjia, nee Prokopowitsch

(Signature of Applicant)

Description of Holder

Height 174 cm Weight 68 kg

Children up to 16 years accompanying holder.

(Dependents over 16 years of age must have separate document.)

Hair grey

NAME SEX PLACE AND DATE OF BIRTH

Eyes grey

Nose straight

Shape of Face oval

Special Characteristics

Al. W. Spierings

Resettlement Officer

(Signature and Position
of I.R.O. Certifying Officer)

Date 1.5.1950

Place Ludwigsburg, Germany

NAME	SEX	PLACE AND DATE OF BIRTH

794027 Act 1/c

G. 11/16

CANADA
 IMMIGRANT
 Visa No. L M 2800
 Authority 070387606 P/RC 2745
 Valid for presentation at Canadian Port of Entry within
 One month from date of issue

one person

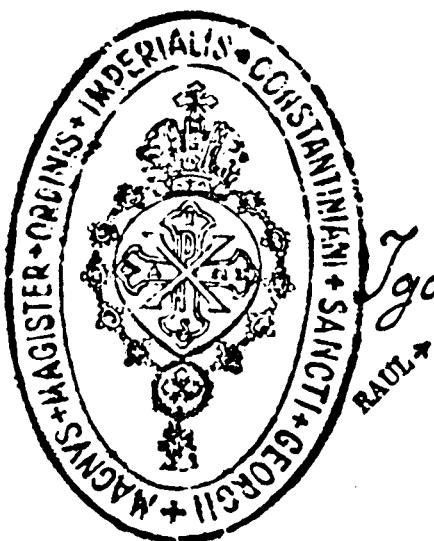
See 4.

39.

ORDO
IMPERIALIS CONSTANTINIANUS
MILITARIS SANCTI GEORGII

Nº 14.

Certificado.

Certifico pelo presente que
Miguel Sadowsky, General de
Brigada do Exército da Repú-
blica Democrática Ucraniana,
é Cavaleiro de Honra da
Ordem Imperial Constanti-
niana Militar de São Jorge
(§§ 2 e 3 do Decreto de 25 de
abril de 1956).

Rio de Janeiro, 6 de outubro
de 1956.

Igor Prince Commène Paléologue,
Grão-Mestre.

УКРАЇНСЬКИЙ ВОЄННО-ІСТОРИЧНИЙ ІНСТИТУТ

— 8 —

МИХАЙЛО САДОВСЬКИЙ

МИКОЛА КОВАЛЬСЬКИЙ
(1885-1944)

НАКЛАДОМ МАРІЇ З КІКЕЦІВ КОВАЛЬСЬКОЇ-БИКОВСЬКОЇ

НЬЮ-ЙОРК

1954

ТОРОНТО

Зразок публікацій генерала Михайла Садовського

ЗА ДЕРЖАВНІСТЬ

МАТЕРІАЛИ ДО ІСТОРІЇ ВІЙСЬКА УКРАЇНСЬКОГО

ЗБІРНИК XI.

ТОРОНТО

1966

ВИДАЄ УКРАЇНСЬКИЙ ВОєННО - ІСТОРИЧНИЙ ІНСТИТУТ

Відбиток титульної сторінки останнього числа зб. ЗА
ДЕРЖАВНІСТЬ. Редактор генерал М. Садовський. Літ.-мов
ний ред. пер. інж. К. Туркало. Обкладинка артиста-маляра
проф. Петра Холодного/старшого/. Заставки й графіка
пполк. М. Битинського. Друкарня В-ва "Гомін України".

В ЧЕНСТОХОВІ /21.X.-21.XI.1944/

14/

В Ченстохові завдяки заходам моєї дружини, що приїхала скоріше за нас, ятимчасово склав свої клунки в домі її знайомої пані Я.К., при вул. Пулавського.

Під вечір прийшла туди й моя дружина. Іхали ми до Ченстохови тому, що моя дружина мала тут знайому польську родину п.Ш., загально шанованого та впливового лікаря в Ченстохові. Окрім того вона сподівалася застати тут свою приятельку з Варшави. Отже гадала, що з допомогою цих знайомих можна буде якось влантуватися у чужому для нас місті. Я, з іншого боку, покладав надії на Український Допоміговий Комітет у Ченстохові. Але в дійсності всі наші надії не справдилися.

Ченстохова була переповнена втікачами й переселенцями з Кельц, а^{14/} дому, Кракова й Варшави. Впродовж двох тижнів кількість населення з 100,000 підскочила майже до 130,000-140,000. Ще й перед тим кращі будинки позаймали німці. Отже для новоприбулих бракувало мешкань. Стали ними спекулювати. За одну кімнату треба було платити 5-6,000 злотих відступного, а за дві 10-15,000. Це перевищало наші спроможності й ми опинилися в безвихідному становищі.

Вони було тяжче й через приkrість, що зустріла нас відразу в Ченстохові у зв"язку з моїми "варшавськими поділями". Виявилося, що про моє арештування дізналося багато варшавських поляків. Вони, виселившись з Варшави, рознесли цю вістку по всіх більших осередках Генеральної Гу
15/Лондон 1963, стор. 13-25.
14/Ченстохова виникла за середньовічних часів на торговельному шляху Познань-Краків. Від ХІІ ст., в зв"язку з перенесенням сюди чудотворного образу Богоматері, стала значним релігійним осередком. Див. "Большая Советская Энциклопедия", Москва, т. 47, стор. 509.

бернії, очевидно в неприхильному для мене освітленні. Особливо використала це антиукраїнська опозиція у Варшавській "ублічній Бібліотеці", а деякі урядники Бібліотеки, члени тої опозиції, опинились також у Ченстохові. Одна з них урядничок приходилася навіть ріднею вищезгаданому лікареві п.Ш. Зустрівши мою дружину в його домі п.Б., чоловік моєї колежанки з Бібліотеки, почав підбурювати лікаря проти моєї дружини, кажучи дослівно, що це хінка "цього українського стерва", цього "гайдамаки" і т.п. До речі п.Б. належав до лівої польської політичної течії.

Наслідком того для моєї дружини утворилася прикра атмосфера. Пан Ш. став дивитися на неї "вовком" і дав зрозуміти, що в його хаті місця "таким" немає!... Даремно приятелька моєї дружини, полька пані Я.Б., також родичка господаря дому, що добре нас знала, обстоювала за нею. Антиукраїнський настрій розповзався з Варшави по всіх усюдах та унеможливлював яке б то не було порозуміння між сторонами.

Тоді інша, більш сердечна, приятелька моєї дружини, пані В.С., влаштувала нас тимчасово у своєї рідні, в хаті пані Я.К., де були наші клунки.

Лікар Ш., що жив в центрі міста, займав вигідне мешкання з 5-ти чи більше кімнат, з кухнею і вигодами. Оч до нього зіхалася рідня і знайомі з Варшави, все ж місця там було досить. Натомість пані Я.К., незаможня вчителька, вдова з дитиною, жила на передмісті, хоч і у власному, але недобудованому, домі, де тулилася в малій кімнатці з сінями й кухонькою. У тій кімнатці, окрім неї з дитиною, тимчасово жила ще й щойно згадана приятелька моєї дружини, пані В.С., з чоловіком та дитиною. Отже разом там уже було 5 осіб! Та не зважаючи на це, вона прийняла до себе й нас! Моя дружина примістилася в сінях, а я, разом з клунками, на горищі. Таке прихильне людське ставлення пані Я.К. нас дуже зворушило, беручи під увагу тодішнє польське антиукраїнське наставлення. Ми, зі свого боку, намагалися віддячитись нашим приятелям чим могли.

Пройшло майже два тижні перед постійної біганини по різних допомо

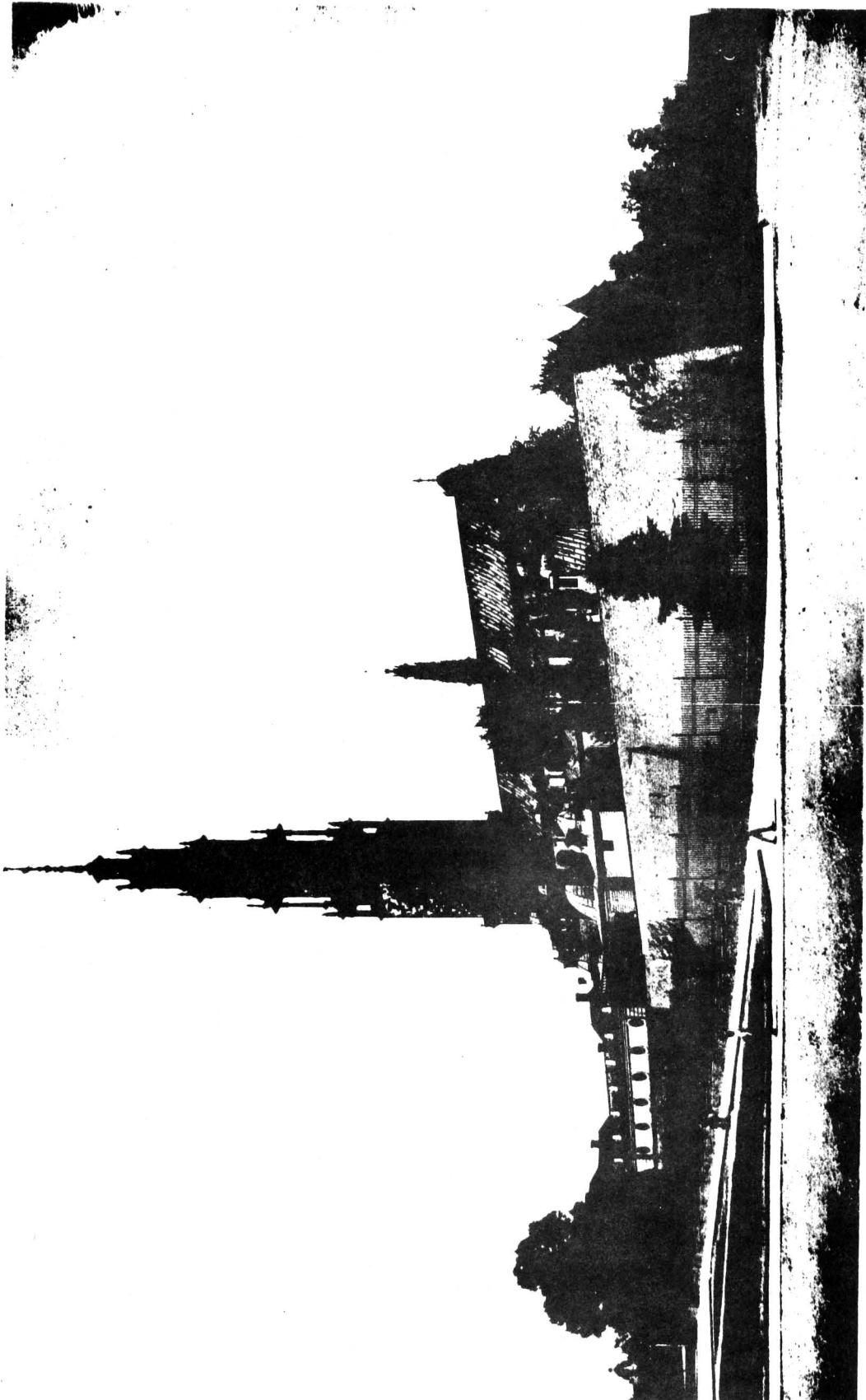
гових і урядових установах. На те щоб дістати якусь кімнату, за посередництвом Головної Ради Опікунчей/ГРО/, або Українського Допомогового Комітету, не було жодної надії. Нам пощастило тільки одержати міські харчові картки та дарові обіди в польській і українській допомогових установах. Отриманими продуктами ми ділилися з нашими співмешканцями.

Тим часом з дня на день ставало холодніше. Я вже не відміняв відмін був витратити на невикінченому горищі. Тоді сусідка пані Я.К., пані М., що жила в достатку, бо її чоловік на той час добре заробляв, дозволила моїй дружині тимчасово ночувати на підлозі в її теплій кухні, а я зліз з холодного горища до сіней пані "Я.К."

Ходити по вулицях міста ставало все більше небезпечно, бо відбувалися постійні "лапанки" з вивозом на роботи у Німеччину. Дорожнеча харчів збільшувалась. Приміром-1 кг масла коштував вже коло 100.-злотих, сала-300-320.-зл., і "ясо-80-100 зл., двокілограмовий темний хліб-20.-, а білий-50.-зл., т.зв. "краківська булка" коштувала коло 27-30.-зл., яйця продають по 10-12 зл. за штуку іт.д. Наші незначні грошеві засоби виразно зменшувалися з дня на день...

Буваючи на місті, у мешканців, харчувальних та зарівнювих справах, я дещо пізнав це стародавнє місто. У тодішньому стані воно нічим не відрізнялось від інших міст Польщі, було брудне й неестетично забудоване. Але з огляду на свою кількастолітню давність Ченстохова мала рештки деяких стародавніх споруд і цінні пам'ятки.

До таких передовсім належав Ченстоховський римо-католицький монастир/кляштор/ "Jasna Góra". Ми мешкали недалеко від нього й тому я мав можливість його відвідати. Монастир розташований на горбку, неначе на малій горі, мав вигляд колишньої середньовічної твердині. Був оточений, вже занедбаними у той час, мурами. Вони у свою чергу були оточені /окопані/ колишніми, вже висохшими і обсунутими ровами з водою. Тепер там почали бути уряджений парк. У ньому були влаштовані для церковних процесій ал-

Загальний вигляд монастиря/кляштору/"Jasna Góra" в Ченстохові
/За публікацією-"Jasna Góra". Nakl.Jasnej Góry, Rzyp 1958/

15а/

тарні зупинки Хрестої Дороги Спасителя. Входилося, йдучи дещо під гору, крізь браму в мурах й внутрішні проміжні, на просторий вибрукований майдан. На ньому були розташовані житлові будинки, комори, каплиці та стояв головний костьол/базиліка/ з високою вежою при ній. В базиліці знаходилась чудотворна ікона Божої Матері.

16/

Монастир римо-католицького ордену паулинів в Ченстохові було засновано у 1382-му році. Два роки пізніше, у 1384 році, перенесено до нього ікону колишньої т.зв. "Белзької Богоматері". Відтоді монастир п.н. "Ясна Гора" став впродовж століть визначним польським римо-католицьким релігійним осередком.

Ікона нині "Ченстоховської Богоматері" була в своєму часі, як візантійська/православна ?, здогадно пензля свангелиста Луки /?, привезена з Царгороду у м. Белз , на Белзчині, Зах. Україна. Звідтам згодом була перевезена у м. Львів, в Галичині, як українська "Белзька Чудотворна". "Ід час міжкнязівських воєн князь Володислав Опільський звівавши Львів від 17/ звідтам у свої володіння. У 1384 році він її подарував новозаснованому римо-католицькому монастиреві ордену паулинів в Ченстохові, яких він два роки перед тим, у 1382р., спровадив з Угорщини. Відтоді поволі колишня українська "Белзька" ікона Богоматері стала відомою як польська -"Ченстоховська".

15а/ Свідчить також мистець Володимир Мошинський, що перебував, як старшина армії УНР, в Ченстохові у 1920-21 рр. і відвідував цей монастир.

16/ Орден паулинів був заснований у 1250 році в Угорщині. Див. "Der Grosse Brockhaus", Bd.XI.1957, s.663.

17/ БЕЛЗ. Див. ЕУ, т.1, 1955, стор. 109.

17а/ Див. Л. Винар-Володислав Опільський, князь... "ЕУ", т.1, 1955, стор. 313.

18/ Див.: "Велика історія України", вид. Тиктора, Львів, Вінніпег 1948, стор.

312; Під гаслом ІКОНА див. згадку в "ЕУ", т.3, 1955, стор. 859; Особливо ж див. публікацію - "Ясна Гора", 1958; Проф. Степан Бульчак в своїй статті - "З історії міста Белза" вважає, що ікона Богоматері була привезена до Белза з Києва. Див. "Наша Мета", Торонто, ч. 36, 1971, стор. 7.

У друге ченстоховський монастир відзначився героїчною обороною від шведської навали в половині XVII-го століття/1655/. Романтично описав цю подію польський письменник Генрик Сенкевич/1846-1916/ у своєму творі "Потоп"/перше вид. у 1886 р./. Переживши свій "золотий вік" монастир з різних причин поволі підупадав. Після першої світової війни, з відображенням Польщі, монастир знову набув попереднє своє значення як видатний польський релігійний осередок. Особливо від 1920-го року він став "Духовою Столицею Польщі".^{19a/}

Через мое тодішнє заклопотання іншими, головно особистими, справами, а може й тому що я відвідав монастир у будній хмарний день, він не зробив на мене сподіваного, заслуженого, релігійно-історичного враження. Людей на майдані і в костелі було обмаль, я зустрів тільки одного ченця, а чудотворна ікона Богоматері, під той буревійний час, була захована і не показували молельникам.

Мої заходи, як колишнього міського урядовця, одержати за посередництвом місцевого магістрату якусь працю були безуспішні.

У тій цілі я відвідав надому колишнього капітана-лейтенанта української флоти Святослава Шрамченка/1893-1958/.^{20/} Він мешкав від 1920 року зі своєю родиною в Ченстохові і працював рахівником в місцевому відділі французької текстильної фабрики. Св. Шрамченко був фаховим і засłużеним моряком. Впродовж 1918-1920 рр. він займав визначні й відповідальні становища в українських морських урядах: у 1918 був старшим адьютан-

19/ Див. Свг. Онацький- "Укр. Мала Енц.", Буенос Айрес, зош. ХІУ, 1965, стор. 1718; "Большая Сов. Энц.", друге вид., Москва, т. 3, 1955, стор. 509.

19a/ Див. публікацію: JASNA GÓRA, Duchowa Stolica Polski. "Dziecia Zbyszka Siemaszko. Warszawa. Nakładem Jasnej Góry. Drukarnia "Gregorianum", Rzym 1958, 24x21 см., 64 str. z tekstem i ilustr.

20/ Див. Свг. Онацький- "Укр. Мала Енц.", Буенос Айрес, зош. ХІІ, 1967, стор. 2095; Святослав Шрамченко- Рід Шрамченків. "Записки Генеалогічного і Геральдичного Т-ва", ч. 4/14/, за липень-серпень 1971, стор. 1-3; Роман О. Климкевич- Св. Шрамченко і прaporництво, Там же, стор. 3-4; "Л'осмертну згадку" див. в "Літописі Волині", Вінниця, ч. 5, 1961, стор. 154. Народився Св. Шрамченко дnia 3 травня 1893 р. в м. Баку, сучасний Азербайджан, на Кавказі. Чомер дnia 24 червня 1958 р. в Філадельфії, Па., ЗДА. Позатим див. Його власноручний схематичний хиттепис в англ. мові з дnia 28. XI. 1948 року.

том Морського Міністра, у 1919-товарищем Морського Міністра, а у 1920-му був С.Шрамченко Начальником Організаційного Відділу Українського Морського Генерального Штабу. Був він також здібним публіцистом і науковцем, автором понад 200 різних воєнно-морських розвідок в українській і чужоземній пресі. Поза тим Св.Шрамченко був міжнародно знаним діячом. Одночасно він був видатним громадсько-політичним діячем, головою на той час Українського Допомогового Комітету в Ченстохові, що обєднував коло 500 громадян української національності.

Капітан-Лейтенант Святослав Шрамченко у 1920-1930 рр.
/За С.Наріжним-Укр.Еміграція.Том I.Прага 1942, світлина
ч.710/

Я сподівався через нього дістати якусь працю. Але й тут мені не пощастило. Св.Шрамченко сам з родиною ледве животів за тодішніх умов і не зміг мені допомогти поза своїми номінальними впливами в Українському Допомоговому Комітеті.

Бажаючи взяти участь в діяльності Комітету, я погодився, за намовою Шрамченка, виголосити доповідь на чергових сходинах членів Комітету. Не пам'ятаю вже теми тої доповіді. Але врізалась у мене пам'ять приkreсть, що зустріла мене через це. На сходинах було понад 30 осіб, зовсім окрім Шрамченка, мені не знаних. Були там здебільшого колишні вояки,

підстаршини, деякі старшини й урядовці армії УНР, що як емігранти пос тійно, або тимчасово, мешкали тоді в Ченстохові. Доповідь мою присутні на засіданні сприйняли задовільно, подякували й ми розійшлися по хатах. Але яке ж було мое огірчення й передяк, коли кілька днів після того я отримав наказ з "явитися до місцевого ГЕСТАПО. Мене обвинувачували у виголошенні антинімецької доповіді. На мое щастя допитувало двох досить інтелігентних урядовців. Після усталення персоналії і змісту доповіді ^{що/} вони сказали, отримали донос на мене в антинімецькій діяльності. На мое прохання подали навіть прізвище доношика. Був ним один з учасників нашого засідання, член української колонії в Ченстохові. Людина мало культурна але спритна, осів на еміграції в Ченстохові і працював там. Вислуговуючись польській владі він раніше доносив на українців, а тепер став "працювати" у той же спосіб для "нових панів" - німців. Мало орієнтуясь у змісті доповіді він на всякий випадок повідомив німців про "нову людину" в Ченстохові й непевну, на його думку, її діяльність. У своїх зізнаннях я покликався на Св. Шрамченка, якого німці знали й рахувались з його думкою. Той підтвердив мої свідчення і напідтручав доношика. Скінчилося тим, що мене відпустили "порадивши" не займатися публічно того роду діяльністю. Все ж таки той донос і підозра затягнули на мое суму, згодом, виїзді з Ченстохови у Німеччину. Я отримав відповідний дозвіл на виїзд чайно після "наказу згори" й наслідком рішучої постави полк. М. Садовського.

Траплялися потім і інші можливості отримати працю. Приміром до Українського Допомогового Комітету в Ченстохові з "явився був представник якоть німецької будівельної фірми, шукаючи за робітниками. Він пропонував, з виїздом поза Ченстохову, за працю-помешкання, харчі і по 50.-злотих денно. Але я, листуючись з М. Садовським, вже не хотів прийняти цієї "приманливої" пропозіції бо в міжчасі порозумівся з ним у справі моого виїзду в околиці Лодзі/Літцманнштадту/, що мало наступити між 15-20 лі

CURRICULUM VITAE

CAPTAIN of the Navy SWIATOSLAW de SHRAMCHENKO, born 3.5.1893 at BAKU(Caucasus), orthodox, Ukrainian
fled abroad in 1920 as a political emigrant, stateless.

EDUCATION: Finished:

- 1) The 1st Classical School in Kiev
- 2) The imperial University at St. Petersburg BA (Law)
- 3) The Officers School of the Russian Imperial Navy at St. Petersburg
- 4) The Alexandrian Military Academy of Law at St. Petersburg.

As officer of the Russian Imperial Navy took part in World war I (1915-1918) against the Germans on the Baltic, Black and Kaspien Seas,

Ukrainian Service 1918-1920: Last Office: Chief of Organisation of the Ukrainian Marine General Staff.

Secretary of French Mission in Poland at Czenstochowa

Book-keeper at French factory "Société Anonyme de l'Industrie Textile de Paris" at Czenstochowa (Poland)

At the same time: Captain of the Polish Navy Reserve and active member of French, Belgian, Jugoslavian and Polish Maritime Leagues.

Wrote, edited and worked on many Ukrainian, French, English, German and other newspapers, journals and books on nautical, political, historical and philatelistical topics.

President of the Ukrainian Help Committee at Czenstochowa (500 Ukrainians).

Was President of the Ukrainian Help Committee at Cholm (East Poland) (120 000 Ukrainians). - On 21.7.44 left Cholm for Krynica (Poland). From here was deported to Germany for work.

1920-21:
1921-41:

Was at the Camps Strasshof, Wilhelmshagen and Fürstenwalde. At the latter place was interpreter and left for Weimar on the 5.2.1945, but did not report for work.

19.5.1948.

Добре вітання твоє Тихені!

Сьогодні одуточиває Ваши друзів інститутів. Мені чува, що за цей час 1939/1948 рр. я прости не має фінансові земель стівіврізовані у Радянському -
музеї, через сильну передбачуваність агроін-
спекції вно-супроводжено підозрі в Радянські, які
- номін. б. Нідерлані, а таїністю їх амурманів
бре як організатор і керівник великих Укр.
міліцій (в Ерітурії, Танджідеру, Малайзії і
Індії). А чуваю що та. Соку, що не забу-
мав на те, що на пройдені 1920/1929 рр. ми
важали багато відручувані в нас і за-
будований пресі й діяльності в-норвезькі і, ско-
ріше - мінімально-географічні - обсяги наші
українські, - останні їх місії заснували член
їхн. в-нр. Аргів (Борислав) і велика Сірийська
а також місії дипломати. Пам'ятим, що все
пам'яті багато, але що це є їхні погані ру-
біжні обігні у чоловіків що такі праці, як і
всі-мати підтримка матеріїв. Відтім ти
ч члене замінені також біл місії дипломатії
праці. Чікавши є, що у вас є з цим зваже

було напр. фр. "За Бургавицім", "Мадор",
"Літній Герб. Камін"; та? А між іншими
мало бе мено кінського "Укр. вестн. фінансів
1918/1920 рр." більш з. Абсолітно 1941 р., якої є
навіть і не ймає. На коректні малюнки
стежінок; і бе. Між тим цікаво не знати,
хоч істотні будь рознання про ці, але при-
пиняю, що там є багато поширеніх пам'яток.
У нас же є пам'ятники, що з автографом
не разувались дн.!

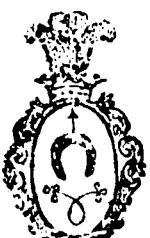
Де ти з Каміна виходи і мал, але з. мало
і все залишилося. Між іншими цікавіше мене
є погруддя гербу Ван от 12 М. Філіппо "Укр. Столична
фінансова газета", якого є не мал, а чікаво
більше є ще мене, єн сподіється.

Останнє з мене буде дещо погано відповіді
і я хочу знову запитати підсумково.

Коже цікавіше пам'яток має 15 пам'яток.
Це відомо, але чи можна ще пропонувати
значеніше, що відмінно, а чи може ще пам'яток
брати з пам'яткою своєї філії? 1920 р.

Ваш Гарікесін, Міністр фінансів

Ellwangen, Jagst 9. XII. 1948.

Добре вітання! Нам європу!

Вашого чиста світла десерв
дякує? Години чуді в pp. 1940/
48 в B/документів та іншому застарілому не
маб згідності з тим, що я сам погано не
маб відповідної галузі, до на холмівській до-
бровільною працювати десь і між бульваром
і наспільні шахти чудобі: з десер-
вом села упр. міста ЗО він був посеки-
ти засіданням зробити змібу уп. десер-
вом та інші він пішов приходити. І І Ва-
шіх відомих місців тоді постали лише
кілька, таї ті ж засідання.

Спочатку я погав писати в першу
чорну від "Холмівській", що їх високі
місці засідань там засідання і засідання
засідали, про що писати не зможу.
Але це вони зробили не засідають. Засідан-
нями за тими документами і історією
нашої землі. І якщо осіннім чином
засідання ти відриєши, що в працювати
в кінці 1944, нор. 45 рр. Не засідають і
засіданих фінансів, як це вони зробили засідання,
що не було відкривано.

Надалі як єдині засідання відкривають
відкриті - це згідності засідання 1940 р. від. Крим-
ського Ради та Ради міста, то мак засідань
засіданнями. Я бачив засідання в Кримі засідан-
нями засідань, але вони засідання. Ти же
треба стиснути, але вони з галузі.

Надалі як таємні не єдині засідання відкриті
засіданнями. Це засіданнями, які в засіданнях були
їх засіданнями. Много засідань

Ваші вітання! /Українсько-

Відбиток листування з інх. Л. Биковським.

"Свобода", ч. 109, 1952.

Святослав Шрамченко,
Капітан-лейтенант фльоти

Українська воєнноморська політика на Кримі у 1917-18 рр.

(До Дня Українського Моря)

Тепер вже відомо, скільки сил візуються в ім'я, а саме Кіллен-
втратили оборонці давнього ро- балочму чи Кіллен-бужту. Півден-

"Свобода", ч. 153, 1953.

Святослав Шрамченко, капітан-лейтенант фльоти

ЩЕ ПРО УКРАЇНСЬКУ МОРСЬКУ МОВУ І ТЕРМІНОЛОГІЮ ТА СУХОДІЛЬНУ ПСИХІКУ

(2)

(Докінчення)

Старшина війська всіх ро- звернувсь до морського ко-
дів зброї, щоб стати старши- мандування, щоб воно під-

"Свобода", ч. 19, 1954.

Капітан Лейтенант Фльоти Святослав Шрамченко

ПІДНЕСЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО ПРАПОРА НА МІНОНОСЦІ "ЗАВІДНИЙ"

(З ПРИВОДУ СВЯТА "УКРАЇНСЬКОГО МОРЯ"
29 КВІТНЯ

Одним із перших боєвих ко- кіл, так і серед матросів Росі-
раблів Чорноморської Фльоти, ян, особливо ес-срів. Наша ж

"Свобода", ч. 80, 1955.

Капітан-лейтенант Фльоти Святослав Шрамченко

СВЯТО УКРАЇНСЬКОГО МОРЯ

29 квітня 1918 року

38 років тому --- 29 квітня 1918 року був дуже гарний

"Свобода", ч. 18, 1963.

РАДІСНІ І СУМНІ ДНІ В ЧОРНОМОРСЬКІЙ ФЛЬОТІ

(З спогадів капітан-лейтенанта фльоти Святослава Шрамченка
на день 50-річчя Свята Українського Моря)

З вибухом революції в Росії вона пізніше 14 січня 1918 ро-

Зразки писань Святослава Шрамченка.

стопада 1944 року.

Справді дня 15 листопада, заходами інж. С. Куниці, приїхав до Ченстохови Садовський з наміром забрати свого зятя Володислава Жонсніцького з його батьками й мене до м. Ласку, що під Лодзю/Літцманштадтом/, в провінції Вартегау/Вартеянд/ тодішньої "Великонімеччини".

При тій нагоді мав Садовський також визволити з примусового поселення й дружину старшини армії УНР, тодішнього берлінського урядовця, інж.
21/
Володимира Шевченка, українця. Вона була виселена з Варшави й поселена в м. Піліце, в околицях Кельце.

ПІЛІЦЕ /16.XI.-17.XI.1944/

На другий день, 16 листопада 1944, вранці Садовський виїхав зімною, че рез Кельце, до залізничної стації Вольбром. Звідтіля ще 15 км. ми їхали найнятою фірманкою. Під вечір того ж дня були вже в м. Піліцах. З трудом допиталися до пані Шевченкової, в якої і заночували.

Ця підгірська закутина знаходилася по тодішній термінології у т.зв. "бандитській" околиці. Коли смеркалось з хати ніхто не виходив. Уночі до містечка навідувалися "бандити", як звали їх німці, або т.зв. "лісові хлопці". Вони ходили по хатах і забирали одяг, взуття, харчі й горілку. Тому мешканці містечка, як тільки наступала ніч, виносили своє майно з хат і ховали по різних закутках. У день, натомість, приїздили німці й карали мешканців за, буцім то, сприяння повстанцям.

21/Шевченко Володимир .Див. у збірнику—"Українська Господарська Академія в ЧСР, 1922-1935". Нью Йорк 1959, стор. 92; В. Прохода- Володимир Шевченко/Згадки незлім словом/. Див. "Бюлетень Товариства Абсолвентів УГА-УТГІ". Нью Йорк, ч. 35, грудень 1966, "Спогади", ч. 21.

КРАКІВ /17.XI.-18.XI.1944/

Ранком,дня 17 листопада,ми вернулись з Піліц,разом з панем Шевченковою/полькою/кіньми на залізничу стацію Вольбром. Звідтіля, в переповненому поїзді, через залізничу стацію Тунель, розташовану в чудовій горській околиці, ми над вечір того ж дня, 17 листопада, добились до Кракова.

Місто, з дротяними засіками перед кам'яницями, в яких містилися німецькі установи, малолюдними вулицями й зловіщою тишою, справило на мене гнітюче враження півфортеці при якомусь недалекому але невидимому фронти.

В Кракові, за дозволом проф.д-ра В.Кубійовича, ми всі разом переночували в Бюрі Українського Центрального Комітету, при вул. Зеленій ч.26.

На другий день, 18 листопада, ранком подалися залізницею назад до Ченстохови, куди Й приїхали під вечір того ж дня.

ЛС ЛАСКУ /20.XI.-21.XI.1944/

Переночувавши у знайомих пані Шевченкова отримала, заходами Садовського, дозвіл від німецької влади в Ченстохові і виїхала дня 19 листопада, залізницею, до чоловіка в Берлін.

Натомість батьки В.Жонсніцького відмовилися виїздити з Ченстохови. Тому що поїзди у той час у необхідному нам напрямі їздили зрідка й нерегулярно, то нам/М.Садовському, В.Жонсніцькому, авторові цих споминів і ще комусь/дovелося просидіти чекаючи цілу ніч, з 19/20 листопада, на залізничній стації в Ченстохові. Щойно раненько дня 20 листопада ми виїхали, з пересадкою на граници Генеральної Губернії і Вартегау, до Ласку, куди Й прибули опівдні того ж дня. То була, здається, субота?

М.Садовський, маючи мабуть якісь заздалегідь вказівки, зацівадив ме-

нє до бюро підприємства інж. С. Куниці в Ласку. Тут представив уря
довцям і запевнивши ночівлю подався до своєї родини. Він належав до ото
чення Президента УНР в екзилі Андрія М.Лівицького, що перебував тоді в
Ласку, і мешкав у тому ж домі що й Президент.

Після закінчення урядових годин, завдяки посередництву Садовського,
я тимчасово опинився в помешканні родини п. Софія, завідуючого складом
дерева в Ласку в підприємстві С. Куниці. У нього ж я й заночував.

На другий день, ранком, дня 21 листопада 1944, я порозумівся телефоні
чно з інж. С. Куницею, щоб з'ясувати справу моєї дальній долі. Дружина моя
залишилась тимчасово в Ченстохові. Стало на тому, що по мене приїдуть са
моходом і заберуть до лісництва в Сендзейовицях. Я подякував п. Софії
за ночівлю й сніданок і чекав в бюрі підприємства на самохід.

В СЕНДЗЕЙОВИЦЯХ /21.XI.1944-18.I.1945/

Десь опівдні, дня 21 листопада 1944 року, приїхав особовим самохо
дом до Ласку інж. С. Куница. Полагодивши справи на складі дерева та в бу
рі свого підприємства він забрав мене до себе у лісництво в Сендзейо
вицях, 22/
де мешкав з родиною. Лісництво було увідстані коло 20 км. від
Ласку. Ми їхали по кепських у ту пору дорогах більше за годину часу й
мали змогу обговорити чимало справ. В току балачки з'ясувалося, що до
срідії Куниці запрошують мене почи що погостити у них, а там далі вид
но буде!...

Я був вельми втішений такою увагою до мене. Тим більше, що до того
часу з С. Куницею та його Дружиною панею Марією я не знався більше.

— — — — —
22/Поштова адреса: SENDEWITZ, ü/Freihaus, Forsthaus, Wartheland.

Впродовж 1940-1944 рр. Куниця кілька разів навідувався у Варшаву в різних особистих і урядових справах. Він мав зв"язок з українським урядом УНР в екзилі в особі Президента А.М.Лівицького, що перебував тоді в Варшаві. С. Куниця знав також д-ра Юрія Липу і його дружину Галину, цією особистістю Ю.Липи, його літературною, публіцистичною та громадсько-політичною діяльністю. Тим самим заприєнився і з колом співробітників Ю.Липи, до яких я мав честь належати. С. Куниця ставився до наших починань поважно, зичливо й далекоглядно. Він заохочував нас працювати у тому напрямі. Довідавшись про заснування Українського Чорноморського Інституту від травня 1940 року та його завдання, С. Куниця втішився і перший дав нам запомогу у висоті 500.-злотих польських на видавницу діяльності, підкреслючи науково-публіцистичну й політичну її вартість. Ці грошеві допомоги Куниця потім кілька разів повторював, хоч знову що наша діяльність провадиться нелегально й що ми та він можемо мати з тою 23/

го приводу прикорсті від німецької окупаційної влади.

У серпні-вересні 1941 р. Куниця поміг добродіям Липам відвідати німецьку частину Зах. Європи, у тому числі й Берлін та Віденський дівіз. Їх спільну світлину з того часу/. При цій нагоді, на зворотній дорозі з Відня подружжя Липів гостювало у Куниців, в лісництві Сендзейовиці.

Куниця мав в цих околицях тартак і зустрічав труднощі зі збутом його виробів. На спільній нараді Липів з Куницею виникла думка переїхати на виріб з деревини іграшок для дітей, а дотеперішній виріб простацьких меблів для загального вжитку-виконувати в українському стилі. Того роду вироби з дерева не підлягали тодішній урядово-німецькій регламентації, отже були, наче б то, на руку підприємству. Ще було також по лінії мистецьких ужиткових заінтересувань Галини Липової. Вона негайно

23/Див.: Євг.Ю.Челенський- Укр.наука в Польщі за час війни/1940-1944/.
"Сьогочасне і Минуле", ж.1, Мюнхен, Нью Йорк, НТШ, 1948, стор.44; Л.Ю.Биковський- Ваймарські часи. Спомини 1945. Денвер, 1970, стор.40; Його же- Укр.Чорноморський Інститут."Наукові Записки УТГІ", Мюнхен, т.ХХ, 1970, стор.152.

Др Юрій Липа із дружиною
Галиною та інж. С. К. у Берліні
в серпні 1941-го року

виконала в українському стилі відповідні проекти іграшок та меблів. Передбачався з того навіть деякий зиск для мистецького керівництва, за яке взялася Галина Липова. Але, в скорому часі, такі меблі виявилися надто дорогими для масового збуту, а послідувчі політичні події перешкодили сталому порозумінню при виробі іграшок.^{24/}

Згодом, після одруження, дня 29 квітня 1943 року, С.Куниця відвідав восени 1943 р. Варшаву разом з дружиною-пані Марією, яку познайомив зі своїми варшавськими друзями. Обоє Куниці справляли на всіх нас гарне враження своїм всестороннім джентельменством.

Коли ж пані Марія сподівалася потомства Куниця відвідав навесні 1944 р. Варшаву радячись з д-ром Петром Шумовським ^{24a/} та його дружиною /лікарем дитячих хворів/ у справах перебігу вагітності, вибору лікаря та заходів під час народження дитини. Тоді, здається, я й бачився з Куницею востаннє.

Коли ж 29 липня 1944 року, з дозволу німецьких влад, заходами С.Куниці, вивозили з Варшави у м.Ласк, що під "одзєю/тодішнім "ітцманнштадтом/, у провінції Вартелянд, Президента УНР в екзилі А.М.Лівицького з його родиною та оточенням, Куниця подбав і за мене. Його післанець, старшина армії УНР, зголосився по мене заохочуючи до виїзду. Але я не зміг, на жаль, у той час скористати з запрошення через неміч мосії дружини. Зго дом, у пеклі варшавського повстання поляків проти німців, ми не раз жалували, що не скористали з куницевої помочі.

Тепер С.Куниця, даючи мені можливість перебути деякий час в його домі, рятував мене, як то він робив з багатьма українськими діячами, від можливої загибелі в чужому й незнаному краю. То було в стилі його людяного і передбачливого українсько-національного поступовання у ті

24/ Див. Л.Биковський- Галина Липова як людина й мистець. Доповідь виголошена на засіданні Мистецької Кураторії при УВАН у США. Нью Йорк, 30.XII.1951, в машинопису, стор.2-3.

24a/ М.Б.- Св.п.д-р Петро Шумовський. Посмертна згадка. "Літопис Волині", Вінніпег, Канада, ч.8, 1966, стор.89.

люті часи.Про це я пересвідчився впродовж майже двомісячного перебування в Сендзейовицях і згодом коли Доля мене й мою дружину тісно по в'язала з родиною Куниців на довший час.

Лісництво Сендзейовиці у 1944-1945 рр./Зі збірок
Марії Куниці, Ардморе, Па., ЗДА/

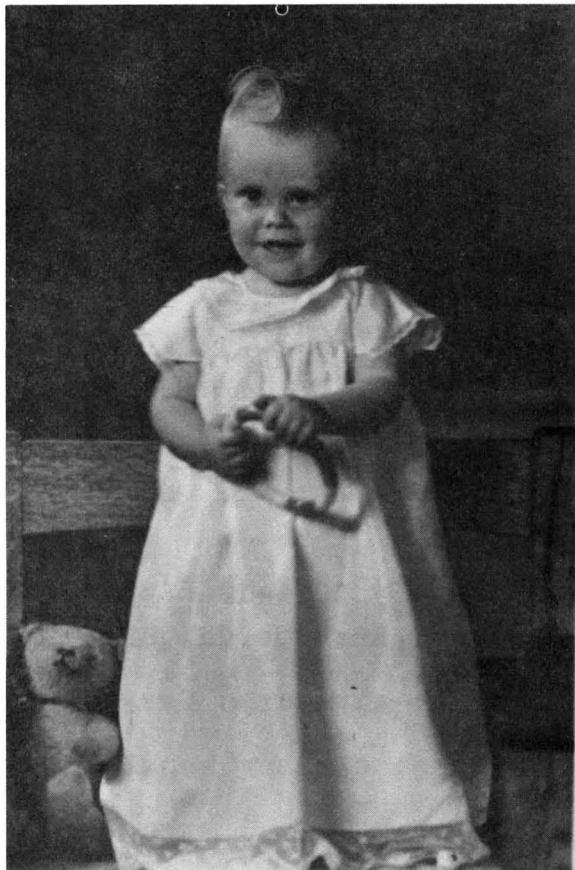
Вже під вечір ми приїхали у лісництво Сендзейовиці. Воно було розташоване при дорозі на узліссі великих державних лісових обшарів, в кількох км. від села тої ж назви.

Нас привітно зустріла пані Марія, дружина С. Куниці. Вона поставила до мене як до "давнього знайомого" з Варшави. Після вступних розпитувань та відповідей мене відвели до призначеної гостинної кімнати, зо всіма вигодами. В ній стояло два дерев'яних ліжка. Потім запросили на вечерю.

За вечерею, під час якої Куниці ставились до мене як до "давнього приятеля", я довідався, що С. Куница мало сидить вдома. Він перебуває пе 25/
важно у розїздах зв'язаних з веденням розсяглого підприємства та у

25/Про це підприємство див. Л. Биковський- Ваймарські часи..., стор. 9.

відповідальних громадсько-політичних справах.^{26/} Тому клопоти зв"язані з веденням дому, піклуванням про родину й почасти завідування підприємством спочивають переважно в руках і на плечах пані Marii. Їхня родина складається з подружжя й кількamісячного синка. Він народився 22 липня 1944-го року. При о хрещенні, дня 18 серпня, того ж року, за

Однорічний Ярослав Куніця, 22 липня 1945.
Герсфельд, Гессія, Німеччина/Зі збірок
Marii Kunički, Ардморе, Па., ЗДА/

українським православним обрядом, був названий Ярославом. Хрестим ба-
тьком Ярослава був ^{27/} "ан Президент А.М.Лівицький. Одночасно мене озна-
йомлено з приблизним розкладом часу на сніданки, обіди й вечірі та до-
кого зі слугби треба звертатися у різних хатніх справах.

26/Див. Д_р К_Паньківський- Від Комітету до Державного Центру. Нью Йорк
Торонто, 1968, стор. 57, 60.
27/Див. "ЕУ", НТШ, т. 4, 1963, стор. 1306-1307.

На другий і послідуючі за тим дні С.Куниця подався кудись самоходом. Погомонівши зі мною пані Марія показувала мені увесь дім, обійтися та познайомила зі службою. Лісництво займало чималий квадратовий шмат ґрунту. На ньому від дороги стояв дерев'яний мешканський дім типу лісничівки. Через ґанок і сіни входилося у вітальню. За нею була ще й друга простора кімната/зала/заповнена у той час меблями. Далі була юдельня, а поруч неї кухня з різними комірками. З юдельні коритарем виходилося на подвір'я. З того коритаря праворуч були двері у кухню, а ліворуч в гостинну кімнату, де мене примістили. В куті залі були сходи на піддашшя. В ньому була спальня Куниців, світлиця немовляти Ярослава, ще якась кімнатка й лазничка. Усе урядження й меблі були на рівні заможного провінційного дому. Утримувалося воно в зразковому порядку й чистоті. Дім був чималий та вигідніший для мешкання за пересічну лісничівку.

Оточував його садок з молодими овочевими деревами та кущами, грядками на сунниці й полуниці, городину, тощо. Під зимовий час все було вкрите листям та почасти заметене снігом, але видна була дбайлива й тямуща рука, що дотримується зразкового садівництва й городництва/обкопане, обрізане, обв'язане соломою, обмащене глиною й валном, угноєне, тощо/.

Поруч з дому, з дороги, в'їздилося у просторе подвір'я з повітками. Були там також прикриття й загороди для худоби/овець/та птиці у малих, підручних розмірах, бо інж. С.Куниця орендував сільсько-господарський маєток і звідтіля привозилася всіляка живність. При в'їзді у подвір'я, з лівого боку, стояв будинок з огріванням. У ньому при землі були комори, а по сходах, на піддашю, в коритарній системі були влаштовані світлиці для служби - по одній стороні для жіноцтва, а по другій для мужви, все з відповідними вигодами. Ми оглянули спочатку світлиці для дівчат. І був приемно вражений їхнім чистим виглядом, притульним урядженням, гарними дерев'яними меблями, килимчиками на долівках й різними прикрасами по стінах. Ці приміщення для служби скидалися на умебльовані кімнати в місті. Потім оглянули приміщення для хлопців, трохи простішого вигляду. За

порядком в них доглядали дівчата. Ці достатні умови життя для челяді свідчили про добре до неї ставлення господарів.

Під той час в господарстві Куниців працювало кілька осіб. То були, переважно, поляки з сусіднього з лісництвом села Сендзейовиці. Був там вірний Валентин для праці на ріллі, фаховий огородник п. Стефан та його помічник зичливий Юзьо. Була куховарка й покoївка та віддана Куницям 28/панна Яся/Яніна/Возьняківна. Вона доглядала їхнього синка прослава й помогала пані Марії у веденні дому, завжди відкритого й гостинного. Скрім того я спостеріг, що деякі особи з поміж згаданих працівників були посередниками між селом і господарями. Через них селяни радилися з С. Куницею в різних прикрих справах за тодішнього піднімецького життя. Вони уважно прислухалися до його порад. І навпаки через них Куница повідомляв село про халепи, що мали власті на нього зі сторони німецьких влад. У той спосіб селяни були остережені й відповідно до того поступали. Вся служба, за допорученням пані Марії, поставилася до мене зично, як до особи "блізької" родині Куниців. Я віддячувався їм взасмно чим міг в той час.

У той спосіб пройшли перші тижні моєго перебування у Куниців. Я оговтався, відпочив від страхітливих пригод "Варшавського повстання", послідуючих блукань та постійного страху й голодівки. Завдячував це не тільки часові, харчам і вигідним умовам життя, але головно привітному й тактовному ставленню до мене господарів дому. Зокрема пані Марія особисто і разом з Ясєю, вілікували мене від ран на повідбиваних ногах від скачання на вантажні самоходи під час мандрівок.

У тому ж часі я пізнав і четверту особу в родині Куниців. Був то

28/Літом 1945 року у с. Гроссобрінген, під Ваймаром, в Тюрінгії, панна й ніна Возьняківна пізнала Степана Панасюка, українця. Його, як хлібороба, німці вивезли з Грубешівщини під час війни у Німеччину. Тут він працював на ріллі. Згодом вони одружились/Див. лист пані Марії Куниці до Л. Биковського з 5 червня 1971 та Улас_Самчук-Г'ять по два надцятій. Записки на бігу. Буенос Айрес 1954, стор. 228/.

молодший брат інж. С. Куниці-Василь Куниця, за фахом лікар. Він жив і працював в Україні. З відступом німецького війська В. Куниця, заходами свого брата, переїхав до них у Сендзейовиці й замешкав при родині брата. Але вскорі, через різниці у вихованні, вдачах і поведінці, співжиття стало неможливим. Про це мені мало оповідали Куниці. Я довідався про ці роди

Лікар Василь Миколайович Куниця у 1957 р.
/Зі збірок Марії Куниці, Ардморе, Па., ЗДА/

нні непорозуміння від їхньої служби. Василеві довелось залишити дім брата й замешкати у сусіднього лісничого, де йому ніхто не заважав. Він міг там досхочу полювати, сходитись з новими приятелями і за чаркою нарікати на старшого брата /що постійно ним опікувався! / як на "ворога народу" вважаючи себе "приятелем" останнього.

Він інколи відвідував Сендзейовиці і при тій нагоді я його пізнав.

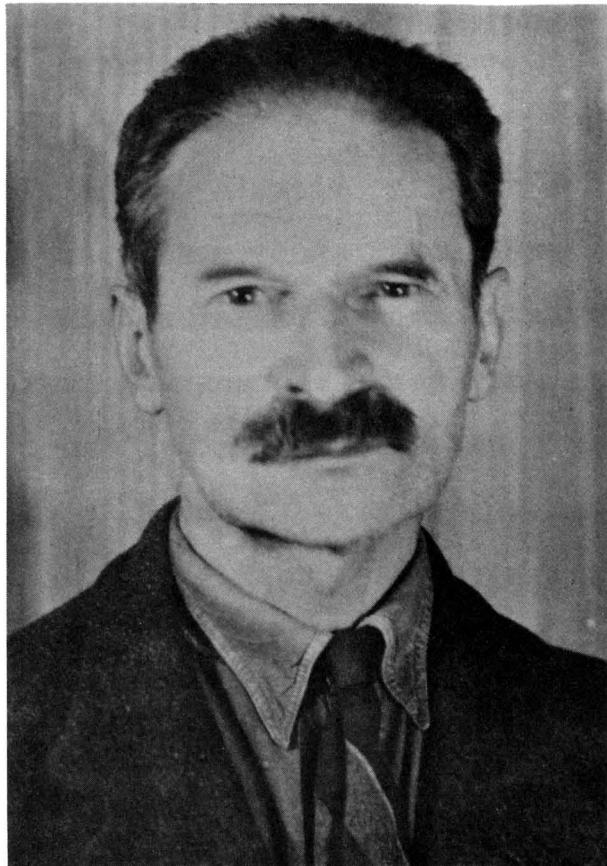
На мою думку В.Куниця не був злou людиною, лише соuетське виховання цілком його спантеличило. Він не був в стані пристосуватися до нових обставин життя. Це не перешкоджало йому в небезпечних хвилинах підпорядковуватись зарядженню брата. Але як тільки небезпека минала він відновляв притаманну йому лінію поведінки раз у раз роблючи неузгіднені, а навіть іноді наригідні вчинки, справляючи тим чималі прикорсті своєму старшому братові.

До таких, приміром, належала спричинена ним мимовільно, на початку 1945 року, в дорозі по Німеччині, трагічна подія. На якийсь довшій зупинці в нашій подорожі Василь Куниця на настирливе домагання кількох козаків колишньої армії УНР дати їм щось "випити", не маючи справжнього спирту, дав їм "як приятель народу" ненароком денатурату, що мав підруками. Наслідки цього безвідповідального вчинку були жахливі. Один козак "дав дуба" і ми його похоронили/на Слобожанщині він залишив дружину з двома дітьми/, один осліп, а з іншими не пам"ятаю що сталося? В. Куниця уникнув кари тільки тому, що в дорозі ми не мали ніякої української адміністративної екзекутиви, а німці тим не цікавилися. Завважую також і те що він був братом інж. С. Куниці, нашого опікуна й провідника велких. Згодом, з багатьох причин, життєві шляхи братів зовсім розійшлися. Василь Куниця відділився від нашої групи й замешкав десь в іншій околиці. Під час розселення сім'яльців з Німеччини по заокеанських країнах він виїхав у Бразилію/Південна Америка/.

За таких обставин наспів лист від давнього моого знайомого ще з київських часів /1918-1921/-Володимира Варлаамовича Міяковського, видатного історика-архівіста, бібліотекарського й літературознавчого діяча.

28а/ 28а/ Див.: Н.Полонська-Василенко- Укр.Академія Наук/Нарис історії/.Част. I./1918-1930/.Мюнхен 1955, стор.34,94,112,125,138;Част.II./1931-1941/. Мюнхен 1958, стор.69,142,168,203./Міяковський В.В./.Див."Записки НТШ", Том 173, "Париж, Чікаго", 1962, стор.90./Міяковський В.В./.Див."ЕУ", НТШ, Мюнхен, т.5, 1966, стор.1619-1620. В.Міяковський- Павло Зайцев. Див."Сучасність", Мюнхен, ч.3, березень 1968, стор.100-118. М.Антонович- В.Міяковський див."Укр.Історик", ч.1-3, 1969, стор.95-101; Вибрана бібліографія праць В.Міяковського. Див."Укр.Історик", ч.1-3, 1969, стор.144-148. Л.Биковський- Книгарні, Бібліотеки, Академія. Спомини з 1918-22. Мюнхен 1971, стор.9, 17,

Лист був датований днем 7 грудня 1944 року й походив з м.Аугсбургу,
що в Баварії. Там Міяковський заходився у притаманний Йому шляхетний і
завзятий спосіб творити на еміграції Музей-Архів призначений для України
286/
Університету Вільної Академії Наук/УВАН/, що організувалася тоді на чужині.

Володимир Варлаамович Міяковський у
1944-45 рр./31 збірок Українського
Історичного Музею майора П.І.Порхи-
Олексіенка в Денвері, Колорадо, ЗДА/

28а//Продовження зі стор.46/:74,85,122,131,134,137,138; Помер проф. В.Міяковський/22 березня 1972/-історик, керівник Музей-Архіву УВАН/По смертна згадка/. Див. "Свобода", ч. 56, з 24 березня 1972; Флархійович-Прощаючи В.Міяковського. Див. "Свобода", ч. 60, з 30 березня 1972; Проф. В.Міяковський, 18.УІІ.1888- в м.Ковлі-22.III.1972 в Нью Йорку. Див. "Бюлетень" Ректорату й Деканатів УВУ, Мюнхен, ч. 3/23/, з 6 квітня 1972, стор. 2; Л.Биковський- В.В.Міяковський. Спомини. Див. "Укр. Голос", Вінні пег, ч. 27, 1972, стор. 10; Кострук, Гр.- В.Міяковський/18 липня 1888-22 березня 1972/. Див. "Нові дні", Торонто, ч. 269, червень 1972, стор. 20-22; М.Антонович- Пам'яті В.Міяковського. Див. "Укр.Історик", ч. 1-2, 1972, стор. 116-118; Ол.Ізарський- В.Міяковський. Зустрічі й листи. Див. "Сучасність", "Юнхен", ч. 6, 1972, стор. 46-56.

У тому листі В.Міяковський, як невтомний і передбачливий архівний діяч писав міх іншим "...Радісно вітаю Ваше визволення з руків Варша ви... У мене до Вас прохання. Запишіть все, що знасте, і що бачили, про Варшавське повстання та пришліть то все до Музею-Архіву УВАН. Треба по гарячих слідах збирати мемуари сучасників. Запишіть все, що може те зараз і за те буде Вам велика дяка від майбутніх істориків...
Ваш В.Міяковський"

Той лист заколотив мою начеб то усталену в міжчасі рівновагу духа. Примари колишніх хахливих подій знову мені пригадались. Я показав лист пані Mariї. Вона вважала бажання В.Міяковського слушним, заохочувала мене писати спомини, дала папір та письмові приладдя.

Підо впливом Володимира Варлаамовича й пані Mariї я взявся за перо. Спочатку неохоче, а потім розійшовся й писав, як то можуть, за "одним черком пера". Минулі події вставали в моїй уяві. Я їх наново переживав і переносив на папір. Від того ставало наче б то легче.

Вислідом той, майже місячної, впродовж грудня 1944-го року, напруженої праці був рукопис на коло 140 сторінок, зі вставками, розміром 21x15 см., писаних чорнилом по одній стороні аркушіків/див. ілюстрацію/.

Переписавши на чисто, чернетку лишив собі, а чистовик споминів вислав В.Міяковському з датою 3-го січня 1945 року, з супроводним листом слідувчого змісту: "Дорогий Володимире Варлаамовичу! Жадаєте, щоб я написав спомини про мое перебування під той час польського повстання у Варшаві в серпні-вересні 1944-го року. Думаю, що це передчасно. Я хочу видувати фізично, проте все почую себе ще й досі приголомшеним. Не маю 286//Продовження зі стор.47/. "Музей-Архів УВАН у ЗДА/1945-/ - Кер. В.Міяковський/. "ЕУ", НТШ, Мінхен, т. 5, 1966, стор. 1660. В.Міяковський, О.Волошин, Т.Іванівська - Музей-Архів ім. Дмитра Антоновича/1945-1965/ Нью Йорк, УВАН, 1967, 23x15, 12ст. Юрій Лавріненко - Від пуделка до будинку з колонами/ Етюд про один культурний подвиг/. Див. "Нові дні", Торонто, ч. 265, лютий 1972, стор. 1-3, 25.

~~Brenner~~ ✓ 3. I. 1945
Sendenitz, i/j Freihans
Forsthaus, Warteland
Sapoznik
Бонодумъ Барнаулъ!

Пишуе юзайл кенесе солмак да
жыл передүзекине ^{мөлдір} көзбеккеге побуди-
мо у Варшавік 17-18. 1944-ж. А булдан да
ау передаю. И коз фразасын табураш,
бес ар мүнгеси сабе же түгелкі нәсекуди кри-
зисоменески! Немесе же на все ци подиі
"Signalizatsii" персақташа. Ойткі жоғоң 1945
безмендердің істіледілескендегі үзактықта
подиі, егер Радико с көзбекин суда до тоғы
~~до тоғы~~ етінде кеп болып жүйе менески
мәлімдешке. Баста да мадда да күнде
жылдан мін көзбекине көзбекине
нағайылсан.

щє на всі події відповідної історичної перспективи. Крім того я був бе спосереднім, і то того ще й страждачим учасником подій, отже тяжко ме ні уникнути суб"ективізму. До того ж про деякі справи не слід писати. Проту все це мати на увазі, коли будете читати внизу подані матеріали. Отже, охолонувши від тих вражень та відпочивши в гостинному домі добра літ в. Н. та С. Куниців, я взявся, на протязі грудня 1944 року, на Ваш заклик, Володимири Варлаамовичу, до складення цих спогадів про свою "Варшавську епопею".... Списав їх, може подекуди безладно, одним черном пера, на підставі власних переживань і спостережень, оповідань інших учасників, повідомлень повстанської преси, що ряснно виходила в той час у Варшаві. Під час моого ув"язнення/22.8-6.9.1944/ я був ізольований від без посередніх подій, тому просив свою дружину виконити цю прогалину своїми зауважами. Уклав я спомини більш менш у хронологічному порядку. Поділив їх на три частини: 1/Перед повстанням, 2/Час повстання і 3/Після повстання. Час повстання, у свою чергу, поділив, із причин особистих, на три розділи: 1/До часу моого ув"язнення, 2/Під час арешту і 3/Після звільнення... Я свідомий того, що ці спогади написані субективно, поверхово і фрагментарно, але зате - правдиво! З часом про польське повстання у Варшаві створиться мабуть численна література. Вона буде зладжена учасниками повстання та його дослідниками. На її підставі можна буде узвітити собі повну й "правдиву" картину цієї історичної події, що відбулася на терені сусіднього з нами, хоч і неприхильного нам, слов'янського народу. І я не годен був цього наразі зробити з багатьох особистих та незалежних від мене причин... Тому саме я не в стані зробити підсумків цих подій, дати їм таку чи іншу оцінку. Для цього я мав надто обмежене коло спостерігання. Крім цього брак ще/це є 1944-ий рік!/ достатніх джерел та відповідної історичної перспективи... Сендзейовиці, Здунська Воля, Лісничівка. Ваш Л. Биковський"

29/ 29/Див. Л. Биковський- Польське повстання...Лондон 1963, стор.3,41.

Лев БИКОВСЬКИЙ

ПОЛЬСЬКЕ ПОВСТАННЯ У ВАРШАВІ 1944 РОКУ (Спомини очевидця)

В С Т У П

Уривок з листа п. В. В. Міяковського до інж. Л. Ю. Биковського з дня 7. 12. 1944 року.

Дорогий Леве Юстиновичу!

Радісно вітаю Ваше визволення з руїн Варшави... У мене до Вас прохання. Запишіть все, що знаєте, і що бачили, про (Варшавське) повстання та пришліт до музею-архіву УВАН. Треба по гарячих слідах збирати існуарі сучасників. Запишіть все, що можна зараз і за те буде велика дяка від майбутніх істориків...

Ваш М. Міяковський

Відповідь інж. Л. Ю. Биковського п. В. В. Міяковському з дня 3. 1. 1945 р.

Дорогий Володимирире Варламовичу!

Жадасте, щоб я написав спомини про мое перебування під час польського повстання у Варшаві в серпні-вересні 1944 року. Думаю, що це передчасно. Я хоч і видужав фізично, проте все ж почиваю себе ще й досі приголомшеним. Не маю ще на всі події відповідної історичної перспективи. Крім того я був безпосереднім, і до того ще й страждаючим, учасником подій, отже тяжко мені уникнути суб'єктивізму. До того ж про деякі справи не слід ще писати. Прошу все те мати на увазі, коли будете читати внизу подані матеріали.

Списав я їх, може, подекуди безладно, одним черком пера, на підставі власних переживань і спостережень, оповідань інших учасників, повідомлень повстанської преси, що ясно виходила в той час у Варшаві. Під час моого ув'язнення (22. 8.—6. 9. 1944 р.) я був ізольований від безпосередніх подій, тому просив свою дружину виповнити цю прогалину своїми заувагами.

Уклад я спомини більш-менш у хронологічному порядку. Поділив їх на три частини: 1) Перед повстанням, 2) Час повстання і 3) Після повстання. Час повстання, у свою чергу, поділив, із причин особистих, на три розділи: 1) До часу моого ув'язнення, 2) Під час арешту і 3) Після звільнення.

Ваш Л. Биковський

ПЕРЕД ПОВСТАННЯМ

Про те, чи повстання було безглуздям (?) можуть бути різні думки, але, цю це був невгаваючий жах — для цього є багато доказів.

Майже на протязі року, перед повстанням, у Варшаві витворилися «мехіканські» умови життя. Все частіше відбувалися напади підпільних

ЛЕВ БИКОВСЬКИЙ

**ПОЛЬСЬКЕ ПОВСТАННЯ У ВАРШАВІ
1944 РОКУ**

СПОМИНИ ОЧЕВИДЦЯ

ЛОНДОН

1963

Відбиток титульної сторінки брошури про
"Польське Повстання"

Час виявив, що бажання В.Міяковського і заохочування пані М.Куниці писати спомини були слухнimi. Вже кілька місяцiв пiзнiше я Тх доповiдав, дня 8-9 березня 1945, на пiдставi чернетки, на зiбраннi украiнських скитацiв в с.Гроссобрiнген, що пiд Ваймаром, в Тюрiнгiї. У десять лiт вiд часу написання я доповiдав Тх у друге днi 7 березня 1954 року на засiданнi Історичної Секцiї УВАН, пiд керiвництвом проф.д-ра Ол.Оглоблина, в Нью Йорку, США. Пiсля того спомини були опублiкованi на сторiнках мiсячника "Визвольний Шлях", у Лондонi/ж.І-ІУ,УП за 1963 рiк/ /див. iлюстрацiю на стор.51/. Звiдтiля був зроблений вiдбиток-Дондон 1963, 23x16,47ст./див. iлюстрацiю на стор.52/. На слiдучий рiк спомини були з "Визвольного Шляху" перекладенi на польську мову i за дозволом автора опублiкованi в пiврiчнику "Zeszyty Historyczne", Париж, зов. 5, 1964/див. iлюстрацiю на стор.54/. У 1965 рoцi американсько-украiнська пiсьменниця Марiя Галун-Бльох, в Денверi, Колорадо, ЗДА, переклала Тх на англiйську мову/див. iлюстрацiю на стор.55/. У той спосiб вони збагaтили подекуди украiнську i польську мемуаристику та дочекались навiть перекладу на англiйську мову, хоч переклад той опублiковувати в американських часописах досi не пощастило i вiн перебував в машинопису.

Але мало кому вiдомо з яким болiсним напруженням тi спомини були писанi. Рiвно ж i про те, що вони виникли завдяки сприятливим умовам, що Тх створили авторовi для писання споминiв добродiї М. та С. Куницi. Інж. С. Куница знов що я Тх пишу, але через свою занепотанiсть i частi виїзди вiн не мiг близче ними зацiкавитись. Натомiсть панi Марiя стежила за Тх писанням. Вона ж була першою слухачкою впродовж цього часу.

В зв"язку з читанням споминiв виникали, само собою, i побiчнi питання подекуди особистого характеру. Панi Марiя розпитувала, при тiй нагодi, автора про перебiг його життя i у свою чергу сповiдала дещо про себе та свого чоловiка. У той спосiб я довiдався, що вона походить з польської родини Фрелькевичiв, має рiдню/сестер i братiв/, скiнчила польську фiлологiю на гуманiстичному вiддiлi Познанського Унiверситету. Пiсля

POLSKIE POWSTANIE W WARSZAWIE W ROKU 1944
(*Wspomnienia naocznego świadka*)

Wstęp

Urywek z listu p. W.W. Mijakowskiego do inż. L.J. Bykowskiego z dnia 7.12.1944 r.

Drogi Panie Lwie Justynowicz!

Z radością witam Wasze wyzwolenie z ruin Warszawy... Mam do Was prośbę, żebyście spisali wszystko, coście widzieli i co wiecie o (warszawskim) powstaniu i przyszli do Muzeum-Archiwum UWAN. Powinno się zbierać wspomnienia uczestników po gorących jeszcze śladach. Opiszcie wszystko, co można obecnie, a przyszli historycy będą za to bardzo wdzięczni.

Wasz W. MIJAKOWSKI

Odpowiedź inż. L.J. Bykowskiego do p. W.W. Mijakowskiego z dnia 3.1.1945 r.

Drogi Włodzimierz Warłamowicz!

Żądacie, abym opisał swoje wrażenia z powstania warszawskiego w sierpniu-wrześniu 1944 r. Sądzę, że jest to przedwczesne. Wprawdzie wyzdro-

Powyższe wspomnienia p. L. Bykowskiego z okresu Powstania Warszawskiego były napisane w grudniu 1944 r. Po raz pierwszy były odczytane przez autora 7.11.1954 na zebraniu Sekcji Historycznej UWAN w Nowym Jorku, ukazały się zaś drukiem w nrach 1-4 ukraińskiego miesięcznika „Wyzwolny Szlach”, w Londynie w 1963. Przekład, zrobiony z tekstu publikowanego w „Wyzwolnym Szlachu”, został autoryzowany przez p. Bykowskiego. Autor nie tylko w tekście swoich wspomnień ale i w korespondencji z nami podkreśla, że wspomnienia jego nie mają pretensji by być dokumentem czy przyczykiem historycznym; są tylko notowanymi na gorąco wrażeniami. By nie pozbawiać wspomnień tego charakteru, p. Bykowski nie prowadził żadnych zmian drukując je po niespełna 20 latach.

Ze względu ułaśnie na ich bezpośredniość i szczerość drukujemy te wspomnienia licząc że mogą być one interesujące dla czytelnika polskiego.

REDAKCJA

147

Відбиток першої сторінки перекладу споминів на польську мову опублікованих в "Зенітах Гісторичних",
Париз 1964 року

THE POLISH UPRISING IN WARSAW IN 1944

Recollections of an Eyewitness

Lev Bykovsky

Before the Uprising

As to whether or not the uprising of the Poles of Warsaw against the German military occupants in 1944 was senseless various opinions may be held. But that it was a ceaseless terror - of this there are many proofs.

During almost the entire year before the uprising chaotic conditions of life were created. More and more often aggressions took place against the inhabitants of the city by secret Polish fighters and also even by bandits who insinuated themselves among the fighters. At the same time, almost every day there were attempts upon the lives of high and low officials & Germans and people who worked for Germans...In particular, Gestapo agents and agents of the Arbeitsamt perished. Later, here and there in various corners of the city they began to kill even ordinary German soldiers. This provoked various punishments on the part of the German occupants.

Who was doing these things? The opinions were various. Some said that this was the work of a secret Polish organization. I myself saw several provocateurs and spies in the service of the Germans killed in this manner, for they lay on both our and surrounding streets. Some insisted that these were bolshevik provocations to stir up confusion by these means and to incite the Germans against the Poles. All sorts of rioters and ordinary bandits took advantage of this combustible and uncertain state of affairs. I suppose that all the causes mentioned above operated simultaneously.

Відбиток першої сторінки перекладу на англійську мову споминів
Денвер, Колорадо, 1965 року.

того була співробітницею Відділу "Актуальностей Польського Радіо в Варшаві. По закінченні військових дій, шукаючи за працею, стала від 1940-го року секретаркою й уділовцем в підприємстві інж.-лісника Сєргія Куниці, котрого знала від 1930 року, ще з дому своїх батьків.

"Перед тим С. Куниця був двічі одружений. Відомостей про першу його дружину не маємо." Мав з нею доньку Ірену. Вдруге Куниця був одружений з лотицькою Німкенею з Двінщини, Іреною / Iringard Thalbergs. Мав з нею четверо дітей. З них доховались двоє: донька Людмила й син Сергій. Згодом Куниця розвівся з Iringard Thalbergs.

Секретарювання й співробітництво пані Марії в підприємстві інж. С. Куниці поволі перетворилось у взаємну любов і поновне/утретє/ одруження С. Куниці дня 29 квітня 1943 року.

Пані Марія побоювалась одружуватися з С. Куницем сподіваючись не прихильного ставлення до неї, як до "мачухи", куницевих дітей. При тому я довідався, що попередня дружина С. Куниці мешкає з донькою в Лодзі/то дішньому Літцманнштадті/ Й що він опікується ними, про що пані Марія сумлінно дбас. Але Куниця переконав пані Марію у протилежному й вони одружилися. Передбачення С. Куниці справдилися. Їхнє подружжя стало щасливим, а діти з попереднього подружжя С. Куниці полюбили їх і ставились до неї зичливо.

Пані Марія, окрім високої освіти, поза вродженою хіночістю й вродою, відзначалася інтелігенцією, культурою, широким світоглядом і толеранцією. Вона, хоч полька з походження, покохала С. Куницю за його мужеську поставу, джентельменство, діяльність та українські національно-конструктивні ідеали, яким він віддано служив. Вона, під його впливом, вивчила самотужки українську мову й теж ними захопилася в дусі польсько-української взаємовідносини. Тому не мала упередженість до українців і до України. Вона співчувала їх долі, симпатизувала їм. Отже взаємовідносини укладалися гладко без ніяких непорозумінь, чи конфліктів.

нської згоди. Вона стала Йому не тільки дружиною, але й співробітницею, давала Йому поради, надінення й підтримку в найтяжчих і найскладніших ситуаціях за тих часів.

Марія, з Фрелькевичів, Куниця у 1947 році

/з родинного альбому пані М.Куниці,
Ардморе, Па., ЗДА/

Дізнавшись про це все мені здавалося, що я мав честь зустріти на своєму життєвому шляху постать подібну до колишньої Людвіки Снядецької. Воно була у свій час не тільки подругою життя, секретаркою, але й співучасницею ідей та чинів Михайла Чайковського. Життя й роля пані Марії Куницевої були подекуди подібні до життя Л. Снядецької.

Цей видатною історичною постатею М. Куниця цікавилася ще з молодих літ. Тому, не випадково, після своєї успішної магістерської праці/30а/ мала

30a/Maria_Frelkiewicz - Julia Molinska-Woikowska. Proba monografii. Poznan 1938. Biblioteka "Kroniki Miasta Poznania", Nr.9. Wykładem Zarządu Stoł. Miasta Poznania, 25x18 cm., VIII + 110 str.

намір присвятити Л.Снядецькій свою докторську працю. Але розпочаті у
30 б/
цьому напрямі досліди знівечили послідовні веснні події.

Від пані Марії я довідався таюх дещо більше, ніж знат до того часу,
про її чоловіка. Сергій Куниця походив з Полтавщини, у російській армії
дослужився до ранги капітана летунства, а в армії УНР став підполковни
ком. Сам С. Куниця ніколи мені про себе нічого не сповідав.

Довідавшись з тих балачок дещо про життя й діяльність автора цих спо
минів і орієнтуясь в його сучасному положенні пані Марія розуміла й
співчувала мої тузі та турботам за долю полименої в Ченстохові дружи
ни. Обзнайомившись з її постаратю, з моїх сповідань, пані Марія обережно
дала зрозуміти що подбас про це.
- - - - -

306/З листа пані Марії Куниці до Л.Биковського з дня 18 серпня 1971 р.
Тим більше, що на цю тему з'явилася була монографія іншої авторки:

Czapska Maria-Ludwika Śmiadecka. Warszawa 1938. Biblioteka Polska,
24x17 см., 259 str., ilustr. 2-gie wyd.-Rzym 1946, Polski Dom Wydawni
czy, 22 см., 259 str., ilustr.

В українській популярно-науковій літературі останньо була згадка
про Л.Снядецьку в статті М.Рибака : Михайло Чайковський-Мегмет Са
дик Паша. Див."Альманах УНС" на 1971 рік. Джерси City, Нью Йорк 1971,
стор. 92.

Див. також гасло-МИХАЙЛО ЧАЙКОВСКИЙ в "Укр. Малій Енц." проф. Євг.
Онацького, зом. XVI, 1967, Буенос Айрес, стор. 2040 та публікацію-
Jadwiga Chudzikowska- Dziwne życie Sadyka Paszy/Michała Czajkows
kiego/. Państwowy Instytut Wydawniczy, Nr. I9 serii:Ludzie żywi. War
szawa 1971, 600 str./Biografja/.

МАТЕРІАЛИ ДЛЯ ЖИТТЕПІСУ

Марії, з Фрелькевичів, Куницевої автобіографічного характеру, упорядко вані, за упливом часу, на підставі 17 листів до Л. Биковського з дні 5 че рвня та 4 липня 1971-го року:

"...Urodziłam się dnia 7 grudnia 1904 roku w Raszkowie, woj. Poznańskie, Polska."

"...Rodzice moi: Maria z Maciejewskich i Feliks Frelkiewicz, właściciel odziedziczonej po swym ojcu wytwórnii mebli, jednej z pierwszych w woje wództwie poznańskim, na początku 20-go wieku, wyposażonej w lokomobile i maszyny do obróbki drzewa. Z ośmiorga dzieci jest przy życiu pięcioro. Dwóch braci umarło w dzieciństwie, jeden został zamordowany w Katyniu, jako oficer rezerwy, Józef Frelkiewicz".

"...Kończyłam szkołę powszechną w rodzinnym Raszkowie. Później przy szło Pedagogium Akademickie i Konserwatorium Muzyczne w Poznaniu. Matura w Gimnazjum w Ostrzeszowie, woj. poznańskie. Studia uniwersyteckie w Poznaniu.

"...Diplom magistra filozofii/mgr.phil./otrzymałam na Uniwersytecie Poznańskim. Praca magisterska p.t. "Julia Molńska-Wołkowska, próba monografii" została nagrodzona najwyższym odznaczeniem dla magistrów, to jest srebrnym medalem Heliodora Święcickiego, a miasto Poznań wydrukowało ją w Nakładem Zarządu Stoł. Miasta Poznania, 1938. Poza tym otrzymała stypendium Funduszu Kultury Narodowej za wydobywanie poloników w Miejskiej Bibliotece w Gdansku."

"...W pewnym okresie mojej młodości interesowała mnie muzyka i sztuka dramatyczna. Naukę gry fortepianicowej pobierałam przez trzy lata w Państwowym Konserwatorium Muzycznym w Poznaniu, w klasie Prof. Eugeniusza Sokołowskiego".

"...Po otrzymaniu dyplomu uniwersyteckiego w Poznaniu, włączano mnie

w poczet pracowników Wydziału Aktualności Polskiego Radia w Warszawie.

Po objęciu Radia przez władze niemieckie we wrześniu 1939 roku mój stosunek służbowy został rozwieszony".

"...W r. 1940 zostaje sekretarką w przedsiębiorstwie drzewnym inż. S. Kunyci, i pomagam groszem rodzinny w budowaniu tego ośrodka drzewno-przemysłowego".

"...29 kwietnia 1943 roku został między nami zawarty związek małżeński. Pierwszy i jedyny syn przyszedł na świat 22 lipca 1944 roku. 18-go stycznia 1945 los zmusił moego męża, a tym samym i mnie, do opuszczenia Polski. 14 października 1950 roku, w Niemczech zostaje wdowią. Od 1950-1952 r. pracowałam w Ulmie, w Niemczech, w United States Information Center, America House, w bibliotece."

"...Od 1952 roku przebywam z synem w Stanach Zjednoczonych, gdzie po ukończeniu studiów bibliotekarskich w Drexel University, pracowałam jako bibliotekarka najpierw w Princeton, N.J., następnie w Haverford College Library, Haverford, Pa..

"...W roku 1970 przeszłam na emeryturę".

5 czerwca i 4 lipca 1971 roku.

Ardmore, Pa., USA.

/Maria Kunycia/

Biblioteka „Kroniki Miasta Poznania“ Nr 9

MARIA FRELKIEWICZ

JULIA
MOLIŃSKA-WOJKOWSKA

PRÓBA MONOGRAFII

POZNAŃ 1938

NAKŁADEM ZARZADU STOŁ. MIASTA POZNANIA

Відбиток титульної сторінки магістерської праці Marii Frelkiewicz-
-Kuničevou

По кількох днях Куніці повідомили мене, що відповідні заходи увінчалися успіхом і що М. Садовський поїде зі мною до Ченстохови. Маємо привезти звідтіля мою дружину, Маврицію Виковську й ще "Когось" до Вартегау. Зокрема вони радо вітають мою дружину, разом зі мною, гостем у своїй хаті, а там далі видно буде!...

Наслідком такого рішення, з ініціативи пані Марії, в другій половині грудня 1944 року, заходами й комтам Куниців, Садовський виїхав залізницею з автором цих рядків у Ченстохову, що як вже попередньо було сказано, знаходилася тоді "за кордоном", в межах Генеральної Губернії.

Дружину свою я знайшов в родині її приятелів, у тому ж домі що й ра-
ніш. Вона була напів хвора, змарніла, без засобів для життя й тужливо че-
кала на мене. Мій приїзд, інформація й перспективи підбадьорили її.

На другий, чи третій, день розшукали ще того "Когось" для вивозу й полагодили формальності по німецьких урядах та виїхали залізницею з Ченстохови у Сендзейовиці й "Ласк".

На мороні Генеральної Губернії й Вартегау треба було пересідати у інший поїзд. Довелось нам на нього довгенько чекати на пероні майже безлюдної стації в холодну грудневу ніч, коло двох годин часу. Ми бігали по залізничних торах взад і вперед щоб зігрітися, а моя дружина мовчки сиділа на клунках, кутаючись від холоду й пронизлового вітру у якийсь нужденний шаль, бо ж ніякого зимового одягу, ані мі, ані вона, не мали.

Врешті поїзд подали і після провірки документів ми поїхали.На за-
лізничній стації,ближчій до Сендзейовиць,нас чекала вже куницева бри-
чка з фурманом і теплим одягом.Ми відібрали у Сендзейовиці,а Садовсь-
кий з товаришем подались залізницею далі у Ласк.

Все в дорозі мене муляла думка-як то моя дружина буде себе почувати у Куниців? Адже вони її знали тільки з моїх сповідань. Але все укладалося краще ніж я сподівався. Пані Марія поставилася до моєї дружини привітно й подбала заздалегідь про всі дрібниці співхиття під однорічкою. Для неї було приготоване друге ліжко в кімнаті для гостей, в якій мене примістили.

Марія Биковська

Марія, з Гочалковських, Биковська у 1937 році /зі збірок
Л.Биковського, Денвер, Колорадо, ЗДА/

Після відпочинку, з дороги, за вечерею пані пізналися близче й взасмно себе сподобали. Цьому сприяла не тільки обов'ядна товариська оглядка, інтеліг'єнція, але й приязне ставлення господарів. Наслідком того моя дружина зкилася з родиною Куниців і не почувала себе "чухою". Вона відпочила після перехідних страхіть, поздоровшала, вернувся притаманний їй оптимістичний настрій. З часом між обома панями виникло навіть своє роду "приятельство". Воно змінилося під час послідувучих життєвих подій впродовж 1945-го року.

Різдво 1944-го року ми зустріли в лісництві в Сендзейовицях. В зв"я зку зі святом Куніці/головно пані Марія/приготували на ялинку всім, в домі і поза ним, різдвяні дарунки. Я отримав, пригадую собі, рукавиці сплетені з вовни куницевих овець.

Ніхто з нас тоді ще не передчував злощасного перебігу послідувич подій, що назрівали в міжчасі. Наслідком тих подій був наш виїзд з Сендзейовиць й тяжко повірити, що за кілька днів ми опинилися в Східній, а потім і в Західній Німеччині. Деято з осіб зв"язаних з лісництвом у Сендзейовицях згодом тяжко занедував, інші відійшли у вічність, а решту до ля розкидала по світі.

Моя дружина не витримала митарств скітальщини. Вона померла від "серцової атаки" дня 22 березня 1946 в шпиталі у Франкфурті н/Майном і там же похована.

Інж. С. Куніця, знесилений напруженовою недолею скітальця, на передодні виїзду з Німеччини дістав "вилив крові у мозок" і відійшов від нас дня 14 жовтня 1950 року та похований в Лонзее, на Вютемберщині, що під Ульмом н/Дунасм.

Василь Куніця, потрапивши у Південну Америку, одружився там, має діти, перебуває нині в São Paulo, Бразилія. Останньо тяжко занеміг-спаралікований, після кількох серцевих атаків.

Авторові цих рядків пощастило літом 1948 року емігрувати з Німеччини у ЗДА.

Яся/Яніна/ з чоловіком Степаном Панасюки, під час розселення скітальців, теж перебрали туди.

Пані Марія, після смерти чоловіка, маючи до вибору ЗДА, Канаду й Америку, подалася у 1952-му році до ЗДА з синком Ярославом слідом за Яніною.

Про долю попередньої родини інж. С. Куніці деякий час нічого не було чути. Згодом ми довідалися, що друга його дружина померла у січні

1945 в Берліні наслідком залізничої катастрофи.Доньку "Людмилу" й сина Сергія я пізнав пізніше на скитальщині,в грудні 1947 року,у Куниців в згаданому Лонзеее,під Ульмою н/Дунасм.Людмила,після смерти свого чоловіка Гайнца Еглера,що вмер від туберкульози в Німеччині,виїхала з сином до Канади.Там вдруге одрухилася.Але подружжя її з п.Райнке,канадійцем німецького походження,не було тривалим і вони розійшлися.Син Сергій,після закінчення студій в Політехніці в Мюнхені,одрухився з баварською і заходами пані Марії вони приїхали до ЗДА.Тут він став працювати,з відзначенням,в якомусь бостонському підприємстві.

Поза писаним споминів,листуванням та участю у вищеописаних подіях час перебування в Сендзейовицях проходив також у прогульках по довкіллю лишньому лісі,заїздами до сусіднього лісничого,відвідуванням недалеко го від Сендзейовиць куницевого тартаку у с.Заглінах,складу дерева й виробів з нього та бюра куницевого підприємства в м.Ласку.

Вертаючи одного разу,разом з С.Куницем,під вечір з такої прогульки по лісі,для відпруження нервів,ми зустрілися зі "знаним" мені з Варшави високою ранги військовим старшином.Він був в німецькій уніформі і йшов у супроводі кількох інших військовиків.С.Куница теж зізнав Його.Вони поздоровались находу й ми пішли далі.Пан Х.не звернув на мене уваги,але я Його впізнав.Колись,що в Варшаві,пару літ тому,добродіїв Липів відвідувало чимало друзів,співробітників і однодумців.То були українці, поляки й інші.Мав д-р Юрій Липа зв"язок теж з московськими/емігрантськими/та німецькими колами.Від якогось часу став відвідувати Його військовик,згаданий п.Х.,московського походження."Ін твердив,що не погоджуєчись з німцями та їхньою поведінкою,покинув працювати в німецькій контр-розвідці.Приходив він до Ю.Липи,як тодішнього видатного провідника українців,з проектом організації українського війська,яке мало б боротися з німцями за українську справу.Він хотів бути в цій акції зайняти якесь високе становище,бо мовляв,він є передовсім фахівець-військо

вик і тому Йому байдуже в якій армії служити. То була вельми делікатна й небезпечна гра. Тим більше, що цього підісланого німецько-московською провокатора Ю.Липа знов особисто за його попередньої праці у німців. Він був високо-ітелігентною і спритною людиною. Багато вміння й такту коштувало Ю.Липі, щоб непомітно відкараскатись від цієї людини.
32/

Тепер, в грудні 1944 року, ми Його зустріли в ролі шефа Власівсько-німецької контррозвідки, як мені сказав С.Куниця. Він мав тоді свій тимчасовий осідок у дерев'яних бараках у тому ж лісі.

Інколи я супроводжував С.Куницю в Його відвідинах розташованого в с. Заглінах, у віддалі півтора до двох км. від лісництва в Сендржевицях, тартаку, що належав Йому. То був великих розмірів тартак з різноманітними, в основі дощаними, виробами. Він був розрахований на кілька десят робітників. Натомість працювало у ньому, під ту пору, значно більше робітників і бюрового персоналу. Вони складалися з місцевих поляків і українців-емігрантів. На моє зауваження С.Куниця пояснив, що він дає працю і у той спосіб рятусь багатьох від німецького утиску й вивозу на працю в Німеччину. Вони тут залегалізовані, дістають платню, належні їм харчеві карти й почасти помешкання. Працюючи офіційно в тартаку можуть також дещо заробляти й на сторону, на свою руку. Рівною з попереднім власником тартаку-поляком п. Szczepum С.Куниця був в злагоді. Він числився дорадником в складі адміністративного персоналу тартаку й отримував платню. С.Куниця уважно прислухався до Його порад. Наслідком того всі були вдоволені й тартак справно функціонував працюючи на німців, з користю для інж. С.Куниці, робітників і попереднього власника. Це свідчило про непересічний організаційний хист інж. С.Куниці та Його вміле поступування за тих

32/Див. Л.Биковський- Юрій Іванович Липа/1900-1944/. "Укр.Історик", чч. 1-2, 1965, стор.49.

32а/Див. гасло ВЛАСОВ АНДРІЙ в "ЕУ", т.1, 1955, стор.292.

33/Автор, як абсолютент промислового відділу Економічно-Кооперативного Факультету Української Господарської Академії в Чехословаччині, спеціалізувався в організації промислових закладів і їх з"єднань, то му орієнтувався у цих справах.

сюмплікованих часів.

Вертаючи з відвідин тартаку в Заглінах ми заїздили іноді по дорозі до сусіднього державного лісництва С.Куниця, ще з передвоєнних часів, зновся з Його лісничим/поляком/ і був з ним у приязніх взаєминах. У цього ж деякий час мешкав, як було згадано, д-р Василь Куниця, молодший брат С.Куниці.

Андрій Миколайович Лівицький, Президент УНР в екзилі,
у 1947 році/Зі збірок Українського Історичного Музею
майора П.Порхи-Олексієнка, в Денвері, Колорадо, ЗДА/

Відвідуючи буро свого підприємства в Ласку С.Куниця брав і мене зі собою. При цій нагоді ми заїздили на Його склад дерева, що був при залізничній стації під Ласком. З деревини, що була на складі, вироблялися, окрім дошок та брусів різного роду й розміру, обіддя на колеса, скрині, сани, бочки, тощо. Кількість робітників і тут перевищала потрібну кількість

при тій роботі з тих же причин, що й на тартаку в с.Заглінах.

Інж. С.Куниця мав і власний транспорт. Він складався з особових і вантажних самоходів, з причепками і без них. Вони, поза особистими по требами С.Куниці та його родини, обслуговували тартак і склад дерева. Перевозячи деревину й вироби з неї з тартаку й складу на залізничну станцію водії самоходів обслуговували при тому, на свою руку, й місцеве населення перевозячи з відома "Куниці/подорожніх, їхні клунки та харчеві продукти.

В Ласку перебував під ту пору в спеціально найнятих для того, котом С.Куниці, домах Андрій Миколайович Лівицький, Президент УНР в екзилі з родиною і оточенням. С.Куница перевіз їх своїми транспортовими засобами з Варшави до Ласку, в кінці липня 1944 року. Переїзд той, з огляду на історичні й особливі обставини в яких він відбувся, заслуговує на спеціальну згадку.

Виїзд з Варшави Пана Президента А.М.Лівицького з родиною і оточенням на Захід був запланований своєчасно. Про це повідомляє в своїх споминах "арія Куница" - Вивезти Пана Президента з Варшави у "Пімеччину" узялася "Хтось", що мав для того приїхати з Холма, але не з'явився! Той "Хтось" обіцював, запевнював, але з невідомих причин не прибув! Пан Президент А.Лівицький був в розпуші й дав знати про це С.Куниці. Той довідавшись, в останній хвилині, негайно учинно відгукнувся. - "Висилка куницевого вантажного самоходу, з відповідним дозволом та охороною, з Ласку була організована "ad hoc", в нечуваному поспісі. Вважаю", пише Марія Куница, "цей вчинок майже геройчним тому що німецькі уряди в Лодзі/Літцманнштадті/ у тому часі були небезпечні, можна було ще увійти до них, але вихід звідтіля був під знаком запитання! Контроль на кордоні т.зв. Вартегау і Генеральної Губернії була посилена. Треба було нелегально здобувати бензину й опони, а передовсім треба було знайти водія, що ризикував би своїм життям. Усе це вимагало різних шляхів і заходів, а також треба було

- - - - -

зза/ Див. "ЕУ", НТШ, Мюнхен, т.4, 1962, стор. 1306-1307.

(4)

Jeszcze jedna uwaga mi się nasuwa.
Dotyczy wywiezienia Prez.A.L. Ktoś kto
miał przyjechać z Chełmna nie zjawiał się.
Obiecywał, zapewniał, lecz z niewiadomych
przyczyn nie przyszedł. Wysłanie
Serhijowej cięzarówki było organizowane
"ad hoc", w niesłychanym tempie. Poczytując
to za wyczyn niemal heroiczny, gdyż urzędy
Łódzkie w tym czasie były niebezpieczne,
można było jeszcze do nich wejść, ale wyjście
z nich było pod znakiem zapytania.
Na granicy t.z. Warthegau i G.G., kontrola
była zastrzona. Trzeba było nielegalnie zdobywać
benzynę i opony, a przede wszystkim szukać szofera, który ryzykowałby
swoje życie. (Rząsnicy i Chołodni powinni pamiętać Jego nazwisko) To wszystko
wymagało dróg i zachodów i pogodzenie się
że cięzarówkę można było stracić, gdyż
działo się to w przeddzień wybuchu
powstania, jakie mogłoby i tego dnia
wybuchnąć, kiedy cięzarówkę posłano.
Na szczęście wywód Prez i Jego ludzi,
odbył się bez szwanku w ostatnią minutę,
tym się tłumaczy fakt, że Prez. niejednokrotnie wyrażał swoją wdzięczność, niktylek
Serhijowi, lecz podkreślać to tez wobec
Swoich przyjaciół. Dr. Pankiwickij pisze
mi tak w liście z dnia 5 sierpnia 1970:
... "Nic znając bliżej sp. Męza Pani, a tym bardziej Pani wspomniałam krótko o Nim tylko
dlatego, że sp. Prezydent bardzo często
wspominał w rozmowach ze mną (1945-49)
o opiece, jaką obydwoje Państwo otaczały
Go w bardzo ciężkich czasach Jego
życia... 20 lat minęło i mało w pamięci
pozostalo, ale wspomnienie o wdzięczności
Prezydenta dla Państwa zatrzymało się."
Moja uwaga: ta liczba mnoga: Państwo, ja
(Serhij i ja) to już kurtuazja, gdyż moj
udział nie mógł się porównać z serhijowym.

Відбиток фрагменту зі споминів пані Mariї Куниці

погодитись з тим, що самохід можна було втратити тому що це діялося на передодні вибуху польського повстання проти німців. Воно могло вибухнути навіть того ж дня коли було вислано самохід! На щастя від'їзд Пана Президента з оточенням відбувся щасливо дня 29 липня 1944 року,
то б то майже в останню хвилину перед повстанням.^{336/} Тим пояснюється факт, що Президент кілька разів висловлював свою вдячність не тільки Куниці особисто, але й підкресював це в розмовах зі своїми приятелями. Приміром д-р Кость "аньківський" писав мені/Марії Куниці/ в своєму листі з 5 серпня 1970-го року слідуюче- "...Не знаючи близче с.п. Чоловіка Пані, а тим більше Вас, я згадав/у своїй книжці/ коротко про Нього тільки тому, що с.п. "ан Президент дуже часто говорив в розмовах зі мною/1945-1949/ про опіку, яку Ви обої Панство оточували Його в дуже тяжких часах Його життя... 20 літ минуло і мало того лишилося в пам'яті, але спомини про вдячність Пана Президента для Вас затрималися..."^{337/}

Після того Куниця й далі опікувався ними всіма, особливо Паном Президентом та Його родиною. Користуючи з того, що Пан Президент А.Лівицький був хресним батьком їхнього синка Ярослава, Куниці при кожній нагоді привозили Лівицьким різні подарунки, переважно у вигляді харчових продуктів. Постійно ж опікувався Президентом та Його родиною, з доручення інх. С. Куниці, Володимир Савяк, про курент куницевого підприємства в Ласку.^{34/} Це засвідчив Пан Президент спеціальним листом/подякою/ до В. Савяка в грудні 1944 року, перед своїм від'їздом з Ласку вглиб Німеччини.

Оточення Пана Президента, що складалося зі старшин і козаків армії УНР, містилося почасти у тому ж домі, що й Пан Президент, а почасти в окремому. Маючи запевнений дах над головою, опал і світло, вони заробляли 336/ Повстання почалося дня 1-го серпня 1944 після полуночі. Див. Л. Биковський- Польське повстання у Варшаві 1944 р. Спомини очевидця. Лондон 1963, стор. 5.

337/ З листа Марії Куниці до Л. Биковського, з дня 5 червня 1971 р. 34/ Про В. Савяка див. в брошуру Л. Биковського- Ваймарські часи. Спомини за 1945 рік. Денвер, Колорадо, 1970, стор. 10, 11, 41 та 42.

на своє утримання, працею в різних, передовсім куницевих закладах.

Про курент Володимир Савчук у 1939-1944 рр.
/зі збірок Ліни Савчук-Криштальської в То-
ронто, Канада/

Мої спостереження під час перебування в Сендзейовицях, зі згаданих відвідин, відомості що йх вельми скupo подав Сергій Миколайович Куниця у своїх резюмах зі мною, а також і попередні з ним взаємини, доповнили відомості отримані від пані Mariї Куниці про цю небуденну й визначну постать. С. Куниця без самореклями, обережно й вміло ділаючи між німецьким і піднімецьким тодішніми "світами" виконував велителенську, історичного значення, харитативну й громадсько-політичну організаційну українську національну працю.

Він, розбудовуючи передовсім своє підприємство, як заможня "на своїх власних ногах", як то кажуть, стояча й впливова особа, рятував /в межах

своїх спроможностей/передовсім український "простий народ"/підставу нації/від загибелі, допомагав Його "інтелігенції /стрижневі нації/- старшинам армії УНР, урядовцям, науковцям, письменникам, публіцистам та іншим, утриматися на поверхні життя, дбав про захист і продовження функціонування на чужині законної української "влади" в особі Чана Президента УНР в екзилі А.М.Лівицького. С.Куниця допомагав рівнох підтримувати й розповсюджувати, за той горевісний час, словом і другом ІДЕЮ української державності.

Одночасно Куниця, будучи польським громадянином, тримався впродовж війни лояльно супроти своєї новопридбаної Батьківщини-Польщі й поляків, в рямках тодішніх воєнних обставин і можливостей звичайно. Він рятував людей по нужденних, бідних селах від голоду, браку праці й вивозу на примусову працю у Німеччину. С.Куниця відчував завжди і був тою думки, що час взасмін польсько-українських заїздів, безсенсівних напружень і спорів, братовбивчих війн та час втрачених великих політичних моливоствей, раніш чи ^{х/} пізніш, мусить для добра обох народів, ^{х/} перейти до неповторної історії.

Таким чином, у протилежність до встановленого німцями курсу на знищення, або повернення ^н у невільничий стан, українства, С.Куниця використовуючи цікі засоби, рятував і підтримував фізично й духовно представників і ідею засудженого на загибель українства. Він давав йому захист і можливість перетривати ті страхіття до слушного часу. Ця рятівнича й конструктивна участь С.Куниці в долі окремих осіб та установ і в перебізі подій за піднімецьких часів була настільки важливою, що заслуговує на окрему розвідку зі сторони дослідників тої доби. Без з"ясовання ролі С.Куниці, і йому подібних діячів того часу, в цьому соціо-історичному процесі та без зрозуміння Його життя й діяльності, ці досліди немислимі для пізнання правдивої і повної картини цього періоду новітньої ^{х/} ^{х/} цієї думки вернувся останньо Мирослав Прокоп у своїй статті "Чи приречені ворогувати? До питання українсько-польських взасмин. Див. "Сучасність", Мюнхен, ч. 9/141, , вересень 1972, стор. 100-107.

34a/

української історії.

Вищеописана розсудлива захисна українська національна діяльність інк. С. Куниці у ХХ-му столітті, за піднімецьких часів /1939-1945/ своїми прикметами девчому нагадує діяльність іншого українського визначного мецената - Василя Симиренка /1835-1915/. Він, на переломі XIX-XX століть

Інк.-лісник Сергій Миколайович Куніця у 1947 р.
/зі збірок Марії Куніці, Ардморе, Па., ЗДА/

літь, за підмосковських часів, своїми впливами а головно грішми/давав 10% від своїх прибутків на українські національні цілі!/впродовж май

34а/Є відомості, що вдова по сл. п. інх. С. Куниці має намір зробити того роду спробу пишучи свої спомини. В них постать ЧУ Чоловіка інх. С. Куниці займає, на тлі тогочасних обставин і подій, центральне місце. Це не виключає появу споминів писаних іншими учасниками тих подій і часів.

же 40 літ боровся за українську національну справу. У той спосіб проти
ставлявся тодішній колонізаційно-русіфікаторський навалі Москви.

35/

Подана автором цих рядків загальна характеристика постаті інж. С. Куници зівпадає з думкою про нього визначного громадсько-політичного діяча й члена українських державних установ і кол того часу - д-ра Тимоша Олесюка-Олесевича. Він особисто теж багато завдячує добродіям М. та С. Куницям: "... Я впovні поділяю Вашу/Л. Биковського/", пише д-р Т. Олесевич, "позитивну оцінку інженера Й. Пані Добродійки Куніців. Діловитість, відсутність позерства і відсутність "патріотичної бомбастики" особливо присмно вражала на тлі тодішнього загального пустомельства українців... Власне інж. С. Куніці", пише д-р Т. Олесюк, "я завдячу також можливість вратування моєї доньки Марини з німецької фабрики на Шлезьку, куди вона була вивезена німцями з Варшавського повстання... Це ціла епопея і я обов'язково її опишу згодом докладніше... Вічна і славна пам'ять цьому не буденному українському патріотові... Моя скромна особа теж перебувала в Іхній гарній і гостинній хаті в Сендзейовицях і осталася на віки з вдячною пам'яттю про її Покійного Муха і про її Високодостойну Особистість..."
36/

У тому ж дусі висловлюється про пок. інж. С. Куніцю Андрій Москаленко, колишній адміністратор його другого тартаку в с. Підлісся, що був в околицях П'ятркова Трибунальського, в тодішній провінції Вартегау: "...Інж. С. Куніця", пише А. Москаленко, "був інший тип українця. Крім нього я не зустрічав подібних на еміграції. Будувати, творити, культивувати природу, виховувати творчих і практичних людей - було стихією його індивідуальності. Покійний був паном, аристократом, високо-освіченим інтелігентом; сам во

35/ Див. Свген Онацький - Укр. Мала Енц., Буенос Айрес, зов. ХІУ, 1965, стор. 1729.

36/ З листа д-ра Т. Олесюка, Кервіл, Тексас, до інж. Л. Биковського, "енвер, Колорадо,, з дня 27 березня 1971 року.

МАТЕРІЯЛИ ДЛЯ ЖИТІЕПИСУ пполк.інж.Сергія Миколайовича КУНИЦІ, летуна, лісника, промисловця, харитативного й громадсько-політичного діяча в укладі мариї Куніцевої, за оригіналами:

Maria Kunycia
31 S.Wyoming Ave
Ardmore, Pa., I9003
U.S.A.

5 października I965r.

WPan Mychajło Sadowskyj, Dyrektor Ukrainskiego-Wojennego-Historycznego Instytutu
Toronto , Ontario, Kanada

Wielce Szanowny Panie Dyrektorze,

Ponieważ jeszcze za życia mego Męża zwrócił się Pan był z prośbą o przesłanie życiorysu, ubolewam, że w owym okresie, brak czasu nie pozwolił Serhijowi na skreślenie własnego curriculum vitae, czy też wspomnieniem wojennych. Przesyłam przeto ja, na życzenie Pana Generała, kilka danych z życia mego Męża, jakie zestawiłam na podstawie szczątków pozostałych dokumentów, będących w moim posiadaniu. Do tych danych biograficznych pozwalam sobie dodać kilka myśli z własnej obserwacji.

Serhij był człowiekiem o nieprzeciętnych duchowych wymiarach. Wyczuwał to każdy, kto się z Nim zetknął. Już sama postać czyniła Go odmiennym od innych. Z jego klasycznej budowy ciała i głowy, z Jego rysów twarzy, delikatnych a męskich, promieniowała niezwykła energia. Smagła kompleksja i ciemne włosy potęgowały Jego męską przystępcość. Duże ciemne oczy, raz ciepłe i kojaco spokojne, to znowu penetrujące i przenikliwe, były również odbiciem Jego inności. Zdawało się, że umie patrzeć naraz w kilku kierunkach, tak, jak działał Jego, nie znający wypoczynku, mózg. Jego英特尔 zdradzał niezwykłą siłę koncentracji i szybkiej reakcji. Na osobowość Jego, tak często budzącą zainteresowanie, złożyły się dobre cechy charakteru Jego przodków, wpływ dwu kultur, Wschodu i Zachodu, oraz życie wśród przyrody. Mimo wrodzonego idealizmu i romantycznej uczuciowości był człowiekiem do jak najbardziej możliwych granic praktycznym. Naukę pojmował jako pracę. Uczyć się, znaczy pracować. Czytanie zastępowało obserwacją człowieka i przyrody. Aktywny od dzieciństwa. Utrzymywał się samodzielnie od 14-go roku życia. Zwykły, uczynny, gospodarski. Dom Jego był niejako zajazdem dla ludzi szukających porady, pomocy, opieki lub wypoczynku. Nie znając zmęczenia i chorob, niecierpliwi się widokiem ludzi fizycznie cierpiących. Będąc pracowitym, nie umie ukryć uczucia pewnej awersji do ludzi leniwych. Wśród pokrewnych sobie duchem, czy intelektu, zyskiwał łatwo przyjaciół. Przeciętni nie rozumieli Go, czyniąc z Niego postać kontrowersyjną. Jego idee i osady wybiegały poza dąbę w jakiej żył. Myślał na długiej fali. Był człowiekiem przyszłości. Prawosąd i obowiązkowość zakorzeniona głęboko w Jego naturze tłumaczy się Jego żołyność wobec przybranej ojczyzny, Polski. Z urodzenia i uczyć się był Ukraińcem. Troskała go Ukraina. Mając naturę żołnierską, nie był konspiratorem. Lubił walczyć w otwartej przyklicy. Partie, polityczne uważały za konieczne dla utrzymania zdrowia organizmu państwowego, lecz w budowie Państwa powinny brać udział wszystkie jednostki, niezależnie od przynależności do takiej, czy innej partii, byle ofiarnie, odważne, wykształcone, wzbożne o dobra materialne, zdolne do walki w odpowiednim czasie i przygotowane do współpracy z narodami.

Gdyby był żył w mniej skomplikowanych czasach, obdarzony bystrą inteligencją oraz przymiotami pioniera i przywódcy, byłby zapisał swoje imię mocniejszymi literami, niż te, jakie się wiążą z zaciagnięciem pod sztandar bojowy Hetmana Szymona Petlury i z czuwaniem w krytycznych momentach nad życiem Jego następcy, Prezydenta Andrzeja Lewickiego, Jego rodziny i Jego najbliższych współpracowników.

Fotografie mego Męża będę się starała przesłać w następnych dniach.

• •

Tymczasem łączę wyrazy głębokiego
poważania
/Maria Kunycia/

SERHIJ KUNYCIA, pilot-lesmik-przemysłowiec-działacz społeczny.

Rodzice: Mikołaj Kunycia, felszer i farmer i Ludmiła z domu Goronowicz, córka swiesszczenyka, pochodzenia sebsko-greckiego,

Bracia: Konstantyn, architekt, zginął podczas II-giej wojny światowej /zamordowany/

Wasyl, lekarz, zamieszkały w Brazylii.

Aleksander, inżynier, zginął poczas II-giej wojny światowej /też zamordowany/.

Data urodzenia: 17 listopada 1893.

Miejsce urodzenia: Kapustenki, Połtawszczyna, Ukraina.

Data śmierci: 14 października 1950.

Miejsce śmierci: Lomsee, Württemberg, Niemcy Zachodnie.

Wyznanie: Prawosławny.

Wykształcenie: elementarne:w domu rodzicielskim.

srednie: 1903-1911 w Marjampolu, Piotrkowie Trybunalskim i w Pryżukach.

wyższe: 1911-1914, 1918 Politechnika w Kijowie/Wydział Technologii/.

1916 Wojskowa Szkoła Lotników Obserwatorów w Kijowie, ukończona z wynikiem c e l u j ą c y m.

1919-1920 Wyższe Kursy Leśne w Warszawie/Diplom równoznaczny z dyplomem Wydziału Leśnego Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie/z wynikiem c e l u j ą c y m.

1933-1934 Uniwersytet Poznański, Wydział Rolno-Leśny.

Małżeństwa: z pierwszego córki Ireną.

z drugiego: z Irmgard Thalbergs czworo dzieci:
Ludmiła Reimke, I-mo voto Egler, żyje w Kanadzie

Syn George Egler, żyje w Kanadzie/1969-

Jurij, zginął podczas II-giej Wojny Światowej

Paulina, umarła będąc dzieckiem

Serhij, inżynier, żyje w U.S.A.

żona Waltraud z domu Schiesal

Dwie córki: Emora

Doris

z trzeciego: z Marią z domu Frelkiewicz, zamieszkała w U.S.A.
jest syn Jarosław.

Służba wojskowa:

w wojsku rosyjskim: I.IX.1912-1913 jako jednoroczny 2 Batalion 33 Bryg. Artylerii Polowej w Kijowie.
23.IX.1913 z rozkazu najwyższego mianowanego oficerem rezerwy/praporszecik/artylerii polowej. podporucznik
I8.VII.1915 porucznik
I7.XI.1915 sztab-skapitan
2.IV.1916 wysłużył rangę kapitana,
I5.X.1917 przedstawiony do awansu.

w wojsku ukraińskim: pomocek szefa działy technicznego Armii UNR
pomocek szefa działy tecznicznego sztabu swiącji
dowódca 5-go Czernihiwskoho Metunskoho Dywizjonu
Zwolniony przez Komisję lekarską ze względu na stan zdrowia 26.IV.1919.

w wojsku polskim: ochotnik w czasie inwazji bolszewickiej w dowództwie artylerii obrony Warszawy i w pociągach pancernych 2 p.Wojsk.Pol.Poc. pancerny "Wilk" i "Bartosz Głowacki" na froncie w kierunku Siedlce, Brześć Litewski, Hajnówka, Wołkowysk, jako zastępca do wódcy Dywizjonu.

Od 18.VII.1914-I.III.

1916 jako oficer 3 Batalion 70 Bryg. Art. Polowej przez cały czas na froncie austro-niemieckim w linii bojowej, za wyjątkiem czasu kuracji z otrzymanych ran.

Od I.III.1916-I.III.

1918 jako oficer 29 Korp. Eskadry Lotniczej na froncie północno-zachodnim.

W tym czasie także w delegacjach:

- 1.Do Szkoły Lotników-Obserwatorów, Kijów-Odesa.
- 2.Do Anglia.
- 3.Do Francji, do Wyższej Szkoły Walki Powietrznej, Włączony do Eskadry Francuskiej C.II. na froncie francusko-niemieckim.
- 4.Do Dzwirzyna, włączony do Eskadry Francuskiej i pełniący służbę jako zastępca do wódcy frontowej Szkoły Lotników Obserwatorów w Dzwirzynie/stanowisko oficera sztabowego/oraz jako lotnik do zadań szczególnych Dowództwa 5 Armii.
- 5.Do Sewastopolskiej Szkoły Awiacji.

Rany i kontuzje:

Uszkodzenie bębenka lewego ucha przez eksplozję pocisku.

Postrzał lewej ręki kulą karabinową i kontuzja brzucha kulą, strzelając.

Postrzał prawej, mogi kulą karabinową.

Złamanie dwóch żeber przez wywroćenie się z koniem w linii bojowej.

Cieźka kontuzja głowy i serca przez bliską eksplozję pocisku.

Slużba cywilna:

1920-1921, praktykant w Naukowo-Doswiadczałnym Nadleśnictwie, Świd, Pomorze, Polska.
1921-1928, asystent w Nadleśnictwie Wierchla, Dyrekcji Lasów Państwowych w Toruniu.
1928-1934, nadleśniczy Nadleśnictwa Jasnopole, Dyrekcja Lasów Państwowych w Poznaniu.
1934-1940, nadleśniczy Nadleśnictwa Sendziejowice, Dyrekcja Lasów Państwowych w Warszawie.
31.III.1940 zwolniony ze służby przez niemieckie władze okupacyjne, zakłada własne przedsiębiorstwo drzewne.
1940-18.I.1945, własne przedsiębiorstwo drzewne, Dyrekcja w Łasku.
1945-14.X.1950, na emigracji w Niemczech, próby założenia własnego przedsiębiorstwa sportowo-drzewnego.

Odznażeniami wojskowe:

rosyjskie: Sw. Anny, 4, 3 i 2 stopnia.
Sw. Stanisława 3 i 2 stopnia.
Sw. Włodzimierza 4 stopnia.

ukraińskie: Krzyż Szymona Petlury.

Cywile:

polskie: Prawo do Medału, Dziesięciolecia Odzyskaniej Niepodległości.

Bronowy Medal za długolatnią służbę.

Publikacje: "Tablice do obliczania miazszości drewna w stanie okrągły", Poznań, Rolnicza Drukarnia i Księgarnia Nakładowa, 1936

Znajomość języków:

w mowie i pismie: ukraiński, polski, rosyjski, francuski, niemiecki.

w mowie : angielski

poza tym bardzo dobrze znajomość łaciny.

Sporty: rower, motocykl, auto, pływanie, konny jazda, polowanie.

Muzyczka: Bandura i bałalaika.

Rozrywki: Tamtec.

ДОДАТОК до життєпису інк. С.Куниці на підставі листа пані Марії Куниці

до Л.Биковського, з дня 18 серпня 1971 року:

"...Z urzędu, czyli siła rzeczy, jako przedsiębiorca, musiał mój Mąż na leriec do:

I. Holzfachgruppe für Holzhandel und Holzbearbeitende Industrie, z siedzibą w Poznaniu. Ta instytucja przemysłowo-hadlowa sprawowała kontrolę nad przedsiębiorstwem, oraz wyznaczała surowce.

2. Do NSDAP, czyli do National-Sozialistische Arbeits Partei. Biuro opierało się na składki. Jest mi wiadomo, że S.K. ami w lokalnych ani w okręgowych zebraniach, pochodach, manifestacjach nigdy nie brał udziału. Była to przynależność czysto nominalna, jakiej wymagano od przedsiębiorcy, którego przedsiębiorstwo było silną rzeczą włączoną w ekonomię niemiecką.

3. "...Co do zwolnienia S.K. ze stanowiska nadleśniczego, a pozostawienie Jemu farmy i domu urzędowego, sprawa przedstawia się jak następuje: "wolnienie nastąpiło na równi z kolegami-Polakami, gdyż S.K. choć narodowości ukraińskiej, miał obywatelstwo polskie.

Nadleśnictwo zostało przemieszczone do Lubca, wsi położonej przy bieżej dro

S. KUNICA
NADLEŚNIOZY L.P.

TABLICE
DO OBLCZANIA MIĘSZOŚCI
DREWNA W STANIE OKRĄGLYM

PODDANE OCENIE
INSTYTUTU BADAWSZEGO LASÓW
PAŃSTOWOWYCH W WARSZAWIE
OPINJA O UŻYTECZNOŚCI NR U. L.
2821-102 Z DNIA 21 VII 1936 ROKU

SKŁAD GŁÓWNY
FIRMA „DARZ BÓR” WŁAS. Z. WYCISK, POZNAŃ, FREDRY 2
ODBITO W ROLNIOZEJ DRUKARNI I KSIĘGARNI NAKŁADOWEJ W POZNANIU

Відбиток титульної сторінки пасібника інх.-лісника С.Куніці,
Познань 1936, 22x16,8 ст., на тонкому картоні

dze, więc dom i gospodarstwo, leżące w lesie, z trudnym dojazdem, oddano w dzierzawę S.K., uważając, że mieszkanie niemieckiego wyższego urzędnika, wśród ludności czysto polskiej, w lesie, mogło by być dla niego ryzykiem."

Dałi Panie Marii dodas:

4."...A. Moskałenko pisze/patrzy str.74/ że "drugiego takiego wśród Ukraińców nie spotykał..." Tłumacząc Jego osąd tym, że osobowość S.K. była syntezą wpływu różnych kultur, Był on niewątpliwie patriota/cichym, nie "hurra"/ukraińskim, a jednocześnie wieleniem internacjonalizmu, czy nad narodowością, cechującą każdą wybitniejszą jednostkę. Ze zasadnie doszedł do szczebla społecznego, do jakiego upoważniały Go Jego intelektualne możliwości, ostrość umysłu, złożyły się wiele przyczyn. Jedna z nich była epoka w jakiej żył i pracował, oraz brak niepodległości tej ziemi, na której się urodził i do jakiej troskliw..." /Maria Kumycia/

/Продовження зі стор.74-ої/.

див авто якної марки,знати європейські мови,стежив за технічним розвитком...Покійний не зносив людей,які багато говорили,i удавали з себе мудрих панів,а практично нічого не вміли робити...До людей Покійний мав чисту совість і був ясний душою.Будучи завистливими політичні балакуни підлещувалися до покійного інженера,який завжди був собою,а він відповідав на те тонкою хитрою і повною розуму усмішкою...Від вістки про смерть інж.С.Куниці залишилась в пам'яті моїй глибока й незабувасма печаль,про образ людини широкого будівничого замислу і масштабу...Як багато міг зробити талант такого інтелігента,на Рідній Землі,в своїй Державі!?...Заздрість є потвором із зеленими очима.Я не знати ходного українця за межами України,щоб Йому заздрили так,як заздрили дрібні земляки покійному інж.С.Куниці.І то-х,свої українці,тоді як європейці і американці респектували і поважали постати будівничого діяча.Під такою тезою можуть розписатися всі хто знати Родину Куницевих і кому помогала ця родина в зламах другої світової війни..."

36a/Село ПІДЛІССЯ /Unterwalden /було коло Пьютркова Трибуналського, на півден від Лодзі/Літциманнштадту/ і на північ від Генстохови³, в тодішній провінції Вартегау /Warthegau/. У тому селі "Фірма інж. С. Куниці" мала тартак і при ньому столярські майстерні.⁴ 1939 р. в тих будинках була свікозаснована ткальня Куглера, знайомого С.Куниці. Вийедучи тимчасово, з особистих причин, з Вартегау у Генеральну Гуці. Вийедучи тимчасово, з особистих причин, з Вартегау у Генеральну Гуці. Польшу/п. Куглер винайняв на час війни ткальню інж. С.Куниці і бернію

Вищеподані характеристики слід доповнити відомостями ще про одну важливу й позитивну сторону діяльності цієї заслуженої родини. Куниці не тільки рятунково встравали в життя окремих діячів та додатньо брали участь в перебізі тодішніх подій, що відбувалися поза їх домом, в Украйні, Польщі, згодом Генеральної Губернії, на терені Вартеґау й в самій Німеччині, але й їхня хата була стадим або переходовим пристановищем для багатьох діячів у тому часі. Важливі політичні наради різного роду

366/

також відбувались або по їх підприємствах, або під дахом їхнього дому /див.далі!/.

Куниців постійно відвідували керівники й службовці установ їхнього розгалуженого підприємства. Іноді заїздили до них німці-урядовці з центральних державних урядів та з поміж місцевого адміністративного апарату. Але саме головне, що час від часу, транспортовими засобами Куниців, проїздили або спиналися у них чимало різних українських видатних діячів, що

366/Продовження зі стор.80/просив його заопікуватися їх робітниками. Але за піднімецьких часів ткальня через свої малі розміри, не відповідаючи тодішнім німецьким правилам для того роду підприємств, та через брак сировини, була зліквідована. Тоді на їх місце на прохання робітників, що втратили працю та місцевої адміністрації/старости-німця й війта- поляка/ був заснований тартак і при ньому столярські майстерні. У такому вигляді це підприємство було приєднане до "Фірми інж. С. Куниці", яка від того часу прибрала офіційну назву "Holzwerke Unterwalden". /3 листів: А. Москаленко, Бронкс, "І. до Л. Биковського, Денвер, Колорадо, з дня 18 та 29 червня 1971 і пані Фарії Куници, Ардморе, Па., з дня 18 серпня 1971/.

366/Приміром на куницевому тартаку в с. Підлісся, під Пьютерковом, в тодішній провінції Вартеґау. Про це свідчить А. Москаленко - "... як колишній військовий старшина/рос., укр. й польського армії/ інж. С. Куници", пише А. Москаленко "сприяв консервативній військовій антигітлерівській політичній організації полк. Карла Герлера, творця події 20 липня 1944 року... Інж. С. Куници був високою думки про Браухіча, про Ромеля, про Кляйста, якого я знав з боїв на Кавказі, в Нальчику/жовтень - листопад 1942/... Після поразки під Сталінградом, на фірму С. Куници, де я був тоді адміністратором/ в с. Підлісся/, приїзджають німецькі військові старшини під виглядом зробити замовлення, а тим часом, то були зустрічі з Шефом. /На тих зустрічах/ обговорювалися варіянти пerebrannia військовиками верховної влади в Берліні з метою підписання миру з аліянтами, змінення внутрішньої політики і врятування Європи від вторгнення комунізму..."/Див.: 1/ G. Ritter - Carl Goerdeler und die Deutsche Widerstandsbewegung. Stuttgart 1954, 2/ П. Штепа-Мафія. Торонто 1971, стор. 208, 3/3 листа А. Москаленко до Л. Биковського з дня 29 червня 1971 р.

шукали поради, помочи, захисту, відлючинку, тощо. Запам'яталися мені особливо дві і того роду одвідини: в грудні 1944 року завітав до Куниців отаман Тарас Бульба-Боровець, а в січні 1945 д-р Тиміш Олесіюк-Олесевич.

Отаман Тарас Бульба-Боровець у 1947 році/Зі збірок
Українського Історичного Музею майора П.Порхи-Оле
ксієнка, в Денвері, Колорадо, ЗДА/

37/

Тарас Боровець, псевдонім Бульба, організатор і командувач УПА, т. зв. "Поліської Січі", на Волині. Вона діяла з наказу й за планом Генерального Штабу армії УНР проти більшевиків, а потім проти німців. Після звільнення з німецького конц-табору для політичних в'язнів в Саксенга

37а/
уゼні Т.Боровець виїхав у другій половині жовтня 1944 року для лікування у Польшу?/. Звідтам, заходами С.Куниці, приїхав в першій половині грудня 1944 року до Ласку для побачення Й нарад з Паном Президентом А.М.Лівицьким. Після того Т.Боровець кілька днів гостював, відпочивав чи, у Куниців в Сендзейовицях, чекаючи на "документи" про котрі клопотався для нього С.Куница та стежучи за поступом в організації Української національної Армії.

При тій нагоді я Його Й пізнав, хоч ще Й перед тим чимало чув про нього та Його діяльність. Чекаючи він нудьгував і почали проводити час у размовах зі мною на різні теми. Під час таких розмов Т.Боровець, вважаючи мене чомусь "літературознавцем" читав мені свої свіжо написані "літературні твори", питуючи за думку про них. З того я довідався, що він був не тільки громадсько-політичним діячем, організатором української повстанської армії, але Й пробував свого пера на літературному полі. Інша справа якот мистецької вартості були ті твори? Про це можуть судити тільки літературовизнавці, а не автор цих споминів.

37а/Про перебування Т.Боровця, разом з іншими українськими націоналістичними діячами, в таборі для політичних в"язнів в Саксенгаузені, коло Ораніенбургу, в Німеччині, див.: Свг.Онацький-У Вавилонському полоні /Спомини/, Ґуенос Айрес 1949, від стор.87-ст і далі.

37б/Про тодішню подорож Т.Боровця /Польщі?/, через Підлісся, у Ласк, згадує у своїх споминах А.Москаленко, колишній адміністратор куницевого тартаку в згаданому Підлісся, під Пьютрковом: "...За весь час моєго перебування в Підлісся/від кінця липня 1944 до 17 січня 1945/на фірмі" пише А.Москаленко, "інж. С.Куница був там лише раз, і то випадково." був на пляцу між робітниками, які приготовляли кльоци для СРСР. Кітом якесь авто заїхало прямо на траву. Нього вийшов інж. С.Куница і пан у довгому шкіряному плащі. Поздоровавшись Інженер пішов до пляцьайстра Ковальського, який тут-же обмірював і калькулював кривого кльоца, а "Шкіряний Плащ" потиснув мені руку і сказав: "Как дела товарищ Директор?" - "Все в порядку Й п"яних нет!" - відповів я. Розсміялись. Від ошарашення думка завертілась, а тим часом підійшов Інженер поклав на мое плече руку, і сказав, що вони не мають часу, не будуть нам заважати в робочий час - "Лише поговоримо з Вашого телефону до Ласку". Думка вертілась далі і я пильнував який номер набирає Інженер? Такий номер був у моєм нотатнику в боковій кешені. А коли Інженер сказав у телефон, що - "Я з паном Тарасом є в Підлісся і скоро будемо у Вас", то мені стало ясно, що Інженер разом з Бульбою йдуть до Андрія Миколайовича/Лівицького/... Так скрещуються, сходяться і розходяться, шляхи людей у цім земнім світі..."/³ листа проф. А.Москаленка до Л.Микловського з дня 29 червня 1971 року/.

З тих розмов я дещо довідався про життя й діяльність Т.Боровця. Від ніс враження, що він віддано ділаючи й ідеалізуючи українську справу став жертвою взаємної боротьби українських політичних чинників в то
37в/
дішньому складному процесі визвольних змагань.

МАТЕРІАЛИ ДЛЯ ЖИТТЕПИСУ Тараса Дмитровича Боровця, псевда Байда, Гонта, Чуб та Бульба. Громадсько-політичний і військовий діяч/іррегулярна армія/, публіцист, педагог, організатор і командувач УПА/Поліської Січі/, укр. нар. Рев. Армії/УНРА/, групи "Б" Укр. Національної Армії та Укр. Національної Гвардії на чужині.

1908. Т.Боровець/Т.Б./народ. 9 березня 1908 р. в с. Бистрички, Людви польського району, на Волинському Поліссі, Україна. Син безземельного селянина.

1908/III/-1922. Перебував при родині, здобув початкову освіту.

1922-1939. На 14-му році життя Т.Б. пішов шукати хліба в каменоломнях. Самоук. Тяжкою працею та постійним самонавчанням здобув за гальну освіту та фахові знання, зокрема став каменотесом, був вчителем, тощо. Жертвенною громадською та революційно-політичною діяльністю серед робітництва лісово-камінних промисловостей здобув повагу і велику любов на цілому Поліссі і великої частині Волині. Організатор багатьох кооперативних та приватних каменоломних підприємств. Станньо був власником каменярні на Волині. З природи, правдолюбіє, від козацьких предків Т.Б. наслідував любов до військовості, а політикою його примусила займатись хорстока дійсність/За О.Гриценком/.

1932-1939. Організатор і голова рев.-підпільної організації молоді - "Українське Національне Відродження"/УНВ/, на Поліссі.

1939-1939/IX/B/ язень польського концентраку в Березі Картузькій, на північному-заході Полісся, до приходу туди сов. армії.

1939/в кінці/-1940/VI/. Подорож Т.Б. і перебування в Варшаві при Уряді УНР в екзилі.

1940/20.VI/. "різначення Т.Б. у Варшаві урядом УНР командиром/отаманом/ УПА, зокрема т.зв. "Поліської Січі".

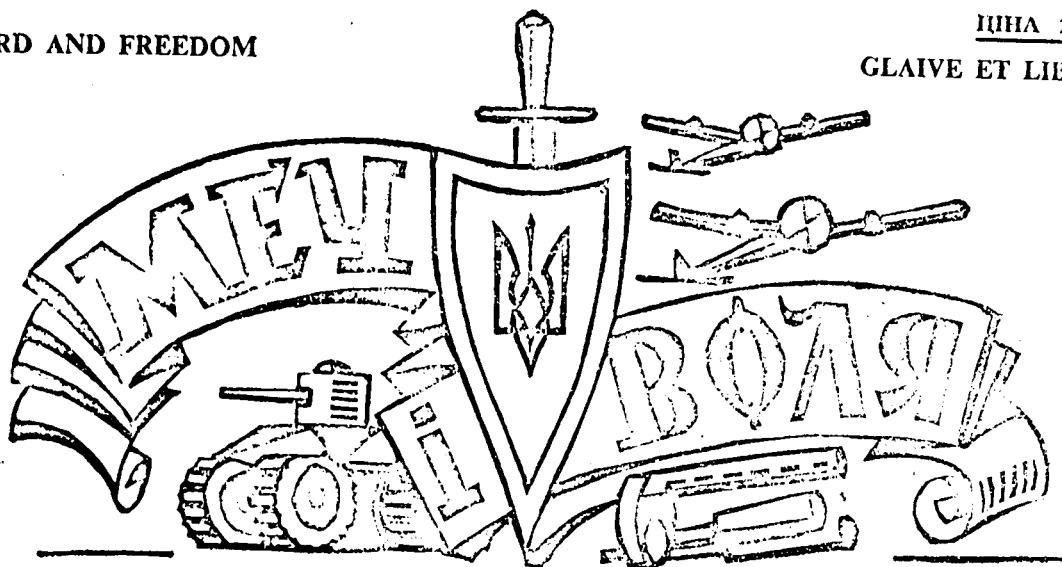
1940/VII-VIII/-1941/22.VI/. Подорож Т.Б. з Варшави на Полісся і початки організації "Поліської Січі". Зокрема вночі проти 1 серпня 1940 р. Т.Б. переплив р. Буг, в околиці м. Володави, з Польщі на Полісся в УССР.

1941/літо й осінь/. Вчителювання Т.Б. на селі, з дружиною, під м. Людвиполем, на Поліссі/За М. Гадзяцьким/.

37в/У цій справі див. також обсяглий лист проф. М. Боровського, Вінніпег, Канада, до інх. Л. Биковського, Денвер, Колорадо, з дня 15 грудня 1971.

- 1941/1-5.ІІІ/.Поїздка Т.Б.у Львів і зв"язок з ОУН/чельниківцями/.
- 1941/22.ІІ/-1943/ІІ/.Організатор і командувач УПА.т.зв."Поліської Січі" на Волині.
- 1941/22.ІІ.-16.ХІ/.Т.Б.Командувач "Поліської Січі" в бойових діях проти сов.армії.
- 1941/літо й осінь/.Воєнний союз "Чол.Січі" з "Білоруською Самообороною"
- 1941/30.ХІІ/-1942/І/.Подорож Т.Б. і відвідини Уряду УНР в Варшаві.
- 1941-1943.Організатор часописів "Поліської Січі": "Гайдамака", Олефськ/до половини 1942 р/,"Сурми", що виходила спочатку правдоподібно в Сарнах/?, а потім в місцях постов штабу УПА/в лісах/ та "Оборони України", органу УНРА/за А.Трачуком, М.Гайдзяцьким, Д.Н.Медведевим, О.Гриценком та О.Літописцем/.
- 1942/від осені/-1943/15.ХІ/.Т.Б.командувачем УПА на Волині в бойових діях проти німців.
- 1942/літо, ХІ,Х-ХІІ/.Переговори Т.Б.з чужинцями/совітами і німцями/.
- 1943/22.ІІ-20.У/.Переговори Т.Б. з УПА-ОУН Бандери/Лебедя/.
- 1943/ІІ/-1945/У/.Т.Б. ініціатором і одним з організаторів Укр.-Нац.-Демократичної Партії/УНДП/.
- 1943/від УІ/.Початок боротьби "бандерівців" з "бульбівцями".
- 1943/30.УІІ-ХІ/.Т.Б.командувачем Укр.Нац.Гевол.Армії/УНРА/.
- 1943/10.ІІІ/. Відкритий лист отамана Т.Б. до Членів Проводу Організації Укр.Націоналістів Ст.Бандери/Лебедя?/.
- 1943/після 10.ІІІ/.Вирок смерті на Т.Б. та його штаб.
- 1943/19-20.ІІІ/.Розгром штабу УНРА відділами УПА/лебедівців/ підляглих Проводові ОУН Ст.Бандери й втеча з окружения Т.Б. з частиною штабу.
- 1943/19.ІІІ.-14.ХІ/.Смерть дружини Т.Б.-Анни Йосипівни Боровець/псевдо ВІДЬМА/закатованої Службою Безпеки УПА/лебедівців/в с. Великі Студені,на Волині./37г/.За О.Гриценком, А.Зубенком/.
- 1943/15.ХІ/.Т.Б.,з сотником Ждановичем, в посольстві від УНРА до німецьких окупаційних влад на Україні, з осідком в м.Рівному, на Волині.
- 1943/15.ХІ-1.ХІІ/.Поїздка Т.Б., з сотником Ждановичем, під німецькою ескортою, з Рівного, через Варшаву, до Берліна.
- 1943/1.ХІІ/.Арешт Т.Б. і сотника Ждановича у Берліні.
- 1943/1.ХІІ/-1944/15.Х/.Т.Б. в "язнem нім.концтабору в Саксенгаузені, в сколиці Берліна, в Німеччині.
- 1944/в половині жовтня/.Звільнення Т.Б. з концтабору в Німеччині.
- 1944/в половині Х-ХІ/.Подорож Т.Б. і перебування в Польщі в лікувальних цілях?
- 1944/перша половина ХІІ/.Подорож Т.Б. через с.Підлісся до м.Ласку, коло Лодзі, у Вартеґау, для побачення з Президентом А.М.Лівицьким. Побачення.
- 1944/у першій половині ХІІ/.Перебування Т.Б. в гостях у інж.С.Куниці, в лісництві Сендзейовиці, під Ласком, Вартеґау, Німеччина.
- 1945/ІІІ-У/.Т.Б. командувачем парашутно-диверсійної "Групи Б" Укр.Національної Армії, в Німеччині.
- 1945-1956.Т.Б. на еміграції в Німеччині.
- 1945/ІІ/-1947.Т.Б.Провідником Репрезентації УНРА в Німеччині, під окупацією аліянтів.
- 1947/від осені/.Т.Б.Організатор і командувач Укр.Нац.Гвардії/УНГ/ на чужині.
- 37г/першою дружиною Т.Б. була Анна Йосипівна, рожена Опоченська, Боровець, з чеських колоністів на Волині.

- 1951-1953. Т.Б. організатор і співробітник низки періодиків і видань УНГ: "Бюлєтень Гол. Команди УНГ"; центрального органу УНГ - "Меч і Воля"/чч. 1-12, 1951-53; "Лондон, Мюнхен/; вишкільних зошитів - "Війська Справа"; органу для України - "Меч і Воля", від ч. 1, з травня 1953; летючок за "залізну заслону", тощо.
- 1951/19. VIII/. Т.Б. виголосив в Мюнхені доповідь на 1-му з'їзді Краєвої Команди УНГ в Німеччині про "Збройну боротьбу України/1917-1950/".
- 1953-1954. Т.Б. відвідав Францію/Париж/, Англію/Лондон/, ЗДА/Нью Йорк і Вашингтон/ та Канаду.
- 1954/13. II/. Т.Б. виголосив в Нью Йорку доповідь на засіданні Комісії для вивчення укр. історії за міжвоєнний час/1918-1939/УВАН у США, про "Досліди над джерелами укр. повстанського руху впродовж Другої світової Війни".
- 1956/від 26. VI/Т.Б. на еміграції в ЗДА.
1963. Смерть другої дружини Т.Б.-пані д-р Галини Кушнір-Боровець, в Мюнхені, Зах. Німеччина.
- Примітки. Докладні відомості про Т.Боровця, його життя й діяльність див. в численних творах його пера, його прихильників і противників. Всі ці писання є почасти наукового, здебільшого мемуарного, публіцистичного, пропагандивного, а подекуди й легендарного характеру. Ось приміром частина з них за хронологічним укладом: Відо́звा - "За що бореться Укр. Народна Революція Армія", що її видав Отаман Тарас Бульба-Боровець, Командувач УНРА /т. зв. Поліської Січі/ у Коростені, дня 15.8.1943. 2-ге вид. у Ерсфельді, Німеччина під окупацією аліянтів; Відо́звা - "Українці в Німеччині", що її видала Репрезентація УНРА в Німеччині, під окупацією аліянтів, на чужині, дня 10.6.1945; Публікація - "ОУН у війні, 1939-1945", стор. 88-89; Часопис - "Меч і Воля", Лондон, Мюнхен, чч. 1-12, 1951-53; Т.Боровець - Збройна боротьба України/1917-1950/, Мюнхен 1951, 22x15, 17 ст.; О.Гриценко - Армія без держави. "Счаток, слава і велика трагедія укр. боротьби." Див. "Укр. Земля", орган СЗСУ, чч. 1, 2-3, за 1951-53 рр./не докінчена, з бібліографією та документами/; "До 14-ої Річниці постання УПА-22.6.1941-22.6.1955". Короткий нарис постання і боротьби УПА з опублікованої праці сотн. О.Гриценка/Вінніпег 1955?/, 26x21, 10 ст./з висновками на стор. 10-11, цикlost./; Хох-Манікорша у Вашигтоні/Фейлетон/. Див. "Укр. Вісті", Новий Ультим, ч. 732, 1953; А. Трачук - періодика на Волині в рр. 1941-44. Див. "Літопис Волині", Вінніпег, ч. 3, 1956, стор. 100; Артем Зубенко - До 20-ліття УПА. Див. "Літопис Волині", Вінніпег, ч. 6, 1962, стор. 43-61, з бібліографією; Інж. М. Гадзяцький - Ще кілька слів про "Поліську Січ". Див. "Літопис Волині", Вінніпег, ч. 7, 1964, стор. 89-91; Проф. Свєн Онацький - УПА-Укр. Повстанська Армія. Див. "Укр. Мала Енц.", "Буенос Айрес, зов. ХУ, 1966, стор. 1965-1966; "роф. Л. Шанковський-Початки УПА...". Див. Альманах . Календар Союзу Укр. Католиків Америки ПРОВІДІННЯ. Філадельфія 1972, стор. 95-124; О. Літописець - Волинська періодика/рецензія/. Див. "Укр. Книга", Філадельфія, ч. 1, 1972, стор. 19-20; Заклик Союзу Ветеранів Укр. Резістансу в ЗСА/в справі світового з'їзду Ветеранів Укр. Резістансу в дніх 1, 2 та 3 липня 1972 в оселі О. Ольжича в Лігайтоні, На./Підпис/за голову Команди СВУР Отаман Тарас Бульба-Боровець та інші. Див. "Свобода", ч. 119, 1972; Микола Вайда - Рідбувся світовий з'їзд Ветеранів Укр. Резістансу/1, 2 і 3 липня 1972/. Див. "Свобода", ч. 128, 1972; Неопубліковані спомини Т.Боровця п. з. "Армія без Держави", знаходяться в рукопису у автора/37г/.
- Постать Т.Боровця, його ролі, місце й значення в історії українських Визвольних Змагань чекає на джерельне, об'єктивне, науково-монографічне дослідження нарівні з іншими діячами тих буревійних часів.
-
- 37г/ Див. лист проф. М. Боровського, Вінніпег, Канада, до Л. Биковського, Денвер, Колорадо, з дня 15 грудня 1971.

ЦЕНТРАЛЬНИЙ ОРГАН УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІї

Рік I

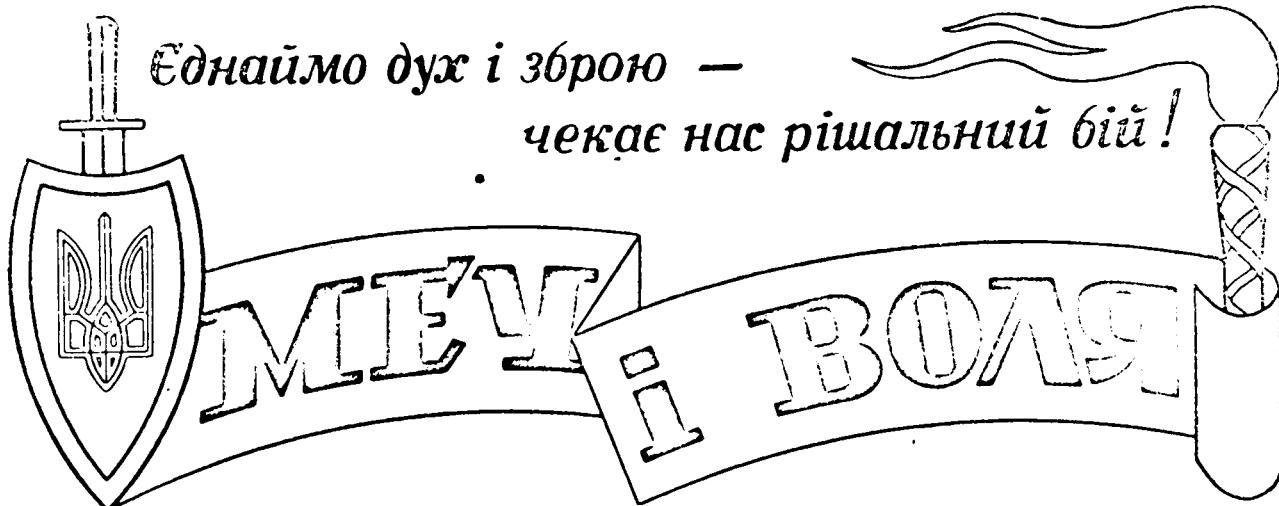
ТРАВЕНЬ 1951

Ч. 1

Цена 50 пф.

Preis 50 Pf.

*Єднаймо дух і зброю –
чекає нас рішальний бій!*

Sword and Freedom

*

Schwert und Freiheit

*

Glaive et Liberté

ЦЕНТРАЛЬНИЙ ОРГАН УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІї

Ч. 12

ГРУДЕНЬ

1953

Відбитки титульних сторінок часопису "Меч і Воля", Дондон, ч. 1, 1951
та Мюнхен, ч. 12, 1953

ТАРАС БУЛЬБА-БОРОВЕЦЬ

**ЗБРОЙНА БОРОТЬБА
УКРАЇНИ
(1917-1950)**

1951

Накладом Пропагандивного Відділу УНГ

Відбиток титульної сторінки доповіді Т.Бульби-Боровця виго-
лошеної 19 серпня 1951 р.в Мюнхені на 1-му З'їзді Краєвої
Команди УНГ в Німеччині/Мюнхен/1951, 22x15, 16 ст.

Другою особою, що пробула коло двох днів, 14-15 січня 1945 року, в гостях у Куниців був український громадсько-політичний діяч, науковець та публіцист д-р Тиміш Олесюк-Олесевич.^{38/} В зв'язку зі справою своєї доньки Марини, яку полагоджував інж. С. Куница та політичною німецько-українською нарадою д-р Т. Олесюк пробув у Куниців цілий день /14 січня 1945 р.?).

Т. Олесюк - Олесевич

Д-р Тиміш Гнатович Олесюк-Олесевич, весною 1947 р.
у Майнц-Кастелі, Німеччина
/Зі збірок Українського Суходолового Інституту/

Був він давнім знайомим автора цих рядків, ще з Варшави, та ідеологічним керівником т.з.в. "Українського Суходолового Інституту". В серії видань Інституту д-р Т. Олесюк опублікував кілька карт та розвідок, зокрема про Зелену та Сіру України. Ми провели разом майже цілий день на розмовах про українські справи та обговорюючи видавничі плани Суходолового, Морського і Океанічного Інститутів у яких я був за секретаря, а д-р Т. Олесюк брав безпосередню й хваву у тому участь./39/

38/ Див. "ЕУ", НТШ, Мюнхен, т. 5, 1966, стор. 1843.

39/ Див. Л. Биковський - Українські Науково-Дослідчі Інститути /1940-1952/.
"Нові Дні", Торонто, ч. 39, 1953, стор. 15-18.

МАТЕРІАЛИ ДЛЯ ЖИТТЄПИСУ д-ра Тимоша Гнатовича Олесюк-Олесевича, лікаря, гром.-політичного діяча, науковця й публіциста.

1895. Нар. 21.II./Ст.стилю/ 1895р. в с.Довголіська, Володавського пов., кол. Седлецької губ., на Підляшші.
- 1904-1908. Учився в Духовнім Училищі в Холмі.
- 1908- 1912. Учився в Волинській Духовній Семінарії, в Житомірі.
- 1912-1915. Студії на Істор.-Філ.Факультеті Варш.Університету.
- 1915-1916. Студії в Варш.Університеті, в Ростові н/Дону.
- 1916-1917. Студії в Харківському Університеті, на Істор.Філ.Факультеті.
- 1917-1918. Член Укр.Центр.Ради, секретар Холмського Губ.Вик.Комітету.
- 1918- Перебування в укр.війську, в окремому Запорізькому загоні під командою ген.Прісовського/Січень-березень 1918 року/.
- 1918-1919. Заступник Губ.Холмського Комісара Освіти.
- 1919/весна/ Втеча з польського полону, в літі 1919р., праця в Укр.Міністерстві Освіти в Кам'янці-Подільському.
- 1919- Від жовтня аташе Укр.Дипломатичної Місії у Варшаві та секретар на переговорах УРЯДУ УНР з Польщею.
- 1920/осінь/ Делегат-обсерватор Уряду УНР на польсько-sovітських переговорах мирових у Ризі.
- 1920/весна/-1922/осінь/. Студії на Правн.Факультеті Варш.Університету, громадсько-політична, організаційна студентська діяльність, голова Союзу Громад Укр.Студентів-Емігрантів в Польщі.
- 1922-1929. Студії на Лікарському Факультеті Карлового Унів.в Празі, громадсько-політична діяльність.
- 1929/березень/. Осягнення звання д-ра мед.наук.
- 1929-1932. Переїзд в Польщу, громадсько-політична діяльність, виклади рос. мови і літератури у Вищій Військовій Школі в Варшаві.Наукова діяльність в Укр.Наук.Інституті в Варшаві.
- 1932/весна/. Ностирифікація лік.диплому в Польщі.
- 1932- Лікарювання в міському шпиталі в м.Бересті над Бугом.
- 1933-1940. Лікарювання на Підляшші, в м.Вишнічі, гром.-політ.діяльність.
- 1940-1944. Лікарювання у м.Володаві, на Підляшші. Голова Пов.Союзу Укр. Кооператив.
- 1944- Перебування в Варшаві, повстання поляків проти німців.
- 1944-1947. Скітальщина в Німеччині/Ваймар, Кіссінген, Оффенбах, Майнц-Кастель/, член Уряду УНР в екзилі, співзасновник УНДС і перший його голова.
- 1944-1949. Ідеологічний керівник Укр.Суходолового Інституту.
- 1947/літо/ Переїзд у ЗДА.
- 1947-1951/літо/. Перебування й праця в Sea View Hospital в Нью Йорку, гром.-політ., наукова й публіцистична діяльність.
- 1949/осінь/ Співзасновник і член СУНД.
- 1951/з літа/-1953/до літа/. Лікарювання в шпиталі в м.Mission, Тексас.
- 1953/з літа/-1963/по літо/. Лікарювання в шпиталі в м.Керрвілл, Тексас.
- 1963/вересень/. Вихід на емеритуру, продовження гром.-політ., публіцист. та наукової діяльності.
- 1963-1971. На емеритурі, продовження гром.-політ., публіцист. та наукової діяльності.
- 1971/червень/-Прохиває в Santa Ana, Каліфорнія, 11042 Coronel Rd⁹²⁷⁰⁵.

Докладніший життєпис і реєстр друкованих і рукописних праць д-ра Т. Олесюк-Олесевича, за час від 1913-1947 рр. див. в публікації-^{Максим Су} хий: Тиміш Гнатович Олесюк-Олесевич. На Чужині/Майнц-Кастель/ 1948, 3^х x 31, 12 ст., з 1 світлиною, в серії видань "Укр.Сух.Інституту" ч. 20. Дня 27 березня 1971 р. м. Керрвілл, Тексас. /Т.Олесюк-Олесевич/.

Український Суходоловий Інститут

16

Д-р Тиміш Олесіюк

СІРА УКРАЇНА

Др. Тиміш Олесіюк

ПІВНІЧНІ МЕЖІ
УКРАЇНСЬКОЇ
МАТІРНОЇ ДЕРЖАВИ

Фрагмент розвідок д-ра Т.Олесіюка виданих в серії "Укр.Суходол.Інст."
Ліненеві

1947

На правах рукопису

/Продовження зі стор.89/. Згадуючи про це д-р Т.Олесюк в листі до автора цих рядків подав такі відомості про причини своїх відвідин то ді Куниців, перебіг тих одвідин та їх наслідки- "...12 січня 1945 р. я приїхав", пише Т.Олесюк, "з Смардзевиць / Smardzewic /, що коло Томашова Мазовецького в Польщі, до Ласку у Вартоянді, щоб забрати до дому свою дочку Марину, для якої я, у грудні 1944 р. за поміччу ген. П. Шандрука і інх. С. Куниці в Берліні дістав дозвіл на звільнення із німецького полону. По звільненні з праці вона мала приїхати на короткотривалий по бут до родини Лівицьких, які в той час перебували в Ласку, біля "одзі. Дочки своєї я не застав в Ласку і виявилося, що старшина армії УНР, що йому доручено було визволити її та привезти до Ласку, не зміг цього виконати, а в міжчасі її погнали на якусь іншу працю на околи кудись в Німеччину... Вона була настільки резолютною, що негайно же йовідомила про нове місце праці моого приятеля в Берліні М. Масюкевича. Однак відомість про це я одержав від Масюкевича лише в кінці лютого 1945 року у Ваймарі".

"... В міжчасі прийшло із Сендзейович повідомлення від інх. С. Куниці, що ті німецькі особи, що вели в Берліні переговори з ген. П. Шандруком що до підпорядковання майбутнього Українського Національного Комітету ген. А. Власову, бажають закінчити ці переговори з Паном Президентом у Сендзес Йовицях після полювання, що відбудеться в окупованих лісах інх. С. Куниця. Пан Президент А. М. Лівицький наказав мені супроводжувати його до Сендзес Йовиць і прийняти участь у цих переговорах. Я відмовлявся своїм незнанням німецької мови, але Пан Президент зазничив, що перекладчиком на переговорах буде п. інх. С. Куниця, а німці добре володіють і російською і польською мовами. Здається мені, що це було 14 січня 1945, коли автом С. Куниці, "ан Президент і я приїхали до лісничівки раненько. Пан Президент та інх. С. Куниця поїхали в ліс на полювання, а я провів з Вами/Л. Биковським/ 40/ Див. д-р Кость Паньківський- Від Комітету до Державного Центру. Нью Іорк, Торонто, 1968, стор. 97.

цілий день на розмовах про українські справи, обговорюючи дальші видавничі справи у Інститутах..."

"...Увечері привезли з лісу мисливську здобич, яку розкладено було на снігу біля лісничівки і переведено було відповідну церемонію. Після вечірнього прийняття почалися розмови і Пан Президент, удаючи перевтомленого, весь час спонукував мене приймати участь в розмовах, в яких німці старалися довести, що входження у спілку з Комітетом Власова Українсько-Національного Комітету ніскільки не шодить, а навпаки корисне для української справи. Очевидно українська аргументація цілковито заперечувала німецькі домагання і в цілому і в деталях. При кінці конференція стала якось млява, що пояснювалося тим, що одержано було з німецького фронту якісь тривожні повідомлення. Так конференція і скінчилася без яких будь конкретних бажаних німцям вислідів. Вночі Пана Президента відвіз до Ласку інж. С. Куниця."

"...На слідуючий день, 15-го січня, я поїхав з С. Куницєю до Лодзі, де до відалися, що 13-го січня стався прорив німецького фронту і большевицькі армії безустанно наступають на цілому фронті Вісли. Бачили ми в Лодзі у полк. Ол. Шандрушкевича на помешканні багатьох українських діячів і ген. П. Шандрука, що приїхавши з Берліна на вістку про большевицький наступ уже не міг дістатись до Скерневиць, де перебувала його жінка. "О я спроба, за поміччу інж. С. Куниці, дістати перепустку на схід до Смардзевиць ^{41/} додружини моєї і сина-рівної закінчилась невдачею... Вночі я приїхав в автомобільній причепці куницевого Опеля, назад до Ласку..."

"...Дня 16-го січня ранком знову приїхав Куниця і забрав мене до місцевих урядів в Ласку, може дастися тут щось певніше додідатися про ситуацію і дістати якісь перепустки на схід?... Але усюди німецькі уряди припинили вже свою діяльність і спішно евакуються... В день було ^{41/} Рідного брата ген. П. Шандрука.

кілька налетів совєтських літаків, що бомбардували і місто і залізничну стацію і шосу на Каліш.... "оса та місто вже були переповнені валками возів на яких евакуювалися до Німеччини басарабські німці оселені на вкруги "Літцманнштадту".... Вернувшись увечері до дому, де перебувала родина Пана Президента я постановив що буду лишатися в Ласку, аж перейде через нього фронт. Теж саме постановила і дружина полк. Ол. Шандрушкевича, пані Ксенія, оскільки завтра не прибуде з Лодзі полк. Ол. Шандрушкевич. Інж С. Куниця розпорядився, щоб всі чекали на його приїзд-завтра, дня 17 січня 1945 року, а до того часу, щоб приготовилися до від'езду його тягарівкою /з критою і відкритою причепками/ з дерев'яним паливом для машини...^{42/}

ВИЇЗД У НІМЕЧЧИНУ /17 або 18. I. 1945 /

Наслідком обставин і подій зреферованих в кінці попереднього розділу наш виїзд на захід, у Німеччину, відбувся 17-го січня ^{43/}, або 18-го січня ^{44/} 1945 року. Валка складалася з двох груп.

Перша, під керівництвом інж. С. Куниці, вирушила з лісництва в Сендзє Йовицях, а друга, під керівництвом прокурента В. Савяка, з куницевого скла ду дерева, що був розташований у відстані коло 4 км. від Ласку. Пізно вечором обидві групи втікачів зустрілися на шосі біля Ласку, що провадила на Каліш.

Опис подорожі першої групи, в якій був автор цих споминів, був вже реферований в його брошурі п.з. "Ваймарські часи". Спомини за 1945 рік, Денвер, Колорадо, 28x21, 52 ст. До цієї змісту можна додати тільки згадку, що во діями тягарівок у першій групі втікачів заувесь час подорожі від Сен-
42/3 листа д-ра Т. Олесіюка, Керрвілл, Тексас, до інж. Л. Биковського, в Денвері, Колорадо, з дня 27 березня 1971-го року.
43/ Як згадує д-р Т. Олесіюк у своїх споминах.
44/ За свідченням Л. Биковського на підставі записів в його "Щоденнику".

дзейовиць до Любену й Ваймару були послідовно Г.Парнік, а потім В.Заволович. Вони обидва справно виконували свої обов'язки. Виїхавши після полуночі з Сен-дезе-йовиць ми були під вечір в Ласку.

Тут підійшли до будинку, в якому містилося бюро куницевого підприємства. Там все нікого не було. Оглядаючи порожні приміщення ми знайшли в підвалі дві залишені скрині з вином. З них ми взяли кільканадцять пляшок для "обмінної валюти" й "подарунків" в дорозі. Постоявши пару годин і не дочекавшись другої групи втікачів, все затемна, ми вирушили через місто до шоси. Тут знову довелось нам чекати на нагоду вїхати на ню і зайняти місце в потоці втікачів. Виїхавши на шосу, пізно вечером, ми зустрілися там з другою групою, що все ню віхала.

Погомонівши в справі напрямку подорожі ми рушили шосою. Наша група, в складі вантажного з причепкою і двох особових самоходів, віхала попереду. Ця група, що складалася з машини з двома причепками, позаду, у деякій відстані від нас. По якомусь часі ми їх втратили з виду. Вертались і шукати їх ми не були в стані змушенні посовуватись тільки вперед по запруженій шосі.

Про обставини, в яких відбувся виїзд другої групи з Ласку, з Паном Президентом А.М.Лівицьким, його родиною й оточенням, свідчить в своїх споминах пані Марія Куниця-... Гадаю що виїзд відбувся дnia 18 січня 1945 року тому що посвідка /Bescheinigung/, що її видала німецька влада, на підставі якої інженерові С.Куниці вільно було перевезти "den ukrainischen Staatspräsidenten..." була датована днем 17 січня 1945 року. ^{44a/} Отже виїзд міг відбутися щойно наступного дня..."

Про "підготовку" до виїзду й подорожні "пригоди" другої групи втікачів оповідає докладніше у своїх споминах тодішній її учасник д-р Т.Олесюк-... Ранком 17-го січня 1944 року", пише д-р Т.Олесюк, "почалося інтенсивне бомбардування міста/Ласку/ і всіх доріг большевицькими літаками. Одна бомба впала на дім Пана Президента А.М.Лівицького і повиривала ^{44a/3} листа пані Марії Куниці до Л.Биковського з дня 5 червня 1971 року.

(8)

v

Пряківські на мармак вже по законі знищено ходівкою солдат і погано, що тільки знищеної в смакі більшого будинку і всіх членів Нерадівського бійцю з мармака не зберегли, від якого не пронизі діл Ніка Нікітівські, може вже довгі роки зайняли Севастополь і ми дізнаємося, що і нас вони нічим законодавством рукали, до тісні належало мікроскоп... Останочко знищеної тіні та сіє перебувані весь багаж на ^{відкритому} території, брошені вони з бояжок високої обротуті і зроблені легкі доступні до дерев'яного палива. Нікітівські і старецької ^{після М.В. Радовській} відомості відомості в першу країну приїхали і завісілися брезентом залотами... "Молоді" озяєтта підбумітій генералом О. Винницьким подібрали їх брезент на відкриті місця приїзду, десять ¹² вінців Аргентинії візьмали місця з мармаку на шосе до Кадіка але виявилось, що пітий не можна бо зовсім іхамі! бо все вони були забиті в замін чіпшикі і побитих бойцями... Президент, що сів у машину біля шодера, наказав зіхамі з шосе на поле і даліше іхамі без доріг ^{зі східної} напрямку Кадіка якій напрімок ^(ще одне) Хору Нікітівській Армії" У.НР. Задув ^{зі східної} вітер ^{зі східної} звінчук ^{зі східної} вітер ^{зі східної} Кадіка на екіпажі ^{зі східної} в Нічеччині вони, ^{зі східної} Нікітівській дістану (батьку), тіс була післяна, зорята будто хотіли збирати ^{зі східної} і ти одів варіків, від якого біженського та дорожат, іхамі перенесли ^{зі східної} через річки, ліси ^{зі східної} "лемти"; часом іногда будто обійтися якось надзвичайно ^{зі східної} непрототу, все на годину ^{зі східної} 10 разів ^{зі східної} буде лише в Кадіку, ^{зі східної} проміжок річки вимріє через такіх ^{зі східної} вітре

----- Відбиток фрагменту зі споминів д-ра Т.Олесівка

всі вікна і двері.Друга-безпосередньо біля дому,що рівнох наробила шюди та страшної паніки в родинах Лівицьких,Садовського...Всі кинулися че рез центр бомбардованого міста за залізницю,за річкою,до лісу де був розташований склад дерев С.Куниці і стояли його вантажні самоходи для транспорту...Я з панію Ксенією Шандрушкевичевою лишилися чекати полк.Ол.Шандрушкевича...Бомбування Ласку продовжувалося і в місті була кривава каша. Пополудні прийшла до нас дружина Кукловського і повідомила,що на складі загальний плач і домагання від'їздити не чекаючи С.Куниці...Всі вже страшно померзли,бо всі побігли з дому,в чому хто був...без теплого одягу, без пальто,без теплої обуви."ані Кукловська і я/д-р Т.Олесяк/набрали,що бачили з теплого одягу і понесли за чотири км. до складу.Прихід наш з теплим одягом викликав радісну сенсацію і ми рішили піти додому і взяти ще річей.З нами відважився піти через занархізоване,збомбардоване місто Петро Холодний і Микола Лівицький.Таку подорож ми зробили кілька разів і під вечір "ан Президент наказав мені покинути небезпечну і безглузду думку вратися через фронт до Смардзевиць,а забрати свої валізи з міста й лізти на причепку,щоби разом їхати до Німеччини.Я пішов подивитися на помешкання поляка-службовця інж.С.Куниці,де мав очікувати приходу большевіків і побачив,що помешкання вже цілком порожнє,мої валізи вже розбиті і залишилися з них лише деякі книжки,яким Доля судила доїхати зі мною і зайняти почесне місце в нашій теперішній бібліотеці/в м.Керрвілл,Тексас/."

"... Зайшов я на розбите помешкання Пана Президента і там побачив пані Ксенію Шандрушкевичеву,яка в між часі дісталася через спеціального посильного,українського вояка,вістку,що полк.Ол.Шандрушкевич,разом з ген.П.Шандруком і іншими українцями з Лодзі,вже виїхав до Каліша,де має очікувати її приїзду разом з родиною Пана Президента".

"...Прийшовши на склад дерев вже по заході зимового холодного сонця я побачив,що все жіноцтво знаходиться в стані відвертого бунту і домагається негайнога від'їзду зі складу не чекаючи інж.С.Куниці,від якого на протязі дня нема жодної вістки.Може вже большевики зайняли Сендзейовиці

і ми діждемося, що і нас вони тут захоплять голими руками, бо німці па
нічно тікають... Остаточно змусили жінки нас переладувати увесь багаж
на відкриту другу причепку, доробивши там з дощок високу огорожу і зро-
бивши легкий доступ до дерев "яного палива. Жінки, діти і старенький полк.
М. Садовський втолочилися в першу причепку і завісилися брезентовою запо-
ною... "Молодь" очолена полк. Ол. Вишнівським полізла під брезент на від-
критій причепці..."

"...Десь біля 12 ночі нарешті ми виїхали зі складу дерева на шосу
до Каліша, але/скоро/виявилося, що по ній не можливо було зовсім їхати,
бо вся вона була забита возами цілими і побитими бомбами... Президент, що
сів у машину біля водія, наказав зіхати з шоси на поле і даліше їхати
без доріг в напрямку Каліша, який то напрямок знатав добре водій/хорунжий
армії УНР. Забув я, на жаль, його прізвище ^{45/} Він вже на еміграції в Німеч-
чині вмер, напившися денатурату/. Ніч була місячна, зоряна, видно "хоч гол-
ки збірай" і ми одірвавшися від біженського потоку на дорогах, їхали пе-
реплигуючи через рови, межі, тини, часом треба було обїздити якусь надзви-
чайну перепону. Десь на годину 10-ту ранку, дня 18 січня, були вже ми в
Каліші. Промерзла рілля витримала тягар наших возів..."
^{46/} ^{47/}

Кілька днів, після виїзду з Ласку, десь коло 20-23 січня 1945 року,
обидві групи втікачів зустрілися знову аж в Любені, на Шлезьку.

Від учасників другої групи втікачів ми довідалися про їхні пригоди
в дорозі й про те, що шукати їх було б недоцільним, тому що вони, якзгадує
д-р Т. Олесіюк, звернули з шоси й навпростець добивалися до Каліша. Звід-
— — — — —

^{45/} Тут д-р Т. Олесіюк не згадує про зустріч обох груп втікачів на шосі.
Причиною того мабуть є що була ніч, зустріч тривала коротко і ми роз-
мовляли тільки з кількома особами з поміж згаданої ним "молоді", що
зіскочила на привітання з причепки. Чомусь найбільше пригадується ме-
ні при тому полк. Ол. Вишнівський. Інші подорожні не показувалися й ми
не знали докладно хто саме їде? Свідчення пані Ліни Савян-Кришталь-
ської і д-ра Т. Олесіюка взаємно доповнюються.

^{46/} "Його напевно пам'ятас пані Марія Куниця"? , здогадується д-р Т. Олесі-
юк.

^{47/} 3 листа д-ра Т. Олесіюка, Керрвилл, Тексас, до інж. Л. Биковського, Денвер,
Колрадо, з дня 27 березня 1971 року.

тіля вже їхали до Любена...

"Після короткого перепочинку в Любені обидві групи знову роз'їхалися різними шляхами до Ваймару, в Тюрингію, потім ще більше на Захід, а потім через океан по нове спокійніше життя..."

ПІСЛЯСЛОВО

Автор свідомий того, що в поданих споминах, подібно до вже опублікованих про "Ваймарські Часи", за 1945-ий рік, йому не пощастило переказати достовірно все бачене й пережите за описуваний час.

Перешкодили тому понад 25-літня давність та ослаблена пам'ять автора. Подекуди вирівняла це недотягнення поміч згаданих у "Вступі" осіб, установ та відповідні записи й література.

Завданням споминів було не тільки подати жмут відомостей про скита льшину для майбутніх історично-соціологічних дослідів, але й викликати відгук на них у вигляді доповнень і спростовань та стати поштовхом для написання подібних споминів іншими учасниками тих подій, що можливо краще у них визнаються.

До таких осіб у першу чергу належить Пані Марія Куниця. Вона була учасницею багатьох, згаданих і незгаданих у цих споминах, подій за ті часи. Їх спомини можуть стати поважним джерелом для студій тої доби. Якщо ця скромна розвідка спричиниться до того, то автор вважатиме своє заування виконаним!...

1 жовтня 1972 року
м. Денвер, Колорадо, ЗДА

ІМЕННИЙ РЕССТР

- Анна, св. 78
Антонович Дмитро 48
Антонович Марко 46
Архімович Олександер 47
- Б. 23
Б. Ядвіга 23
Байда, псевдо 84
/Див. Боровець Тарас/
Байда Микола 86
Бандера Степан 85
Биковська Мавриція 50, 62, 63, 64
Биковська Марія 4, 13, 20
Биковський Лев 1, 2, 3, 5, 12, 13, 22,
31, 32, 33, 38, 40, 41, 46, 47, 50, 51,
52, 54, 55, 58, 59, 62, 63, 66, 70, 74,
78, 81, 83, 84, 86, 89, 93, 95, 96, 99
Битинський Микола 12, 17, 21
Богоматір 22, 26
Богоматір Белзька 26
Богоматір Белзька Чудотворна 26
Богоматір Ченстоховська 26
Божа Матір 26
Боровець Тарас 12, 13, 82, 83, 84, 85,
86, 88
Боровський Михайл 10, 12, 40, 84, 86
Боровцева Анна Йосипівна 85
Боровцева Галина 86
Браухіч Вальтер, ген. 81
Бульба, псевдо 82, 83
/Див. Боровець Тарас/
Бульба-Боровець Тарас 12, 82
/Див. Боровець Тарас/
Вульчак Степан 26
- В.О. 12
Валентин, робітник 44
Вашингтон 11
Виндер Любомир 11, 26
Вишнівський Олександер 15, 97, 99
Виціск З. 79
Власов Андрій 66, 93, 94
Возняківна Яніна 44
Володимир, св. 17, 78
Волошина О. 48
Воропай Олекса 7, 8, 13
- Гадзяцький Микола 12, 84, 85, 86
Гелун-Бльох Марія 53
Гонта, псевдо 84
/Див. Боровець Тарас/
Гриценко О. 84, 85, 86
- Георг, св. 19
Герделер Карл 81
Гловатці Бартош 77
- Денисенкова Катерина 13
Дзябенко Яків 17
Довгаль Спиридон 12
- Еглер Гайнц 65
Еглер Георг 76
Еглерова Людмила 15, 76
/Див. Куницівна Людмила/
Жданович Олег 85
Жонсіцьки Володислав та
Свєнія 69
Жонсіцьки.. Володислав 15, 35, 36
- З. 14
Заволович В. 96
Зайцев Павло 46
Зубенко Артем 85, 86
- Іванис Василь 10
Іванівська Татіяна 48
Івасишин Захар 17
Ізарський Олекса, псевдо 47
- К.М. 12
К. Ядвіга 22, 23, 24
Климкевич Роман 27
Кляйст, ген. 81
Ковалський, пляцмайстер 83
Ковалський Микола 20
Когось 62
Костюк Григорій 47
Кубійович Володимир 9, 36
Кутлер, промисловець 80
Кукловська 98
Куницева Вальтрауд 76
Куницева Людмила, мати 76
Куницева Марія 5, 12, 37, 40-45,
48, 53, 56-62, 64, 65, 68, 69, 70,
73, 75, 76, 78, 80, 81, 86, 99, 100
Куниці Сергій та Марія 38, 40,
41, 43, 44, 50, 53, 62, 63, 64, 70,
74, 80, 81, 82, 83, 93
Куницівна Доріс 76
Куницівна Енора 76
Куницівна Ірена 56, 76
Куницівна Людмила 50, 76
/Див. Еглерова Людмила/

Куниця Василь 45,46,64,67,76
Куниця Константин 76
Куниця Микола 76
Куниця Олександер 76
Куниця Сергій 5,12,13,35,37-41,43-46,
53,56,58,60,64-83,85,89,93-98
Куниця Сергій, син 56,65,76
Куница Ярослав 42,43,44,64,70,76
Куница Юрій 76

Лавріненко Юрій 11,48
Лебідь Микола 85
Липа Юрій 38,39,65,66
Липи Юрій та Галина 38
Липова Галина 38,39,40
Лівицький Андрій, През. 13,15,16,17,
37,38,40,42,67-70,72,76,82,83,85,
93-98
Лівицький Микола 98
Лівицькі Андрій та "арфа 93,98
Літописець О. 85,86
Лука, євангеліст 26

М. 24
Маслівець Григорій 17
Масюкевич М. 93
Медведєв Д.Н. 85
Мілюковський Володимир 12,26,46-51,
53,54
Молінська-Войковська Юлія 57,58,
59,61
Москаленко Андрій 12,74,80,81,83
Мошинський Володимир 12,26

Навроцький Осип 12
Наріжний Семен 26

Оглоблин Олександер 9,53
Олесіюк-Олесевич Тиміш 11,12,74,82,
89,90-99
Олесіюківна Марина 74,89,93
Ольжич Олег, псевдо 86
Онацький Євген 27,58,74,83,86
Опільський Володислав 26

Палеолог Ігор 19
Панасюк Степан 44
Панасюки Степан та Яніна 69
Паньківський Кость 42,69,70,93
Парнюк Гаврило 96
Паулини, ченці 26
Пеленський Євген 38
Петляра Симон 16,76,78
Плечко Максиміліян 32
Полонська-Василенкова Наталія 46
Порхи-Олексієнко Петро 12,14,47,67,82
Присовський К.,ген. 90

Прокоп "ирослав 72
Прокопівічівна Надія 16
Прохода Василь 11,35
Пулавського, вул.

Райнке 65
Райнке Людмила 76
/див. Куницівна Людмила/
Рибак М. 58
Ріттер Г. 81
Ромель, ген. 81

С.В. 23
С.Н. 14
Савяк Володимир 12,70,71,95
Савякова-Криштальська Ліна 12,
71,99
Садик-Паша 58
/див. Чайковський Михайло/
Садовський Вікентій 16,18
Садовський Михайло 12-21,29,
35,36,62,75,97,99
Садовський Федір 16
Садовські Михайло та Ольга 98
Сайллерс, друкарня 4
Самчук Улас 44
Свенціцький Геліодор 59
Світ Іван 13
Семашко Збішко 27
Сенкевич Генрик 27
Бимиренко Василь 72
Сластіон Юрій 4,11,13
Снайдецька Людвіка 57,58
Соколовський Еугеніуш 59
Софій, службовець 37
Спаситель 26
Спірінгс Ал.В. 18
Станислав, св. 78
Степовий О., псевдо 7
/див. Воропай Олекса/
Стечишин Микола 17
Стешан, огородник 44
Сухий Максим, псевдо 90

Тальбергс Ірмгард/Ірена/ 76
Тиктор, видавець 26
Трачук Аркадій 12,85,86
Туркало Кость 12,21

Філонович В. 17
Фрелькевич Марія 51,57,58,61
/див. Куницева Марія/
Фрелькевич Марія, мати 59
Фрелькевич Фелікс 59
Фрелькевич Йозеф 59

Х., військ. старшина 65
Холодний Петро, батько 21
Холодний Петро, син 15, 98
Холодні Петро та Наталія 69
Хох, псевдо 86
Хтось? 68, 69
Худзіковська Ядвіга 58

Чайковський Михайло 57, 58
/Див. Садик-Паша/
Чапська Марія 58
Чуб, псевдо 84
/Див. Боровець Тарас/

Ш., лікар 22, 23
Шандрук Павло 93, 94, 98
Шандрушкевич Олександр 94, 98

Шандрушкевичева Ксенія 95, 98
Шанковський Лев 17, 86
Шевченко Володимир 35
Шевченкова, дружина В. Шевченка 35, 36
Шрамченко Ігор 30
Шрамченко Олег 30
Шрамченко Святослав 12, 27, 28, 29-34
Шрамченко Тостислав 30
Шрамченкова Марія 30
Штепа Павло 81
Шумовська, лікар 40
Шумовський Петро 40
Щенсни 66

Юльо, робітник 44

ГЕОГРАФІЧНИЙ РЕЄСТР

Австралія 64
Азербайджан 27
Америка 33
Америка Південна 64
Англія 7, 77, 86
Ардморе, На. 41, 42, 45, 57, 60, 73, 75, 81
Аугсбург 47

Баварія 47
Баку, на Кавказі 27, 30
Велз 26
Белзчина 26
Береза Картузька, концтабір 84
Берестъ Литовський 77
Берестъ над Бугом 90
Берлін 33, 36, 38, 39, 65, 81, 85, 93, 94
Бистрички, село 84
Біла Церква 16, 18
Бразилія 46, 64, 76
Бронкс, Н. Й. 12, 81
Буенос Айрес 27, 44, 58, 74, 83, 86
Буг, ріка 84

Ваймар 30, 44, 53, 90, 93, 96, 100
Вартегау 1, 2, 3, 9-12, 35, 36, 62, 68, 69, 74, 80, 81, 85
/Див. Вартелянд/
Вартелянд 35, 37, 40, 49, 93
/Див. Вартегау/

Варшава 10, 13, 16, 17, 22, 23, 35, 38, 40, 41, 49, 50, 51, 52, 54, 55, 56, 58, 60, 65, 68, 70, 76, 78, 79, 84, 85, 89, 90
Вашингтон, м. 86
Великі Студені, селс 85
Великонімеччина 11, 35
Верхліс, надлісництво 78
Вишничі 90
Відень 38
Вільгельмсгаген, табір 30
Вінніпег 10, 12, 17, 19, 26, 27, 40, 47, 84, 86
Вісла, ріка 94
Волинь 10, 27, 40, 82, 84, 85, 86
Волковиськ 37
Володава 84, 90
Володавський повіт 90
Вольбром, зал. ст. 35, 36
Ворттемберг 76
Ворттемберщина 64

Гаверфорд, Па. 60
Гайдельберг, табір 30, 31
Галичина 26
Галіфакс 18
Гайнівка 77
Генеральна Губернія 1, 2, 3, 9, 10, 12, 15, 22, 36, 62, 68, 69,

80,81
/Див.Польща/
Герсфельд 42,86
Гессенщина Велика 11
Гессія 42
Грубешівщина 44

Гданськ 59
Гроссобрінген, село 44,53

Двинськ 77
Двинщина 56
Денвер 2,3,4,11-14,38,47,53,55,63,
67,70,74,81,82,84,86,95,99,100
Джерзи Сіти, Нью Дж. 17,58
Довголіська, село 90

Европа Західна 38
Елланген, табір 30,31,3°
Ерфурт, табір 30,31

Женева 91,92
/Див.Майнц-Кастель/
Жирардів, біля Варшави 14
Житомір 90

Загліни, село 65,66,67,68
Захід 68
Здунська Воля 50
ЗДА 11,13,41,42,45,51,60,64,65,73,
75,76,82,86,90

Кавказ 27,81
Кавказько-Турецький Фронт 10
Каліфорнія 90
Каліш 17,95,97,98,99
Кам'янець Подільський 90
Канада 16-19,40,64,65,75,76,84,86
Канада Східна 17
Капустинці 76
Катинь 59
Керрвілл, Тексас 74,90,95,98,99
Кельци 22,35
Київ 16,26,30,76,77
Київщина 16
Кіссінген 90
Ковель 47
Колорадо 2,3,11,12,13,14,47,53,55,63
67,70,74,81,82,84,86,95,99,100
Коростень 86
Краків 22,36
Крим 34
Криниця 30

Ласк 15,17,35-37,40,62,65,67, 68,70,
78,83,85,93,94,95,96
Лігайтон, Па. 86

Літцманнштадт 15,17,29,35,40,56,
68,80,95
/Див.Лодзь/
Ловіч, біля Варшави 14,15
Лодзь 15,17,29,35,40,56,68,80,85,
93,94,95,98
/Див.Літцманнштадт/
Лондон 7, 10,13,22,50-54,86,87
Лонзее 64,65,76
Любен 96,99,100
Любець, надлісництво 78
Людвіполь 84
Людвіпольський район 84
Людвігсбург 18
Львів 26,32,85

Мангайм, табір 30,31
Майнц-Кастель, табір 27,89,90,
Маріямполь 76
Міссион, Текас 90
Москва 22,74
Мюнхен 9,10,12,38,46,47,48,65,
68,72,86,87,88,89

На Чужині 11,47,84,86,90
Нальчик 81
Німеччина 6,11,12, 16,17,18,24,29,
30,31,42,44,46,60,64,65,68,72,
78,81,83,85,86,88,89,90,95,97,
98
Німеччина Західна 64,76,86
Німеччина Східна 64
Новий Ульм 86
Нью Йорк, Н.Й. 12,20,35,38,40,42,
47,48,53,54,58,86,90,93

Одеса 77
Олевськ 85
Онтаріо 75
Оранісбург 83
Осткешів 59
Оффенбах, табір 11,90

Паріж 9,46,53,54,86
Петербург 30
Північні межі Укр.Матірньої Держа-
ви 92
Підлісся, село 74,80,81,83,85
Підляшша 90
Піліце 35,36
Познанське відновлення 59
Познанщина 56
Познань 22,57,58,59,61,78,79
Полісся 84
Полісся в УССР 84
Полісся Волинське 84

- Полтавщина 58, 76
Польщаб, 10, 16, 24, 27, 30, 59, 60, 72,
78, 80, 81, 83, 84, 85, 90, 93
/див. Генеральна Губернія/
Польща Західня 11
Польща Східня 30
Помор"я 78
Прага 28, 90
Привороття, лісничівка 9
Прилуки 76
Прінсетон, Нью Дж. 60
Проспект, цвінтар 17
Прушков, під Варшавою 13
П'ятерків Трибунальський 14, 15, 74, 76,
80, 81, 83

Радом 22
Рашків 59
Рига 90
Рим 25, 58
Рівне 85
Ріо де Жанейро 19
Російська Імперія 16
Росія 18, 34
Ростов н/Дону 90

Саксенгаузен, концтабір 82, 83, 85
Сан Дієго, Каліфорнія 12
Санта Ана, Каліфорнія 90
Сао Пауло, Бразилія 64
Сарни 85
Світ, надлісництво 78
Севастопіль 77
Седлецька Губернія 90
Сєдлице 77
Сендзейовиці, лісничівка 6, 10, 37, 38,
41, 45, 49, 50, 62, 64, 65, 66, 71, 74, 78,
83, 85, 93, 95, 96, 97, 98
Середня Азія 16
Сіра Україна 91
Скернєвиці 94
Слобожанщина 16, 46
Смардзевиці 93, 94, 98
Сохачев, біля Варшави 14
Сталінград 81
США 12, 40, 86
/див. ЗДА/

Тексас 74, 90, 95, 98, 99
Томашов Мазовецький 93
Торонто 12, 17, 20, 26, 42, 47, 48, 71, 75,
81, 89, 93
Торунь 78
Трапезунд 9
Тунель, зал. ст. 36
Тюрингія 44, 53, 100

Угорщина 26
Україна 11, 16, 17, 30, 45, 56, 75, 76,
81, 84, 85, 86
Україна Західня 26
УНР 13, 16, 17, 29, 40, 58, 67, 82, 90,
97
Ульм н/Дунаєм 60, 64, 65

Філадельфія, Па. 27, 86
Фрайгауз 37, 49
Франкфурт/Майн 62, 64
Франція 77, 86
Фюрстенвальде, табір 30

Холм 30, 31, 32, 68, 69, 90
Холмщина 33

Царгород 26

Ченстохова 10, 12, 13, 15, 22, 24, 25,
26, 27, 28, 29, 30, 31, 35, 36, 37,
62, 84
Черкаси 16
Чехословаччина 10, 66
Чікаго 46
Чугуїв, на Слобожанщині 16

Шлезьк 74, 99
Штрасгоф, табір 30
Штуттгарт 81

Яснополе, надлісництво 78

ІЛЮСТРАЦІЇ

27.Фрагмент споминів Марії Куницевої	69
28.Прокурент Вол.Савяк у 193 ⁸ -1944 рр..	71
29.Інж.-лісник С.М.Куница у 1947 р.	73
30.Титульна стор.посібника інж.С.Куниці,1936 р..	79
31.Отаман Т.Бульба-Боровець у 1947 р..	82
32.Титульні стор. часопису "Меч і Воля",1951-1953 рр.	87
33.Титульна стор.доповіді Т.Боровця,1951 р..	88
34.Д-р Т.Олесюк-Олесевич у 1947 р.	89
35.Титульна стор.розвідки д-ра Т.Олесюка "Сіра Україна",1947.	91
36.Титульна стор.розвідки д-ра Т.Олесюка "Чівнічні межі укр. матірної держави",1947 р.	92
37.Фрагмент споминів д-ра Т.Олесюка	97

ВИДАННЯ УКРАЇНСЬКОГО СУХОДОЛОВОГО ІНСТИТУТУ

- 1.ТИМІШ ОЛЕСЮК-Мапа Української Метрополії з поясненнями.Київ/Варшава/1944,31x22,10 ст.+ 1 мапа.
- 2.ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ ЗБІРНИК.Книга перша.Ваймар 1945,31x22,44 ст.
- 3.ВЕДЕ -Сучасний мент і наші завдання.Герсфельд 1945,31x22,4 ст.Відбитка.
- 4.СТАТУТ ПАРАФІЇ Української Автокефальної Православної Церкви.Герсфельд 1945,31x22,4 ст.Відбитка.
- 5.СІЛЬВЕСТР,Єпископ-Церковний устрій в Україні.Київ/Герсфельд/1945,31x22,38 ст.
- 6.МИКОЛА ЛІВИЦЬКИЙ-Дух Базару.Київ/Майнц-Кастель/1946,31x22,18 ст.
- 7.ІВАН БАГРЯНИЙ-Чому я не хочу повернатися до СССР?Віденсь/Майнц-Кастель/1946,31x22,16 ст.
- 8.В РІЧНИЦЮ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТИ-22 січня 1946 року.Женева/Майнц-Кастель/1946,31x22,12 ст.
- 9.ДО УКРАЇНСЬКИХ ГРОМАДЯН В ЕМІГРАЦІЇ.Женева/Майнц-Кастель/1946,31x22,10 ст.

10. ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ ЗВІРНИК. Книга друга. Київ/Майнц-Кастел/1946, 31x22, 40 ст.
11. МИХАЙЛО МІЛЛЕР-Нотатки до питання про ТРИЗУБ. Женева/Майнц-Кастель/1946, 31x22, 14 ст.+ 1 ілюстрація.
12. ТИМИШ ОЛЕСЮК-Мапа Соборної України і сумежних заприєзних країн. Женева/Майнц-Кастель/1946, 31x22, 14 ст.
13. ЮРІЙ ЛИПА -Київ-Вічне Місто. Женева/Майнц-Кастель/1946, 31x22, 15 ст.
+ 1 світлина. Передрук.
14. ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ ГРОМАДСЬКИЙ РЕЛІГІЙНИЙ ЗВІРНИК. Книга перша. На Чужині /Майнц-Кастель/1947, 31x22, 86 ст.+5 світлин+ 1 карта.
15. ЮРІЙ ЛИПА -1900-1944. Збірник Перший. Женева/Майнц-Кастель/1947, 49 ст.+21 ілюстрація.
16. ТИМИШ ОЛЕСЮК-Сіра Україна. Женева/Майнц-Кастель/1947, 31x22, 46 ст.
+ 1 карта.
17. ТИМИШ ОЛЕСЮК-Північні межі Української Матірної Держави. Женева /Майнц-Кастель/1947, 31x22, 34 ст.+1 світлина+ 1 карта.
18. ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ ГРОМАДСЬКИЙ РЕЛІГІЙНИЙ ЗВІРНИК. Книга друга. На Чужині /Майнц-Кастель/1948, 31x22, 76 ст.+8 ілюстрацій
19. ЛЕВ БІЮВСЬКИЙ-Про проблематики життя і творчості Ю. "или. На Чужині /Майнц-Кастель/1948, 31x22, 21 ст.+8 ілюстрацій.
20. МАКСИМ СУХИЙ-Тиміш Гнатович Олесюк-Олесевич. Біо-бібліографічний на рис. На Чужині/Майнц-Кастель/1948, 31x22, 15 ст.
21. СОБОРНА УКРАЇНА-Перший Збірник. Під ред. д-ра Т. Олесюка. Нью Йорк, Мюнхен, 1949, 31x22, 94 ст.+ 1 діаграма.
22. ТИМИШ ОЛЕСЮК-Расовість українського народу. Нью Йорк, Мюнхен. 1949 , на правах рукопису, 28x22, стор. 25-62+1 діаграма. Відбитка.
23. ЛЕВ БІЮВСЬКИЙ-Ваймарські часи. Спомини, 1945. Денвер, Колорадо, ЗДА 1970, 28x22, 52 ст., в тому 3 ілюстрації.
24. ЛЕВ БІЮВСЬКИЙ-З Генеральної Губернії до Вартегау. Спомини, 1944- 45 Денвер, Колорадо 1973, 28x22, 110 ст., в тому 37 ілюстрацій.
-

ТОГО САМОГО АВТОРА

- 1.Замітки про книгознавство та книговживання.Подєбради 1923,23x15,88ст.
- 2.Національна Бібліотека Української Держави/1918-1921/Берлін 1923,
23x16,38 ст.
- 3.Український Науковий Інститут Книгознавства.Інформація.Подєбради
1925,22x14,47 ст.
- 4.Кабінет Народного Господарства та економічні семінари Укр.Госп.Ака
демії в ЧСР.Подєбради 1926,23x15,44ст.
- 5.Замітки про чеську бібліографію.Подєбради 1927,30x23,78 ст.
- 6.Бібліотечна справа в Чехословаччині,1924-27.Подєбради 1928,23x15,
104 ст.
- 7.Туреччина. Бібліографічні матеріали.Варшава 1940,29x21,68 ст.
- 8.Чорноморський Простір/Атлас/,разом з Ю.Липою.Варшава 1941,31x22,46 ст.
- 9.Національна Бібліотека Української Держави/1918-1921/.2-ге вид.УВАН.
Майнц-Кастель 1947,31x21,38 ст.
- 10.Польське повстання у Варшаві 1944 року./Спомини очевидця/.Лондон
1963,23x16,47 ст.
- 11.Василь Кузів,1887-1968.Його життя й діяльність.Вінніпег,Мюнхен,Тет
ройт,Торонто,1966,22x15,106 ст.,ілюстр.
- 12.На Мавказько-Турецькому фронті. Спомини з 1916-1918 рр.Вінніпег,Ден
вер 1968,23x15,152 ст.,ілюстр.
- 13.Від Привороття до Трапезунду.Спомини за 1895-1918 рр.Мюнхен 1969,
24x17,136 ст.,ілюстр.
- 14.Ваймарські часи.Спомини з 1945.Денвер,Колорадо 1970,28x21,52 ст.
- 15.Книгарні,бібліотеки,академія.Спомини,1918-1922.Мюнхен,Денвер,1971,
24x17,152 ст.,ілюстр.
- 16.У службах українській книжці.Авто- біо-бібліографія.Денвер,Колорадо,
1972,28x22,276+ ° ст.,ілюстр.

- - - - -

ЗМІСТ

	Стор.
Присвята	6
Передмова	7
Вступ	9
До Ченстохови	13
Матеріали для життєпису М.В.Садовського	16
В Ченстохові	22
Матеріали для життєпису Св.Шрамченка	30
Піліце	35
Краків	36
Чо Ласку	36
В Сендзейовичах	37
Матеріали для життєпису Марії Куницевої	59
Матеріали для життєпису С.М.Куниці	75
Матеріали для життєпису Т.Боровця	84
Матеріали для життєпису д-ра Т.Олесінка-Олесевича	90
Виїзд у Німеччину	95
Після слово	100
Іменний реєстр	101
Географічний реєстр	103
Ілюстрації	106
Видання Українського Суходолового Інституту	107
Того самого автора	109

АДРЕСА:

Leo Bykovsky

2245 Julian Street

Denver, Colorado, 80211

U.S.A.

48v